

MŪSU SPARNAI

OUR WINGS
PUBLISHER
ADDRESS

Lithuanian Protestant Journal, est. 1951
Lithuanian Ev. Reformed Church, est. 1555
5230 So. Artesian Ave. , Chicago, Ill. , 60632, U. S. A.

TURINYS

		Psl.
Hermanas Pavilionis	LIEPOS 4-SIOS SPROGINIAI(viršelis)	
Kun. P. Dagys	BRANGUS SURINKIME !	2
Halina Dilienė	ŠIMTMETINĖ PASAULIO REFORMATŲ BAŽNYČIŲ KONSULTACIJA	8
M. Z.	EILĖRAŠČIAI	13
Kun. St. Neimanas	PAPILIO REFORMATŲ PARAPIJA	15
Jurgis Jašinskas	TARP PRAEITIES IR DABARTIES	28
Dagys	LAMANŠO PAKRAŠTYJE, KIEKVIENĄ DEBESĮ...	33
Kun. J. Urdzė	PAMALDOS TAURAGĖJE	34
V. Karosas	SLUCKĄ PRISIMINUS	37
M. Tamulėnas	XIX ŠIMTMEČIO KAIMO MOKYKLA	47
Dagys	JEI UŽGESO...	50
Aleksandra Vaisiūnienė	ATOSTOGOS KAIME	52
V. Anysienė	MĖGĖJŲ TEATRŲ FESTIVALIS	54
Bronė Variakojienė	MOTERŲ DRAUGIJOS VEIKLA	56
J. Kutra	KUN. MARTYNAS PREIKŠAITIS	59
Dagys	JŪROS VĖJAS, TAIP GAILA	63
M. Tamulėnas	KUN. ALEKSANDRAS BALČIAUSKAS	64
Kun. P. Dilys	KUNIGAS PETRAS DAGYS	68
J. J.	MARTYNO RAILOS ATMINČIAI	70
Dagys	PAVASARĮ	72
* * *	PRISIMINIMAI	73
Jonas Jokubonis	PAPILIEČIŲ PADAVIMAI	75
Valerija Anysienė	DAGYS DEJUOJA IR DAINUOJA	81
* * *	JAUNIMAS	84
* * *	KRONIKA	90

LEIDĖJAS
REDAKČINĖ KOMISIJA

Lietuvos Evangelikų Reformatų Kolegija
Petras BRUŽAS, Eugenius GERULIS, Jokūbas KREGŽ-
DĖ, Palmyra LAMPSATIENĖ, generalinis superinten-
dentas kun. Stasys NEIMANAS, Jonas PALŠIS, Arvydas
RAMONIS

REDAGUOJA

Jokūbas KREGŽDĖ, 2439 W. 51st St. , Chicago, Ill. ,
60632, U. S. A.

ADMINISTRUOJA

Jonas PALŠIS, 5718 So. Richmond St. , Chicago, Ill. ,
60629, U. S. A.

KAINA

AUKA

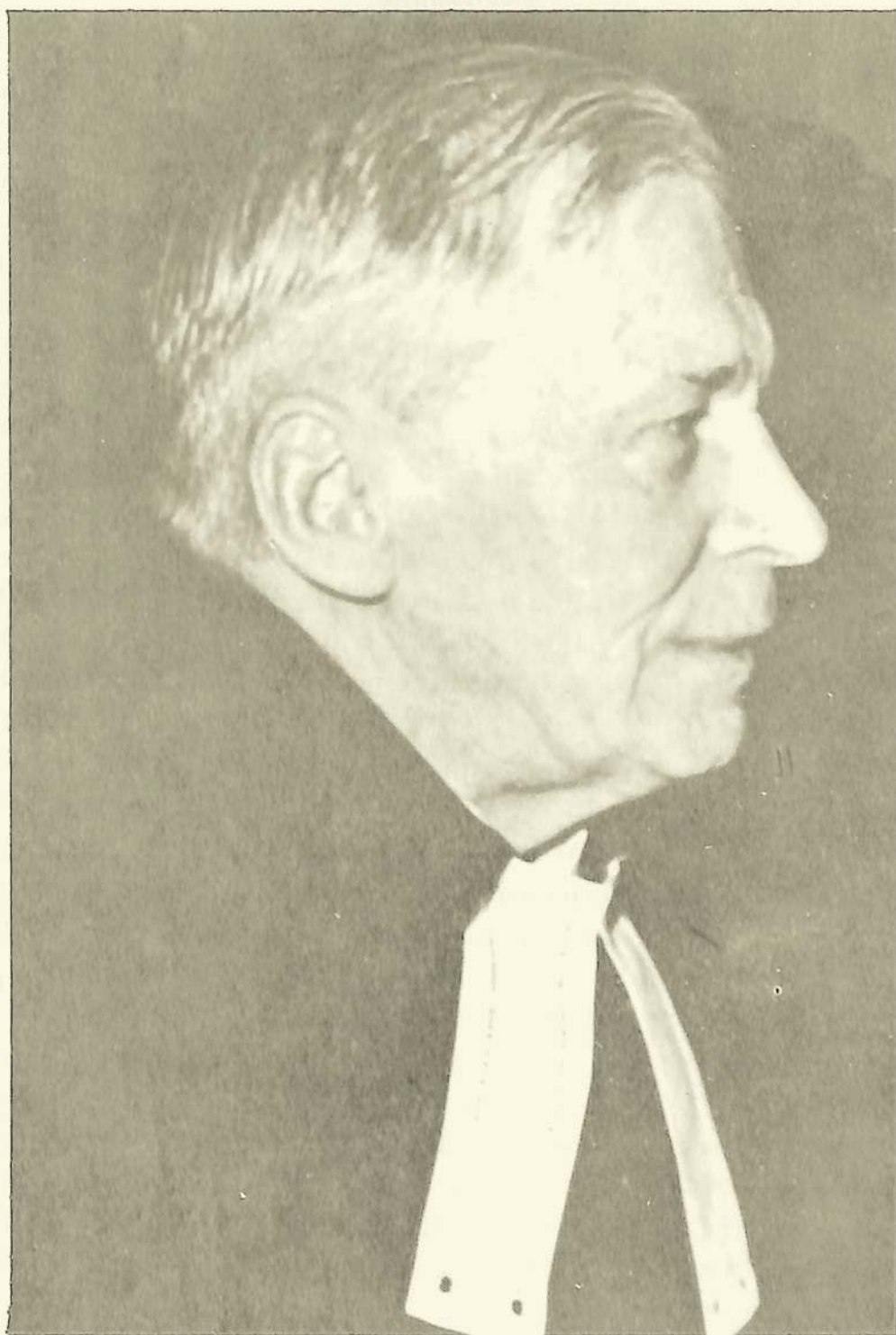
REDAKCIJA rankraščius taiso, trumpina savo nuožiūra. Autorių pageidavimai ger-
biami. Straipsniai su autoriaus pavarde, slapyvardžiu ar inicialais nebūtinai reiškia
redakcijos ar leidėjo nuomonę.

 MŪSU SPARNAI
LIETUVIŲ EVANGELIKŲ REFORMATŲ ŽURNALAS

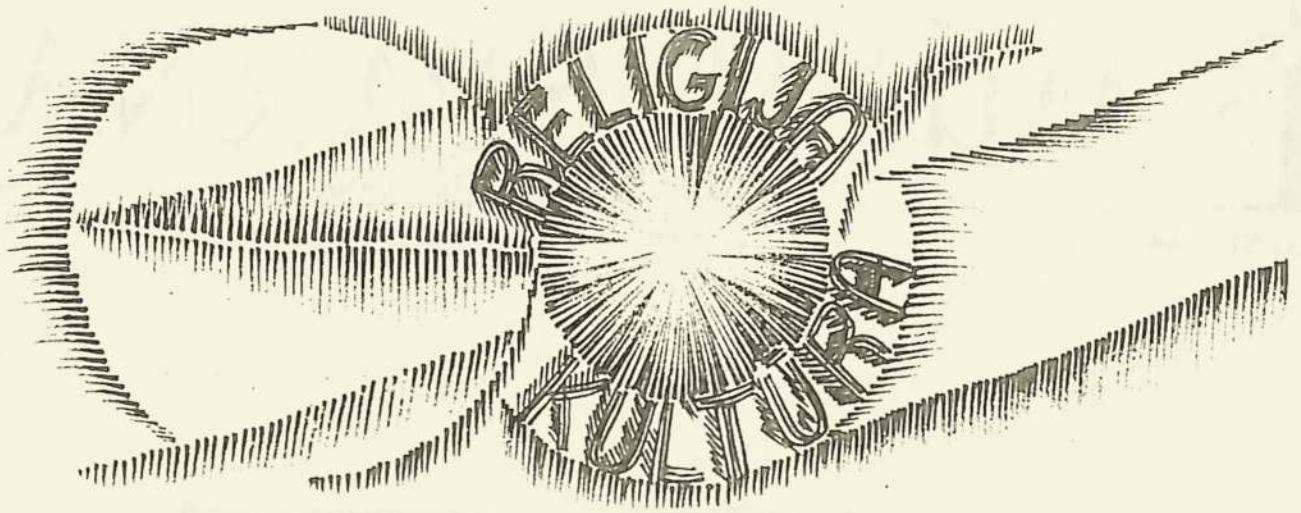
IŠTEIGTAS 1951

1978 BIRŽELIS

Nr. 44

*Kun. Petras DAGYS
Biržai, 1904.III.15 - New York, 1.77.XII.1*

KUN. P. DAGYS

BRANGUS SURINKIME!

"Turėkite savo tarpe toki nusistatymą, koki jūs ir turite Kristuje Jėzuje. Jis, turėdamas Dievo buvimo būdą, nelaikė lygumo su Dievu grobtinu dalyku, bet save ištuštino, priimdamas vergo buvimo būdą, pasidarydamas panašus į žmones, ir savo išviršinėmis ypatybėmis Jis buvo rastas kaip žmogus. Jis pasižemino, pasidarydamas klusnus iki mirties, mirties prie kryžiaus. Todėl Dievas ir labai išauškino Jį ir dovanėjo Jam vardą, viršijantį kiekvieną vardą, kad Jėzaus vardu lenktųsi kiekvienas kelis - tų, kurie yra danguje, ir žemėje, ir po žeme, ir kad kiekvienas liežuvis išpažintų, jog Jėzus Kristus yra Viešpats, Dievo Tėvo garbei".

Ap. Povilo laiškas filipiečiams 2, 5-11

Ši Verbų sekmadienį mes visi gerai žinome. Jis, kaip graži tolima užburta pasaka, primena mums ir gyvai prieš akis pastato tą gražųjį ir brangųjį mūsų visų kūdikystės laiką, kai dar nepažinojome, kas yra rūpestis, kas gyvenimo vargas, kai mokėjome džiaugtis dėl pirmų pavasario pumpurų. Kaip anksti ir džiaugsmingai keldavomės šio sekmadienio rytą verbomis pažadinti savo brolius ir sesutes. Bet šis laikas jau toli nutekėjo ir ši diena dauge-

liui primena, kad tada dar su mumis buvo kartu mielas tėvas, geroji motutė ir visi giminės nariai. Dabar, kuomet esame suaugę, išnyko iš mūsų vaiko galvojimas. Mes matome gyvenime ką kitą, matome gyvenimo tikrovę ir žinome, ką gyvenimas ir laikas pasiėmė sau. Laikas pasiėmė brangius tėvus, kuriuos apklojome žalioomis velėnomis, daugeliui brolius, sesutes ar mielus kūdikėlius, kurie taip pat troško verbomis džiaugtis kaip ir mes.

Dabar suaugę mes žinome ir matome, kad ši diena nėra džiaugsmo diena. nes patyrėme gyvenimo tikrovę, matome, kad greit, greičiau negu audros sparnais, prabėga viskas, kas buvo miela, brangu. Viso to vietoje pasilieka tik atsiminimų žaizdos ir pilkas niūrus gyvenimas, kuris kasdien dar daugiau mus lenkia po savo vargų ir kančių našta.

Bet šis sekmadienis nepalieka mus nusiminime, neviltyje. Atvirkščiai, jis parodo, kad ir tobulajam, dieviškajam žmogui, koks buvo vienintelis Jėzus Kristus, teko ir Jam džiaugsmo, garbės, bet, deja, žmonių išreikšta garbė buvo labai trumpa.

Kada valdovai, karaliai ar nugalėtojai lankosi kur nors, juos pasitinka valdiniai, garbintojai sveikinimais ir šūkavimais. Tai lengva suprasti, nes žmonės dėl kokio įvykio užsidega neribotu nuotaikos pakilimu, kurią išreiškia džiaugsmingais šūkais. Apie tokią džiaugsmingą šūkavimą kalba ir mūsų šios dienos Evangelija.

Jėzus Kristus atlieka paskutinę savo kelionę į numylėtą sostinę. Jos gyventojai ir svečiai, kurie čia atvyko švęsti Velykų švenčių, eina jo pasitikti už miesto vartų ir sveikindami šaukia "Osanna", pagarbintas, kurs ateina Viešpaties vardan ir palmių šakomis puošia Jo kelią. O Jis ne ant gražaus balto žirgo, kaip darydavo karaliai, valdovai ar nugalėtojai, bet ant asilaičio, kuris dar nėra nešęs jokios gyvenimo naštos, - o tai simbolis jo gyvenimo, - įžengia paskutinį kartą į savo gražųjį miestą. Nors žmonės džiaugsmo apimti, bet jie mano, kad ateina tasai lauktasis mesijas, kuris valdys tautą, neš jai palaimą, o savo priešams žiaurų kerštą ir jų išnaikinimą.

Bet Jėzus dėl šios jam išreikštos garbės nesidžiaugia. Jis žino, kad dabar atlieka paskutiniąją savo kelionę, kad per žmonių garbinimą eina į didį savo pažeminimą, eina iki mirties ant kryžiaus. Jis laisva valia eina savo skausmo kelią. Laisva valia nusižemina, duodasi Judui pabučiuojamas, suimamas, kad būtų atimta Jam gyvybė; žino, kad Jis nemirs ir visiems pavargusiems, kenčiantiems ir nuodėmių prislėgtiems bus nuraminimas ir atgaivinimas.

Jis neturi nei karališkų auksinių ratų, nei valdovo vainiko, nei nugalėtojo didvyrio ženklų, nei valdovo lazdos. Jis paprastas, ra-

mus, tylus Galilėjos pranašas, ateina, nešdamas meilės žodi, kuris gydo visas sužeistas širdis. Jis neša tiesos ir meilės darbus, kurie padeda visiems nekaltai kenčiantiems. Jis ateina kaip meilės kunigaikštis, kaip teisybės ir gailestingumo karalius.

O žmonės, lyg vėjas, vieną dieną pučia iš pietų, kitą - iš šiaurės. Žmonių nuotaikos greit pakyla, įkaista iki aukštybių ir greit nupuola iki piktumo žemumos. Šis Jėzaus gyvenimo epizodas mums gražiausiai parodo nepastovų, menką žmogų. Šiandien Jam šaukia "Osanna", o po keturių dienų "Nukryžiuokite Jį". Kas įvyko? Ar Jis minias apgavo? Ne! Jis tą pilką minią mylėjo ir atėjo, kad mirtų už ją. O gal jis nepažino minios? Pažino, nes jis kalbėjo mokiniams: "Štai einame į Jeruzalę! Žmogaus sūnus bus išduotas, tie Jį užmuš". Jis tai darė todėl, kad nenorėjo statyti savo mokslo ant visokių nuotaikų pamato, bet ant meilės, nusižeminimo ir Tėvo valios, iki pasiaukojimo mirties.

Pirmas Jo darbas, Jo sostinėje, kurį dabar atlieka, tai išvalymas šventovės, išvalymas Dievo namų nuo visokių prekyautojų, nes Jis nori, kad šitie pasilikty švarūs skaisčiai žmogaus sielai ir dvasiai. Šventovė ne vieta prekybai, apgaulei, kerštui, pykčiui ir blogos valios žmogui, bet nusiramino ir dvasios atgaivinimo. Nuo čia ir prasideda Jėzaus nerimo, skausmo ir kančių pilnos Jo paskutinės gyvenimo dienos. Ne tik minios Jį užmiršta ir apleidžia, bet ir Jo mokiniai, su kuriais Jis tiek laiko drauge praleido, kuriuos mokė, apleidžia ir net užsigina Jo. Jis dabar pasijunta toks vienas, vienišas, savo skausmo ir kentėjimo valandose ir savo maldose.

Sena graikų tautosaka pasakoja apie karalių Kodrasą, kuris savo gyvybę aukoja savo tautos laisvei. Sako, kad pranašautojas jam buvo išpranašavęs, kad priešai bus įveikti, jei kovoje žūsiąs pats karalius. Jis kovėsi eilinio kario rūbais apsirengęs, buvo užmuštas, bet kova buvo laimėta. Tauta buvo išgelbėta dėka savo didvyrio karaliaus mirties. Ir ši graikų legenda pasakoja toliau, kad toje žemėje nebebuvo karaliaus, nes jie manė, kad niekas nėra vertas užimti šio karaliaus sostą, Ir Kristus, mūsų karalius, pasiaukojime ir nusižeminime kovojo sunkią gyvenimo kovą, kol vėliausiai likosi vienas, visų apleistas. Savo gyvenime Jis daug kartų jautėsi vienas, nes žmonės aukštesnės dvasios nemoka suprasti; jie supranta tik tai, kas derinasi su jų mintimis. Todėl Jis kartą sakė: "Aš daug ką turėčiau jums pasakyti, bet jūs dabar negalėsite to suprasti". Nesuprato Jo nei Jo motina, nei broliai, nes jie įkalbinėjo atsižadėti savo mokslo, bet Jis atsakė: "Kas Dievo valią vykdo, tai yra mano brolis, sesuo ir motina". Jis greit nustojo visų artimųjų, mokytojų, net savo mokinių. Bet Jis to neišsigąsta, nes žino,

kad Jam lieka dar dangaus Tėvas. Bet tamsiausioje ir sunkiausioje savo gyvenimo valandoje ant kryžiaus Jis jaučia, kad ir Tėvas Jį apleido. Apimtas skausmų Jis šaukė: "Mano Dieve, mano Dieve, kodėl tu mane apleidai?"

Šis vienišumas ir mums, brangus surinkime, yra nesvetimas. Kai mes gerai gyvename, kai stovime garbės ir turto aukštumoje, mes turime daug draugų, gerbėjų. Jei paslydai, jei likai pažemintas, pranyksta visi draugai ir gerbėjai, lieki vienas. O didžios nelaimės ar skausmo valandoje, rodos, ir geriausi, artimiausi tavo širdžiai, tavęs nebesupranta. Didžiose bėdose mes ieškome paramos ir užuojautos pas žmones, mes tveriamės, kad nenugriūtume nuliūdimo bedugnėje. Mes glaudžiamės prie ištikimos krūtinės, kad vienišumas neaptemdytų proto. Ir jei randame nuraminimą, daromės ramesni ir, rodos, pati nelaimė nebėra tokia skaudi.

Ir Jėzus Getsemanės sode ieškojo savo mokinių, bet miegas juos nugalėjo. Jie neužjautė ir nesidalino Jo bėdomis, Jiems Jo dvasios kova nerūpėjo, nors ji buvo sunkiausia Jo gyvenimo valanda. Todėl Jis sako: "Ar jūs negalite pasilikti nė vienos valandos su manimi budėjime?" Ir gyvenime žmonės, kiekvienas su savo buitimi yra vienas šiame pasaulyje, vienas nesuprantamas ir neužjaustas. Mes, kiekvienas esame lyg kokia pilis, kurią supa aukšti neprieinami mūrai. Mes su savo būdu gyvename kiekvienas, lyg ant atskiros salos, ir tik kiekvienas sau. Nors mes turime kalbą, viską galime pasakyti, bet ar norime? Ne, nes vis tiek nė vienas žmogus pilnai nesupras. Ir šis vienišumas pas mus auga su kiekviena atgyventa diena ir daugiausia jis mus slegia neramumų ir vargų dienose. Kam iš mūsų patinka dejonės? Kas iš mūsų nori klausyti svetimo aimanavimo, o dar daugiau bijomės svetimos naštos. O jei tu savo nuliūdime ieškai užuojautos ir matai, kad su tuo apsunkinį savo artimą, tu jautiesi dar nelaimingesnis ir vienišesnis šiame pasaulyje, negu anksčiau, nes sielos žaizda dar daugiau skauda, kai ji paliečiama kietos ir grubios rankos. Taip, vienišumas tarp daugelio kitų likimų yra mūsų likimas ir žiauri nuosavybė, bet dalinai yra ir mūsų palaima. Tai gražiausiai parodo Jėzaus Verbų diena ir vėliau jo kova Getsemanės sode. Jo mokinių apsnūdimas vertė Jį užmiršti žmones ir pasiduoti Dievo valiai. Juk iš šios vienvės kilo jėga, kuri Jį padrąsino eiti sunkų kelią iki Golgotos, iki paskutinės išganymo valandos. Ir Jo vienišumas Jį sutvirtino tokiame galingume, kad Jis save, mirtį ir pasaulį nugalėjo.

Ir mums sunki vienvė, jei tik ją prisimename, daug davė. Tik vienvės valandomis, žmonės atsitraukę nuo gyvenimo, sukūrė gražiausius kūrinius; tik vienvės valandų ilgesyje kūrė neuž-

mirštamus himnus ir žmonijos kultūros lobius. Visi žmonės, kurie Dievo ieškojo, ieškojo daugiausia, kai buvo apleisti, ieškojo ir mylėjo savo gyvenimo vienatvės tylumoje.

Vienatvės valandomis žmogus atranda ne tik Dievą, bet žmogų ir save. Sunku žmogui pažinti save, ypač, jei jis nepajaučia gyvenimo vienumos. Kaip saulė atsispindi savo pilnoje grožybėje tik ramiame vandenyje, taip ir mes tik vienumoje apmąstome save ir savo buitį. Dažnai pasitaiko, kad žmogus iš sunkios ligos pasikelia pasveikęs ne tik kūnu, bet ir savo dvasia, nes jis šiose tyliose valandose apmąsto visus savo gerus ir blogus palinkimus, gerai išvelgia į save ir iš jų išsirenka tik tai, kas gražiausia tobulam žmogui. Tik tas, kuris pats laisvas, gali ir kitus daryti laisvais; tik tas, kas savyje stiprus ir galingas, gali būti stiprybė ir kitam. Siaubingieji, silpnieji ieškos užtarimo ir jis bus kelio rodytojas. Ir tik tas, kuris kartą įgavo savo vienatvės valandoje galią, tas gali nugalėti pasaulį.

Todėl vienišas brolau ir vieniša sesute, nors tau Verbų sekmadienis kelia ir gražius praeities prisiminimus, gimtus namus, kūdikystę, tėvelius, artimuosius ir dabar jautiesi taip toli nuo jų, nukeliavęs pats vienas su savo vargų našta per daugelį gyvenimo valandų, - jautiesi toks vienišas, be paguodos ir nuraminimo, atsimink, kad tos valandos tau yra skirtos dėl tavo palaimos ir sielos ramybės. Kiekvienas jūsų teesie tokios minties, kokios buvo Jėzus Kristus. Jis buvo paveikslas Dievo, bet pats pasižemino. Jis buvo tarnas žmonių, kad būtų lygus kitam žmogui, vienok ir paaukštinimuose ir pažeminimuose Jis liko ištikimas savo Dangaus Tėvui iki mirties, mirties ant kryžiaus. Už savo ištikimybę Jis buvo paaukštintas ir gavo tikrą vardą, kuris yra ant visų vardų ir niekas Jo pakeisti negali. Ir tikrai, visi, kurie yra aukštybėse ir žemėje klaupiasi Jo vardan, ir visos tautos visomis kalbomis išpažįsta, kad Jis yra Viešpats dėl Dievo Tėvo garbės.

Visa ką tau gyvenimas skiria, priimk, priimk kantriai, žinodamas, kad tai iš Dievo rankos. Neužmerk akių jo palaimai. Ir nors kaž kaip sunki bus tavo pažeminimo ir vienumos valanda, atsimink, kad Jėzus tavo brolis, tavo kentėjimuose. Ir jei apims nerimas ir baimė, kreipk akis tik į aukštybes, į savo Dangaus Tėvą. Džiaugsmo ar vargo, siųsk Jam "Osanna, Osanna", Dievo Sūnau. -Pagarbintas teesie, kurs ateini Viešpaties vardan! Amen.

P. S. Kun. Petro Dagio paskutinis pamokslas, pasakytas Lietuvoje, Verbų sekmadienį, 1944 m. balandžio 2 d. Kaune, evangelikų bažnyčioje.

AFAM

LA MORT DES AMANTS

RIMYDAS CINRA

ŠIMTMETINĖ PASAULIO REFORMATŲ BAŽNYČIŲ KONSULTACIJA

Pasaulinė Reformatų Bažnyčių Sąjunga pradėjo savo veikimą jau 1875 m. Tuomet susirinko atstovai iš 21 Bažnyčios, daugiausia iš Europos ir JAV, ir nutarė sušaukti visuotiną suvažiavimą Edinburghe, Škotijoje, 1877 m. Tarp pasaulinių karų, Liet. Ev. Ref. Bažnyčia su sinodu Biržuose ir Vilniaus Ev. Ref. Bažnyčia su sinodu Vilniuje, tapo tos organizacijos nariais, siuntė į suvažiavimus atstovus. Šalia Pasaulinės Reformatų Sąjungos veikė Tarptautinė Kongregacionalistų Taryba, kuriai priklausė kongr. Anglijoje ir JAV. Šios dvi organizacijos 1970 m. Nairobi susijungė į naują vienetą: Pasaulinę Reformatų Bažnyčių Sąjungą (presbiterijonų ir kongregacionalistų) World Alliance of Reformed Churches (Presbyterian and Congregational).

Dėl finansinių sunkumų Sąjunga nutarė sušaukti tik t. v. "Šimtmetinę konsultaciją" sename universiteto mieste St. Andrews, Škotijoje, 1977 m. rugp. 22-28 d. d. Nepaisant oro linijų kontrolierių streiko Anglijoje, apie 200 delegatų atvyko laiku iš 43 kraštų. Liet. Ev. Ref. Bažnyčia laisvajame pasaulyje tuo metu oficialiai dar nebuvo Sąjungos nariu, tačiau gavo kvietimą siųsti delegatą į St. Andrews. Kun. F. Barneliui, V. Vokietijoje, dėl sveikatos negalint atstovauti mūsų Bažnyčios, kolegija jo vietoje išrinko kurt. Haliną Dilienę iš Chicagos.

Suvažiavimas buvo pradėtas iškilmingomis pamaldomis, po kurių dalyviai su dideliu susidomėjimu išklausė dvi pagrindines paskaitas: prof. James I. McCord, Teologijos Seminarijos Princeton, N. J., prezidento ir dr. William P. Thomson, generalinio sekretoriaus United Presbyterian Church in U. S. A., kuris iki šiol taip pat buvo visos Sąjungos pirmininku.

Prof. McCord kalbėjo pagrindine konsultacijos tema: "Dievo garbė ir žmogaus ateitis". Jis pabrėžė, kad sąvoka "Dievo garbė" iššaukia lyg ir pasimetimą tarp mūsų laikų mąstytojų. Jie bando pakeisti Dievą humanistine religija, bet tai nesiseka. Senas kalvinistų šūkis "Vienam Dievui garbė" yra gyvas ir paliks aktualus. Kai kurių filosofinių doktrinų istorija patvirtino idomų faktą, kad mūsų pastangos pagerinti gyvenimą ant žemės dažnai yra glaudžiai susiję su religiniais reiškiniais. Dėl žmogaus ateities prof. McCord išvysto mintį, kad gyvenimo vertė ilgesniam laikui negali gauti pozityvių rezultatų, jeigu "garbė Dievui" bus užmiršta. Tuo

Dabartinis PRBS vykdomasis komitetas (iš k. į d.) — sėdi: Mrs. Wesley (Jackie) Mattonen (JAV) - kooperavimo ir žinių departamento viršininkė; kun. Samuel Habib (Egyptas) - viceprezidentas; dr. Chung Hyun Ro (Koreja) - viceprez.; dr. James I. McCord (JAV) - prezidentas; dr. Karoly Toth (Vengrija) - viceprez.; dr. Jan M. Lochman - teologijos departamento viršininkas. St. Andrews, 1977.VIII.22-28 Nuotr. Fred Kaan

atveju žmogus greit pasiduos nerealiu optimizmui, užmirš sąvoką "nuodėmė". Gyvenimas rodo, kad žmogus, - jo net kilniausios pastangos yra netobulos, - turi savyje sunaikinimo momentus. Tik "Garbė Dievui" gali mums duoti vilties, kad mūsų netobulumas nėra amžinas. Istorijoje matome, kaip pasireiškia "Dievo garbė" santykiuose su izraelitais, o visų pirma per Išganytojo Jėzaus Kristaus atsiuntimą. Krikščionių tikėjimas yra kilni viltis, kad laikas neturi įtakos į žmonių dvasinį išlaisvinimą"... pati kūrinija bus išlaisvinta iš vergystės pragaištamybės ir įgys garbingą Dievo vaikų laisvę" (Romėnams 8, 21).

Dr. William Thomson savo paskaitoje pabrėžė, kad Pasaulinės Reformatų Sąjungos veikla, jos tikslas yra tik laikinas, bet kol Kristaus Bažnyčios neatsieks vienybės, Sąjungos darbas daugelį metų dar bus reikalingas pasauliui. Bendradarbiavimas su Pasaulio Bažnyčių Taryba vyksta sklandžiai. Dr. Thomson ypatingą dėmesį atkreipė į mažųjų Bažnyčių reikšmę. Jo manymu dabartiniame sekuliariniame pasaulyje kiekviena Bažnyčia yra mažumoje. Nekrikščionių skaičius neproporcingai auga. Prelegentas patarė perskaityti naują Sąjungos leidinį "Christian Declaration on Human Rights". Tai yra 6 metų tyrinėjimo rezultatas. Šiuo metu, kai

daugelyje kraštų nėra laisvės, tas dokumentas tikrai yra labai vertingas.

Šimtmetinės konsultacijos plenumo sesijos buvo pradėdamos 9 val. ryto trumpomis pamaldomis, kurias sekė Biblijos studijos. Plenumo sesijos buvo atdaros visiems: svečiams, pripažintiems stebėtojams ir kt. Po pietų vyko darbas paskirose sekcijose ir darbo grupėse, kuriose galėjo dalyvauti tik oficialūs delegatai. Vakare vyko diskusijos dėl sekcijos ir grupių nutarimų ir malda.

Darbas buvo sukoncentruotas 3-se sekcijose.

Dievo garbė: 1. Jėzuje Kristuje, 2. Bažnyčioje ir 3. Pasaulyje. Tie klausimai buvo kruopščiai paruošti specialios teologinės komisijos, vadovaujant prof. Jan. Lochman, kuris po K. Bartho mirties buvo pakviestas dėstyti sistematinę teologiją Bazelio universitete.

Be to, dalyviai dirbo 5-se darbo grupėse: 1. Pamaldos ir Dievo žodžio skelbimas dabartiniame pasaulyje, 2. Bažnyčia ir bendruomenės reikšmė, 3. Tarpkonfesiniai dialogai, 4. Teologija ir žmonių teisė, 5. Pamaldos, daina, liturgija.

Liet. Ev. Ref. Bažnyčios delegatė dalyvavo 3-je sekcijoje ir I-je darbo grupėje, kuri, dėl perdidelio dalyvių skaičiaus, buvo padalinta dar į 3 padalinius. 3-me padalinyje dalyvavo mažumų Bažnyčių atstovai - Vengrijos, Čekoslovakijos, Valijos, Lietuvos. Mūsų delegatei teko smulkiau išsitariani apie mūsų Bažnyčios veiklą laisvajame pasaulyje. Labai šiltais žodžiais ragino nepailsti iki "palankesnių laikų". Prof. kun. James A. Whyte iš St. Andrews pabrėždamas vertino didelę mažumų Bažnyčių svarbą.

Pirmoje plenumo sesijoje P. R. B. S. generalinis sekretorius dr. Edmond Perret pranešė gavęs labai svarbų ir reikšmingą sveikinimą iš Biržų, pasirašytą Paulius Jašinskas, Lietuvos Ev. Ref. Bažnyčios senjoras. Dr. Perret pastaba, kad mes suprantame to sveikinimo gilią reikšmę, kalbėjo pats už save. Kun. Jašinsko sveikinimas buvo priimtas entuziastišku plojimu. Sovietiškojo Nikodimo sveikinimas, to paties, kuris 1968 m. Uppsaloje rėkdamas reikalavo "tautų laisvės ir žmogaus teisių", mažai dėmesio tesulaukė.

* * *

Suprnt. kun. Povilo Jašinsko sveikinimo nuorašas:

DAS CONSISTORIUM DER EVANGELISCH-REFORMIERTEN
KIRCHE IN LITAUEN
235280 Biržai, Vilniaus 44

Biržai, den 27 Juli, 1977

An Herrn Generalsekretär Edmond Perret,
Reformierter Weltbund, in Genf, Schweiz.

Hoch geehrter Herr Generalsekretär,

Herzlichsten Dank für den Gruss-über J. Kalvanas. Im Namen unserer Kirche grüsse ich Sie und den Reformierten WELTBUND zum HUNDERTJAHRJUBILEUM.

Nach St. Andrews in Scotland, im August 1977, unsere Kirche kann keinen Deligierten senden.

Wir bitten um Gottessegens für Sie und für den Weltbund. Ps. 102, 17-23.

In herzlich brüderlichen Verbundenheit ergebenst
Ihr (pas. Paulus Jašinskas)
Senior der Ev. Reformierten Kirche in Litauen.

Tekstas 102,

17-23 Psalm. : "Tai tebūnie užrašyta vėlesniajai kartai, kad tauta, kuri bus sukurta, girtų VIEŠPATĮ! Nes iš savo šventosios aukštybės VIEŠPATS pažvelgė žemyn, iš dangaus pažiūrėjo į žemę, kad išgirstų belaisvių dejavimą, išlaisvintų skirtuosius mirti, -idant Sione garsintų VIEŠPATIES vardą ir jam reiškiamą gyrių Jeruzalėje, kai tautos susirinks draugėn ir karalystės VIEŠPATIES garbinti!" .

* * *

Kardinolas Jan Willenbrands, Vatikano sekretoriato krikščionių vienybės pirmininkas, atsiuntė laišką, pabrėždamas draugiškus santykius, kurie jungia R. Katalikų ir Reformatų Bažnyčias. Vatikano atstovas monsignor Charles Moeller spaudos konferencijoje pasidžiaugė tikrai krikščioniška dvasia viešpataujančia St. Andrews. Stebėtojo teisėmis mons. Moeller dalyvavo posėdžiuose, net Centraliniame komitete.

Vykdomasis Komitetas priėmė į pilnateisius narius tris Bažnyčias, jų tarpe Lietuvių Ev. Ref. Bažnyčią JAV. Dabar Sąjungai priklauso 144 Bažnyčios: Afrikos - 33, Pietų Amerikos - 16, Šiaurės Amerikos ir Canados - 11, Azijos - 42, Australijos - 6 ir 36 iš Europos.

Konsultacija išrinko naują Sąjungos prezidentą prof. James I. McCord. Taip pat buvo išrinkti 3 viceprezidentai: Samuel Habib, Egipto Evangelikų Bažnyčios gener. sekretorius, dr. Chung Hyun Ro, Korėjos Presbiterijonų Bažnyčios seniūnas ir kun. dr. Karolis Toth, Vengrijos Ev. Ref. Bažnyčios užsienio skyriaus direktorius.

Konsultacija priėmė eilę bendrų rezoliucijų, pav. : atsišaukimą į Bažnyčias, į vyriausybes, kad visi prisidėtų prie skurdo sumažinimo, bado panaikinimo ir apsiginklavimo likvidavimo, žmogaus

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios išėivijoje 1976-79 m. Kolegija (iš k. į d.): Petras Variakojis - patarėjas, Erika Hollenderienė - reikalų vedėja, Motiejus Tamulėnas, jnr. - prezidentas, kun. St. Neimanas- gener. suprnt. - viceprezidentas, kun. Povilas Dilys - suprnt., Halina Dilienė - Chicagos reformatų parapijos pirm., Petras Bružas - išdininkas, Jokūbas Kregždė - narys. Trūksta: kun. Fridricho Barnelio ir Viktoro Karoso. Chicago, 1978.II.11

Nuotr. A. Plenio Studio

teisių ir religinės laisvės atgavimo.

St. Andrews konsultacijoje vyravo nepaprastai maloni, draugiška nuotaika. Lietuvos Ev. Ref. Bažnyčiai buvo rodomas nuoširdus palankumas.

Su pasididžiavimu pasakojau paskiriems asmenims ir susidariusioms grupėms apie mūsų Bažnyčios seną tradiciją, tvirtus pagrindus, susiorganizavimą Amerikoje. Man atvykus registruotis, ilgametė Sąjungos sekretorė p-lė Paulette Piguet sušuko - "Valio (Hurrah), Lietuvos atstovė atsirado!" "Tik, deja, ne iš ten, iš kur norėtų" - atsakiau. Išsišnekėjus su Paulette paaiškėjo, kad Genevoje yra nemažai kun. P. Jakubėno laiškų. Iš jo P. R. B. S. sužinojo apie reformatų Bažnyčią Lietuvoje. Sutikau ir daugiau pažįstamų iš senų laikų - suvažiavimų veteranų. Paulette Piguet, deja, 1978 m. iš pareigų pasitraukė.

Daug nuoširdumo patyriau iš mums draugiško dr. Marcel Pradervand ir jo žmonos. Su jais susitikau jau Londono aerodrome, kur valanda po valandos buvo žadamas lėktuvas į Edinburghą.

Mūsų Bažnyčios priėmimas pilnateisiu nariu į P. R. B. S., neabejotinai, yra labai svarbus. Ateityje tai gali duoti teigiamų rezultatų.

*
* *
*

Šalti ir rūstūs vakarai
Graudžiais ilgėjimais pragydo-
Nugrimzdo saulė degdama
Už amžinųjų piramidžių. . .

Sakei Tu man tada, sakei,
Kad Tau gyvenimas apkarto,
Kad laimės dienos, kaip beržai,
Palūžo prie gimtinių vartų.

Aš prisiglaudęs prie Tavęs
Jutau, kaip Tavo širdis plakės,
Ir kaip į ilgesio marias
Įbrido dvi klajūnės akys. . .

Ir nors Tau nieko nesakiau,
Nei vieno žodžio nekalbėjau,
Bet nemažiau kaip Tu, kenčiau,
Ir nemažiau paip Tu, mylėjau!-

M. Z.

Klaipėda

* * * * *

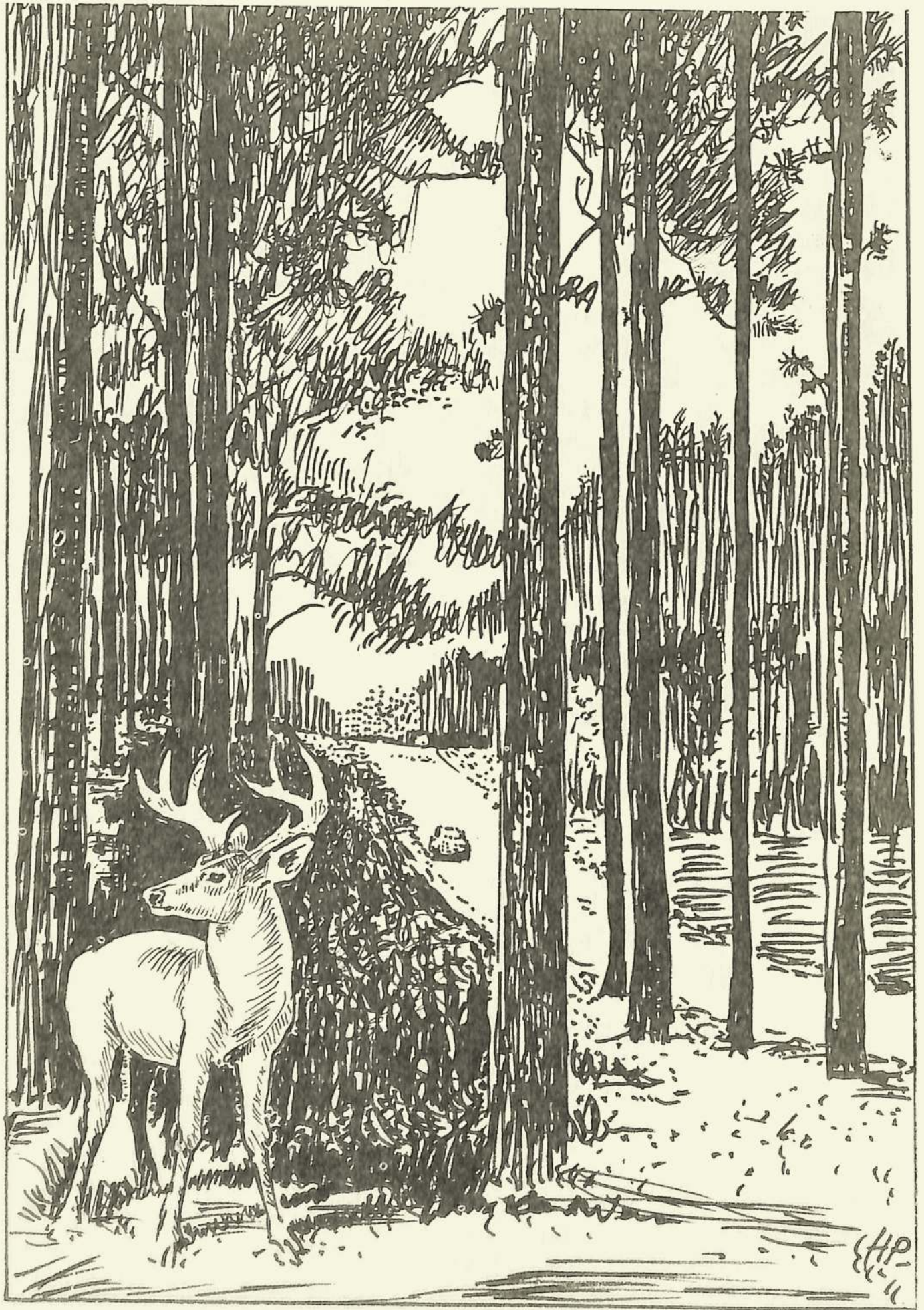
Vėjužėlis pučia,	Gal kokia nelaimė
Vėjužėlis kaukia-	Jam kur nors nutiko,
Jauna mergužėlė	Kad šis vakarėlis
Bernužėlio laukia.	Nelankytas liko ?!

Laukia-nesulaukia,	O gal atlankys dar,
Rymo prie langelio:	Dar čia palūkėsiu,
Ilgas vakarėlis-	Nes jo nesutikus
Ilgu be bernelio.	Užmigt negalėsiu!

Taip ji išrymojo
Visą nakt lig ryto-
Šelmis bernužėlis
Pasirinko kitą. . .

M. Z.

Smaliečiai

Giros ramuma (ėskyzas, metalo graviūrai)

H. PAVILONIS

PAPILIO REFORMATŲ PARAPIJA

Gyvenimas nesulaikomai žengia pirmyn, patirdamas lengvesnius ir sunkesnius laikotarpius, žymesnius ir menkesnius pakeitimus. Istorikas aprašo faktus ir aplinką, kurioje jie vyko, nesisitengdamas juos kreipti į vieną ar kitą pusę, siekdamas bešališkos tiesos. Ne visi ir ne visuomet galėjo, gal ir nenorėjo, tiesos laikytis.

Praeitį, ar tai būtų pavienio asmens, ar bendruomenės, galima padalinti į periodus, kurie prasideda kūdikyste, žengiant pirmyn su aistromis ir gyvenimo kova už būvį, siekiant išsivystyti, išsiskirti, ramybės ir poilsio rudens sulaukti. Branginame gyvenimą, labiausiai esamą laiką, košs jis bebūtų, nes juo ir jame gyvename. Jei nepalankus, turime vilties veikdami geresnio rytojaus sulaukti.

Šeimos nariai, vaikai domisi ir siekia pažinti savo tėvų, protėvių gyvenimą, kilmę, kovą už būvį. Lygiai ir atskiros bažnyčios nariai domisi savo dvasine motina, jos praeitimi. Parapija yra lyg savos Bažnyčios atskiras organizmas, kurio likimas, tarpimo sąlygos skyrės nuo gretimos parapijos savo aplinkuma, tradicijomis, kai kada ir tarpe. Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios kelias, kuris prasidėjo 1555 metais, buvo nelygus ir tuo pačiu nelengvas, turėjo klestėjimo sunykimo laikotarpius. Skirtinga buvo ir atskirų parapijų praeitis ir išsilaikymo sąlygos. Lietuvos nepriklausomybės laikotarpis buvo trumpas, bet reformatų Bažnyčiai jis buvo gražus, kūrybingas, kai ji po visų praeties patyrimų pasijuto savoje žemėje nesuvaržyta, savistovi.

Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčia Didžiosios Kunigaikštystės teritorijoje XVI-XVII a. pradžioje buvo padalinta į 6 distriktus: Vilniaus, Žemaitijos, Užnerio, Naugarduko, Pagirių ar Brastos arba Gardino, Baltgudijos arba Minsko. Užnerio distriktas, kuriam priklausė ir Papilys, apėmė Ukmergės, Upytės ir Kauno buvusius pavietus. 1754 m. dar turėjo 28 parapijas.

Šiuo rašiniu noriu skaitytoją dalinai supažindinti su Papilio reformatų parapija, antra pagal dydį ir viena seniausių, išsilaikiusių iki šių dienų, pasiremiant kai kuriais turimais daviniais ir prisiminimais. Suminėtais vardais, pavardėmis, vietovardžiais noriu tik sutvirtinti, atnaujinti nublunkančius prisiminimus, kuomet tėvynėje iš pagrindų pasikeitė žemdirbių gyvenimo socialinis ir ekonominis būdas ir sąlygos. Nepriklausomybės metu kaimus pakeitė vienkiemiai, juos gi dabar pakeitė kolchozai. Dabar jau užau-

gusi jaunoji karta sunkiai beišivaizduoja, kaip ir kur jų protėvių gyventa, kuomet gamtovaizdis kartu su vietovaizdžiais pasikeitė.

Papilys - mano gimtinė, kur mano tėvas Vilniaus Ev. Reformatų sinodo 1894 m. liepos 9 d. nutarimu buvo iš Švobiškio parapijos perkeltas į Papilį klebono pareigoms, kur aš 1899 m. išvydau šį pasaulį. Papilys yra šiaurinėje Lietuvos dalyje, 22 kilometrai į pietryčius nuo Biržų, dešiniame Rovėjos upės krante (Rovėja yra dešinysis Apaščios intakas). Pavadinimas "Papilys" aiškinamas taip: čia, senovėje, buvusi maža pilis, apsupta miškais, į kur atvažiuodavę kunigaikščiai Radvilos iš Biržų pilies medžioti. Čia gimęs, augęs ir mokėsi kunigaikštis Jonušas Radvila (1612-1655), Kristupo II sūnus. Tos pilaitės pamatų likučiai dvaro lauke išsilaikė iki šių dienų. Tai maža, apie 1.5 ha ploto sala, apsupta kadaise giliu, bet dabar medžiais apaugusiu ir krūmais apžėlusiu grioviu. Apie 1907 m. dvaro savininko prancūzo Choiseul de Gouffier švogeriš, administratorius Hipolitas Paslauskas buvo pradėjęs toje salelėje kasinėjimus su savo neprityrusiais tokiam darbui kumečiais. Atkasė senus pamatus, surado nemažai čerpių ir krosnies koklių su kunigaikščių Radvilų herbais. Tačiau tas kasinėjimas, nežinia kieno parėdymu, buvo netrukus sustabdytas.

Kad Papilys senovėje buvo mišku apsuptas, pilnas pelkių, liudija išlikę pėdsakai. Mano vaikystėje Papilį dar supo, kad ir atokiau, trys miškų likučiai. Iš šiaurės - Malviškių eglynas su žvyrdubėmis, iš kur miesčionys, dažniausiai neatsiklausę dvaro, parsiveždavo savo reikalams žvyro; grybų mėgėjai žvyrdubėje prisirinkdavo raudonikių, uogautojai pamiškėje - žemuogių. Iš rytų pusės dar buvo gana tankus Kyliškių miškas, o iš pietų - Miliškių miškas. Malviškių, kaip ir Miliškių, miškų likučiai Lietuvos nepriklausomybės laikais jau buvo dingę. Ten išdygo savanorių - naujakurių sodybos. Tik iš vakarų pusės, atrodo, jau seniai nebūta miškų, Ten tęsėsi lygūs miestelio laukai ir šlapios, pelkėtos pievos, kur Rovėja skyrė miestelio žemdirbių laukus nuo dvaro žemės. Papilio dvaro Kubilių vandens malūnas, sulaikydamas Rovėjos vandenį, užliedavo pievas. Taipgi ir ūkininko Krisiaus Naktinio vėjo malūnas aprūpindavo miltais plačią apylinkę. Tarp tų dviejų Kubilių malūnų, ant nedidelio kalnelio, buvo senos Papilio miestelio kapinės: mažesnės - Romos katalikų, didesnės - reformatų, kurias uždarė Lietuvos nepriklausomybės laikais, pašventinus netoliese naujas, Semeniškių kaimo laukuose, superintendentui kun. Jonui Šepečiui. Kubilių kapinėse tebestovėjo buvusių kunigų Mačiulskių, Kadarų šeimų antkapiai. Čia užbaigdavo savo žemišką kelionę Papilio miestelio reformatai, kur aš 1903 m. pirmą kartą susigraudinęs stovėjau prie atviro bobutės kapo ją laidojant, nusitvėręs už sesers rankos.

Papilio reformatų bažnyčia 1970 m.

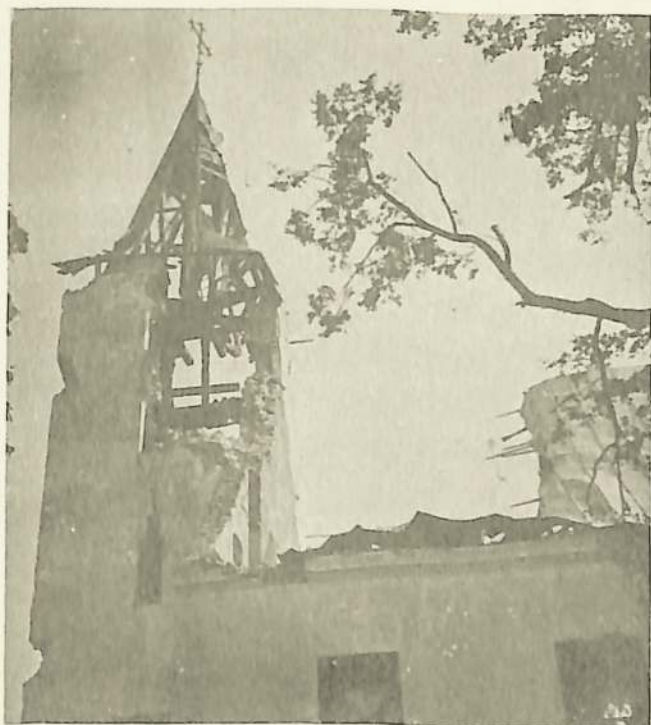
Papilio reformatų parapija įsteigta kunigaikščių Radvilų, kurie teikė pilną išlaikymą bažnyčiai, kunigams ir jos mokyklai. 1615 m. Upytės maršalas Jonas Sicinskis (Čičinskas) jau skyrė lėšų dviem mokytojams Papilyje išlaikyti. Kad tokiose mokyklose mokytas ne tik tikybos, rodo tai, kad Biržų distrikto sinodas 1686 m. prašė iš Radvilų administracijos paskirti lėšų bakalaurui, o ne katekistui. Kad parapija augo palaipsniui, o ne spontaniškai, liudija tai, kad Užnerio distrikto sinodas prašė administracijos Papilio parapijai skirti antrą kunigą, nes turint 1000 narių parapiją vienas kunigas negalys tinkamai tikinčiuosius dvasiniai aprūpinti. Į tą prašymą buvo atsakyta, kad administracija džiaugiasi, kad parapija taip žymiai paaugo. Kunigo Monkevičiaus prašymą, paskirti jam padėjėju antrą kunigą, stengsis patenkinti, kai tik bus surastas tinkamas kandidatas. Kad Radvilos dvaro administracija kai kada ir vėluodavo savo aptarnavimais, aprūpinimu, rodo 1686 m. sinodo 5 memorialas, kur prašoma aprūpinti parapijos vynu Šv. Vakarienei Papilio, M. Radviliškio, Salamiesčio, Naujamiesčio, Beinaravo parapijas. Į tai buvo atsakyta, kad šventai Vakarienei vartojamam vynui pirkti superintendentui bus išmokėta šioms metams, skaitant nuo šv. Jono, 100 auksinų.

Daug atskleidžia apie parapijos padėtį Papilio kunigo Balcerovičiaus laiškų ištraukos. 1725. VI. 5 rašė, kad 1723 m. Papilio mokyklos docentu buvo Jordanas; kadangi Papilio žmonės vaikus leidžia į mokyklą tik žiemai po šv. Mykolo, o pavasarį anksti atsiima juos gyvulių ganyti, tai docentas vasarą neturįs darbo ir todėl už tą laiką negaunąs atlyginimo. Mokytojas kartais esąs alkanas, nepasirengęs ir Balcerovičiui tenka jį pamaitinti. Tokių mokinių, kurie gano, jis turįs virš dešimties, kąs rodo, kad mokyklą lankė valstiečių vaikai. Tas pats Balcerovičius kitam laiške rašo: "Priešios bažnyčios nuo seno buvo lektorius arba docentas, padėti kunigui ir lietuvių žmonių vaikams mokytį, bėt atskiros mokyklėlės nebuvo, todėl ir šiais metais turėjau iš miestiečio trobą nusamdyti". Be to, 1726 m. į Papilį siunčiamas kunigas Jokūbas Bukovskis "mokyti lietuvių kalbos". Kandidatai lietuvių kalbos pramokti buvo siunčiami į Papilį. 1725 m. kun. Balcerovičius rašė M. Laniewskiui, reformatų bendruomenės kuratoriui, kad Biržų mokykloje dirba du mokytojai, iš jų Lipnickis mokąs vaikus lietuvių kalbą, nors pats mokytojas pedagoginiam darbui esąs nepasirengęs. Iš to galima spręsti, kad ir Biržų mokykloje lietuvių kalba buvo dėstomoji.

Apie Papilį parašyta: "Viena iš stambųjų lietuvių reformatų bendruomenių buvo Papilyje, kur lietuvių kalba buvo išlaikyta per visą XVII a. Jame ilgus dešimtmečius gyveno Girdvilų giminė. Papilyje kunigavo Stanislovas Monkevičius 1653-1655 m., Tomas Ksivenskis 1653-1660 m." Papilyje buvo kreipiamas dėmesys į tai, kad kunigai, taip ir mokytojai mokėtų lietuvių kalbą, kai tuo pačiu laiku kitose parapijose ir nemokėdami lietuvių kalbos galėjo dirbti.

Vienas iš pirmųjų reformacijos istorikų, reformacijos amžininkas, A. Vengerskis pastebėjo, kad lietuvių kalba vartota Naujamiesčio, Kėdainių, Seirijų, Papilio, Kurtuvėnų reformatų bažnyčiose, tačiau laiko šį sąrašą nepilnu. Ten, kur reformatų tikėjimas paplito tarp valstiečių, bažnyčios išsilaikė ir XIX ir XX amžiuje. Buvo rengiami leidiniai lietuvių kalba, o savo visuomeniniame gyvenime irgi vartojo lietuvių kalbą. Gausėjo lietuviška raštija, kilo raštingumas, formavosi lietuvių literatūrinė kalba, tautinis susipratimas.

Radvilų buveinei iš Papilio persikėlus į Biržus, Papilys neteko savo pirmąsias reikšmes. Biržų linijos Radvilų išnykimas vėl nemažai atsiliepė į reformatų egzistenciją. Karas su švedais sudegino nemažai bažnyčių, iš kurių jau ne visas buvo leista atstatyti. XX amžiaus pradžioje Papilys tebuvo nereikšmingas bažnytkaimis su dviem bažnyčiom. Romos katalikų sena medinė statyta 1764 m., kurios vieton 1936 m. buvo pastatyta nauja mūrinė. Re-

Papilio reformatų bažnyčia po II Pasaulinio karo 1944 m.

Papilio reformatų bažnyčia 1957 m.

formatų mūrinė bažnyčia statyta 1782 m. Žydų sinagoga buvo medinė. Papilys buvo priskirtas prie Zarasų apskričio, kurių tais laikais kaimiečiai vadindavo Aleksandrava, priklausė Pandėlio policijos nuovadai. Iki 1906 metų neturėjo jokios policijos. Valsčius buvo priskirtas prie Kvetkų uředninko. Papilyje gyveno 20 ūkininkų, turėdami po 20 ha žemės, pasidalinę į smulkesnius kiemus ir keletas žydų tautybės krautuvininkų. Daug pastatų dar būta su šiaudiniais stogais. Jono Baltučio mažžemio troba buvo dar be dūmtraukio. Senas tėvas našlys priešinosi sūnaus sumanymui išmūryti dūmtraukį. Veikė valsčiaus valdyba ir pradžios mokykla po vienu stogu su vienu mokytoju. Nesant vietos gydytojui, jį pavaduodavo vaistininkas Balčiauskas, vėliau Krukas, kurie pagal patyrimą ir turimus vaistus padėdavo pagalbos prašantiems. Plačią apylinkę, kaip gydytojas, aptarnaudavo dr. Karolis Zaborskis, paslaugus, apylinkės mėgiamas, gyvendamas savo dvare netoli Pandėlio.

Paštas buvo tris kart į savaitę atvežamas iš Biržų, arba blogam keliui esant atnešamas ilgamečio seno laiškanešio Kvedaravičiaus. Nesant vietos pašto įstaigai, visas valsčiaus paštas buvo adresuojamas vienai kitai klebonijai arba valsčiaus raštinei. Tad

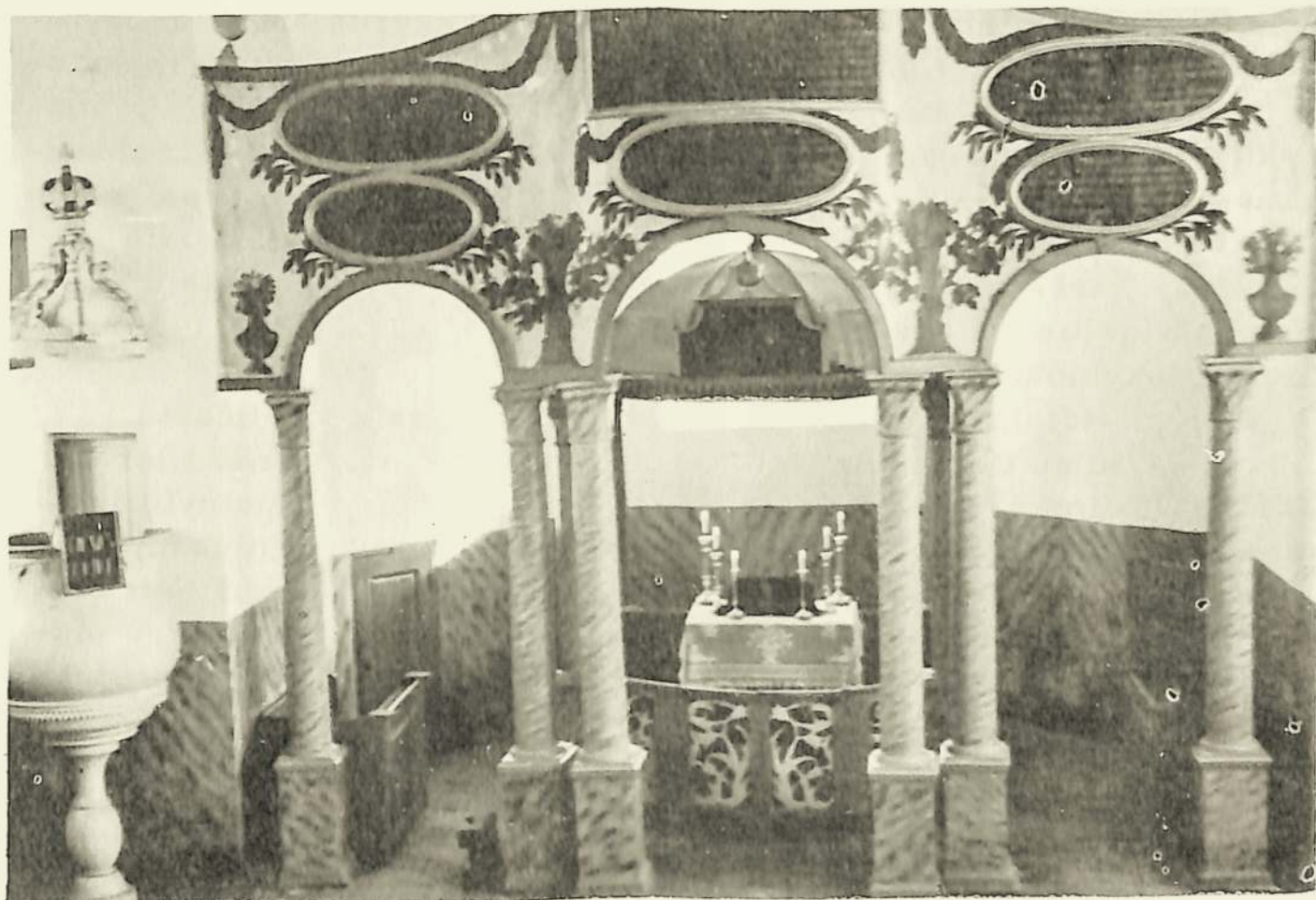
sekmadieniais po pamaldų parapijiečiai skubėdavo į kleboniją, kur mano vyresniosios seserys arba broliai išdalindavo laiškus. Nemažai laiškų ateidavo, ypač 1904 m. rusų-japonų karo metu, iš pašauktų kariuomenėn ir iš emigrantų Amerikoje, kurių apie 1906 m. padaugėjo. Vyresnio amžiaus parapijiečiai, gavę laišką, nekant-raudami prašydavo perskaityti, nes buvo dar pripratę prie gotiškų giesmyno raidžių. Veikė ir mažas parapijos knygynas, kuriuo daugiausia naudojosi pradžios mokyklos vaikai, sekmadieniais po pamaldų jas pakeisdami. To knygyno reikšmę labai jautriai man apibūdino jos buvęs skaitytojas "Sandaros" redaktorius Mykolas Vaidyla.

Pati parapija anais laikais narių skaičiumi buvo pasiekusi savo kulminacinį tašką - siekė virš 3000 narių. 1914 m. turėjo pagal Vilniaus sinodo patvirtintą planą prasidėti bažnyčios vidaus praplėtimo darbas, inžinieriaus kuratoriaus A. Voyde priežiūroje. Tą darbą sustabdė prasidėjęs I Pasaulinis karas.

Senas parapijos trūkumas, o taipgi ir mano tėvo noras turėti tinkamą salę konfirmantams, parapijiečiams susirinkti su atskira patalpa seneliams, buvo po didesnių pastangų atsiektas, pastatant plytų pastatą greta šventoriaus, kuris buvo vadinamas "Mūrinėliu". Tai statybai nepritarė dalis parapijiečių, pareikšdami, kad ir taip jau neturi vietos kur arklius pririšti pamaldoms atvažiavus. Parapijiečiams akmenų suvežus pamatų statybai, o plytų iš Naujamiesčio žiemą atvežė daugiausia mano tėvo arkliais, kur jas gavo palankiomis sąlygomis. Taip parapija įsigijo pastatą, kuris ilgus metus išstovėjęs patarnavo ne tik parapijai, bet ir visam valsčiui. Jis priglaudė dalį pradžios mokyklos, kol buvo pastatyta nauja valsčiaus pradžios mokykla. Pastatas pavadavo kleboniją, kol, laike karo klebonijai nudegus, buvo nauja pastatyta.

Pavargėlių buvo surastos vos keturios senutės: Kvedaravičienė, Remeikienė (epileptikė), Vėjelienė ir Baniėnė. Joms išmirus, iki 1915 m. naujų parapijos pavargėlių nesurasta. Skirta seneliams patalpa ištuštėjo.

Statybos darbus užbaigus, naujoje salėje buvo surengtas koncertas. Buvo pakviesta iš Kelmės kuratorius Boleslovas Gružasuskas su visa šeima, su kuriais mano tėvai palaikydavo glaudžius ryšius. Tai buvo muzikali šeima, Tėvas Gružasuskas ir jo sūnūs griežė vilončele, motina turėjo gerą balsą. Tėvas ir motina skambino pianinu. Buvo pakviesti apylinkės muzikos mėgėjai. Toje pačioje salėje vėliau buvo parapijos vargonininko Jono Mikelėno suorganizuotas ir išlavintas pirmasis Papilio bendras lietuvių choras, kuris pasirodė pirmą kartą 1908 m. po vaidinimo katalikų klebono klojime. Po veikalo "Amerika pirtyje" suvaidinimo, buvo sugiedotas himnas "Lietuva, tėvyne mūsų", dainos "Ant kalno

Papilio reformatų bažnyčios vidus po padaryto atnaujinimo 1970 m.

karklai siūbavo", "Loja šunes ant kiemo, bėg mergelė iš lauko" ir kt.

Per Adventus pamaldos dar buvo laikomos labai anksti, patamsyje. Bažnyčiai tinkamai apšviesti reikėjo nemažai žvakių. Jas varpininkai Pakaušys ir Kvederavičius nuliedino iš parapijiečių surinkto lajaus, kad kartu su pirktomis stearino žvakėmis gražiau apšviestų erdvią bažnyčią. Vėliau tos ankstyvos Adventų pamaldos buvo laikomos dienai išaušus, sinodui patenkinus parapijiečių prašymą.

Prisimintinas ir vienas liūdnas įvykis. Vyną šv. Vakarienei tėvas užsakydavo Rygoje, kuri jam atveždavo parapijietis Martynas Vaidyla iš Kubilių kaimo. Kartą su Špigių kaimelio Petru Naktiniu važiavo į Rygą parduoti supirktus kiaušinius, sviestą ir kitus ūkio produktus. Grįždamas namo buvo prie vienos karčiamos apsistojęs. Ten buvo apiplėštas ir užmuštas. Byla likosi neišaiškinta.

Važiuojant į Pandėlių paskutiniame miestelio name buvo Zingerio Ickės maža krautuvėlė, bet kartu ir reikšminga, neoficiali emigracijos agentūra. Už atlyginimą slaptai išveždavo norinčius emigruoti į Ameriką, palydėdamas juos su savo agentais iki laivo.

Papilio valsčiaus pradžios mokykla buvo įsteigta 1864 m. Pirmas lietuvių kalbos mokytojas 1906 m., mokyklos vedėjui esant ru-

sui, buvo vargonininkas Jonas Mikelėnas. Paskyrus antrą mokytoją ir pastačius naują mokyklą, lietuvių kalbą dėstė antroji mokytoja Marija Neimanaitė. Valsčiaus ribose dar veikė Smaliečių mokykla, įsteigta 1907 m. Mokytojais buvo Juozas Vilminis ir Mališauskas. Laužadiškiuose mokytojavo Cereskaitė. Lietuvos nepriklausomybės laikais buvo įsteigtos šios mokyklos: Einorių - 1922 m., Virškupėnų - 1923 m., Kučgalių - 1920 m., Melaišių - 1920 m., Latvigalos ir Kadarų - 1925 m., Buginių, Gaigalių - 1931 m. Šiose mokyklose man teko dėstyti tikybą.

1911 m. teisininkas Martynas Yčas, tuometinis kandidatas į IV Dūmą, kartu su dainininku Miku Petrausku ir pianistėmis Elena ir Jadvyga Neimanaitėmis surengė pirmuosius apie 15 lietuvių liaudies koncertus, važiuodami iš Papilio arkliais į didesnius miestelius, siekdami Zarasus, Šiaulius, Panevėžį. Solistui Mikui Petrauskui nebuvo didelio skirtumo kur dainuoti, žymiai sunkiau buvo pianistėms skambinti, neturint provincijose kai kur gerai suderintą pianiną.

Taip po užsitęsios priespaudos Lietuvos kraštas ruošėsi naujam gyvenimui ir žengė pirmyn. I Pasaulinio karo metu 1915 m. parapijos klebonija ir ūkio pastatai buvo sudeginti, kur buvo įsisteigęs kariuomenės štabas. Kunigams buvo įsakyta, frontui artėjant, pasitraukti. Mano tėvas kleboniją paliko, kai ji pradėjo degti. Buvo pasiryžęs pasilikti, bet su pabėgėlių banga buvo nublokštas į Sibirą, Semipalatinską, kur 1920 m., jau pasirengęs su pabėgėlių ešalonu sugrįžti, keletą dienų prieš išvykstant, mirė. Vokiečių okupacijos metu parapiją aptarnavo vokiečių paskirtas kunigas Milleris, rodos, kilimo iš Klaipėdos krašto.

Per karą ir Lietuvos nepriklausomybės laikais, parapijos narių skaičius žymiai sumažėjo, teturėjo apie 2000 narių. Apturėtos per karą žaizdos su laiku buvo užgydytos, atsistatyta. Parapija vėl turėjo nuolatinis du kunigus. Prie parapijos sėkmingai veikė Moterų dr-ja, jaunimo "Radvilos" dr-ja. Miestelyje veikė paštas, policijos nuovada, sveikatos punktas, vaistinė, žemės ūkio kooperatyvas, smulkaus kredito draugija, pieninė, 1937 m. įkurtas valstybinės bibliotekos skyrius. Gaila, neilgas buvo šis saulėtas laikotarpis.

II Pasauliniam karui suliepsnojus vėl fiziniai ir dvasiniai parapija nukentėjo. Bažnyčia buvo beveik sugriauta nuo artilerijos sviedinių, neteko daug darbuotojų, dalinai okupantų ištremti, o kitiems išvykus. Tik kun. Mykolo Franko ir nepasidavusių nusiminimui parapijiečių dėka, iš griuvėsių buvo prikelta, bažnyčia atremontuota, bet parapijos pulsas sumenko. Apie dabartinį stovį netenka kalbėti. 1978 m. balandžio 3 d. suėjo dešimt metų, kai mirė pilnas pasiryžimo, bet nepagydomos ligos nugalėtas, dar jaunas

Kubilių kaimosenosios kapinės ir malūnas

parapijos ilgametis klebonas Mykolas Frankas. Nuo 1939 iki 1968 metų su pasišventimu tarnavo ne tik saviesiems, bet ir platesnei visuomenei. Su jo mirtimi parapija neteko nuolatinio savo kunigo. Šiuo laiku parapiją aptarnauja atvykstantieji kunigai - P. Jašinskas ir P. Čepas.

Ar Papilys, sena ir daug pergyvenusi parapija, atlaikys, ar dar susilauks savo nuolatinio kunigo? Dievuje turime vilties. Kiekvienam jos darbuotojui skirtas tam tikras laikas, tam tikras tarpas, tam tikras uždavinys bendroje gyvenimo kelionėje. Nykstančios parapijos šaknys tačiau dar sveikos ir tvirtos. Tebeturi atžalų ir daigų. Išeivijoje Ev. Reformatų Bažnyčios darbuotojų, visuomenininkų, tautiniai nusistačiusių veikėjų, kilimo iš Papilio turime nemažai. Tėvynėje Lietuvoje pasilikusias parapijas aptarnauja, gražaus amžiaus pasiekęs, nepailstamas suprnt. kun. Povilas Jašinskas, papilietis, gimęs ir augęs Melaišių kaime. Išeivijoje kolegijos prezidentai iš eilės buvo ir tebėra papiliečiai, Gajūnų kaimo, kuratoriai Motiejus Tamulėnas, snj., ir dabartinis Motiejus Tamulėnas, jnr. Papiliečių sąrašas būtų nemažas, kurie praeityje nemažai nuveikė ne tik savajai Bažnyčiai, bet ir tautai bei tėvynei. Papilietį iki I Pas. karo galėjai vien iš tarmės pažinti. Raidę "a" ištardavo kaip "o", pav. : stolas - stolas, karvė - korva ir t. t.

Surašant Papilio parapijos vietovardžius ir pavardes man padėjo Raščiūnų km. papilietis kuratorius Jokūbas Trečiokas. Jam sunkiai jau sergant, aplankęs jį Šv. Kryžiaus ligoninėje, Chicagoje,

1976 m. balandžio 7 d., paklausiau: "Ar dar moki, Jokūbai, papilietišškai kalbėti?" Nusišypsojęs pratarė: "Kai važiuoji, rotai krotos ir purvynas daugol motos". Surašant vietovardžius, būsime vieną ar kitą kaimą, vienkiemį užmiršę. Dar sunkiau mums sekėsi, norint kaimo gyventojų pavardes prisiminti.

Tarsi lyg ekrane, beveik vienos kartos laikotarpyje, pasikeitė keleriopai visas Lietuvos gyvenimas. Išsikėlus į vienkiemius, pakilo ūkininko gerbūvis, bet nutilo kadais gražiai, darniai aidėję savaitgaliais kaimo jaunimo dainos. Dabar gi išlikęs ir į kolchozus suvarytas jaunimas, kad ir garsiai dainuoja, bet viskas sveti- ma ir šalta Lietuvą mylinčiai širdžiai. Žemdirbio gyvenimas pa- verstas modernia baudžiava.

NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS METU PAPILIO
REFORMATŲ PARAPIJOS KAIMŲ, VIENKIEMIŲ IR VIENA,
KITA PARAPIJIEČIŲ PAVARDĖ

(Sąrašas nepilnas)

1. Balzieriškis - Jakubonis
2. Bedeliškis - Dagys
3. Beržiniai - Kregždė, Plepys ...
4. Bokiškis - Trečiokas
5. Buginiai - Laumė, Ruplėnas ...
6. Čygai - Čygas ...
7. Dukurniai - Juodgudis ...
8. Gajūnai - Tamulėnas ...
9. Galentiškiai - Mažuika ...
10. Garšvai - Gavėnas ...
11. Gavėniškis - Ruplėnas ...
12. Geniai - Šernas ...
13. Goželiškis - Januševičius
14. Grundeliškis - Jakubonis
15. Jokniūnai - Zablockis, Januševičius, Variakojis ...
16. Jozeliškis - Januševičius, Plepys ...
17. Yčiai - Yčas ...
18. Kadarai - Trečiokas ...
19. Kalnagalis - Aukštuolis
20. Kyliškiai - Kvedaravičius, Trečiokas, Plepys ...
21. Kojališkis - Yčas
22. Kojugalis - Naktinis ...
23. Krikščiai - Pelanis, Lapienė ...
24. Kubiliai - Naktinis, Kvedaravičius, Variakojis ...

25. Kuciūnai - Aukštikalnis, Variakojis, Tamošiūnas ...
26. Kučgaliai - Trečiokas, Ajutis, Variakojis ...
27. Kuginiai - Dagys, Klova ...
28. Kupriai - Aukštikalnis, Trečiokas, Kutra ...
29. Laužadiškiai - Šernas ...
30. Liepalotai - Kučinskas, Tuina ...
31. Melaišiai - Jašinskas, Grinas, Karaša ...
32. Mikaliai - Čygas ...
33. Myliškiei - Mitra ...
34. Naciūnai - Naktinis ...
35. Pakapynė - Plepys ...
36. Pakiburiškis - Klybas ...
37. Palindiškis - Variakojis ...
38. Prūdeliai - Vaidyla ...
39. Raščiūnai - Trečiokas, Aukštikalnis, Baltušis, Skiauterė
40. Sabuliškis - Plepys ...
41. Sandoriškis - Januševičius ...
42. Satkūnai - Suveizdis, Šlekys ...
43. Sanginai - Kulbis ...
44. Semeniškiai - Čygas, Mekas, Tuina ...
45. Šližiai - Januševičius, Čygas ...
46. Smaliečiai - Variakojis, Trečiokas, Juodgudis ...
47. Steponiškis - Gavėnas ...
48. Stipinava - Ajutis
49. Strošiai - Plepys ...
50. Šakiškiai - Ajutis ...
51. Šniurkiškiai - Kutra ...
52. Špigiai - Naktinis ...
53. Tarospolis - Dilys ...
54. Trečiokynė (prie Jakniūnų) - Trečiokas
55. Tauniūnai - ...
56. Užubalis - Kučinskas ...
57. Valkiškiai - Valkiūnas ...
58. Virškupėnai - ...
59. Žardeliai - Mitra ...
60. Žardiniai - Ramutėnas ...
61. Žiobai - Vėjelis, Šleiva ...
62. Žiūriškiai - Trečiokas ...
63. Užugariniškiai - Pavilonis ...
64. Žvirbliai - Suveizdis, Trečiokas, Januševičius ...
65. Žvogučiai - Vėjelis, Kvedaravičius, Šleiva ...
66. Marmakiškis - Jašinskas ...
67. Papilys - Baltušis, Trečiokas, Naktinis, Variakojis,
Marciukas, Kvedaravičius, Paunksnis ...

Papilio parapija buvo turtinga Trečiokų pavarde. Trečiokų kiemų būta 16. Antroji vietoj, jau žymiai mažiau, būta Variakojų kiemų.

PAPILIO REFORMATŲ PARAPIJOS KUNIGAI

1.	Andrius Kadaras	1867 - 1894
2.	Adolfas Neimanas	1894 - 1915
3.	Milleris	1916 - 1918
4.	Adomas Šernas	1918 - 1924
5.	Jonas Šepetys	1924 - 1941
6.	Stasys Neimanas	1929 - 1930
7.	Vytautas Kurnatauskas	1937 - 1939
8.	Mykolas Frankas	1939 - 1968
9.	Povilas Jašinskas	1968 - 1978
10.	Petras Čepas	1972 - 1978

PARAPIJOS VARGONININKAI

1.	Jonas Mikelėnas	apie	1900 - 1950
2.	Elzbieta Radinskaitė		1950 - 1978

VARPININKAI

1.	Petras Pakaušis	apie	1900 - 1920
2.	Jokūbas Kvedaravičius		1900 - 1912
3.	Naktinis		1912 - 1914
4.	Motiejus Kvedaravičius		1924 - 1950
5.	Julė Variakojytė - dabartinė bažnyčios prižiūrėtoja	nuo	1960 m.

PASINAUDOTI ŠALTINIAI

1. Ingė Lukšaitė "Lietuvių kalba reformaciniame judėjime XVII a." Vilnius 1970
2. Akiras - Biržys "Lietuvos miestai ir miesteliai , II tomas "Biržų apskritis" 1932 m.
3. Bronius Kviklys "Mūsų Lietuva", 1965
Evanston, 1978. IV. 11

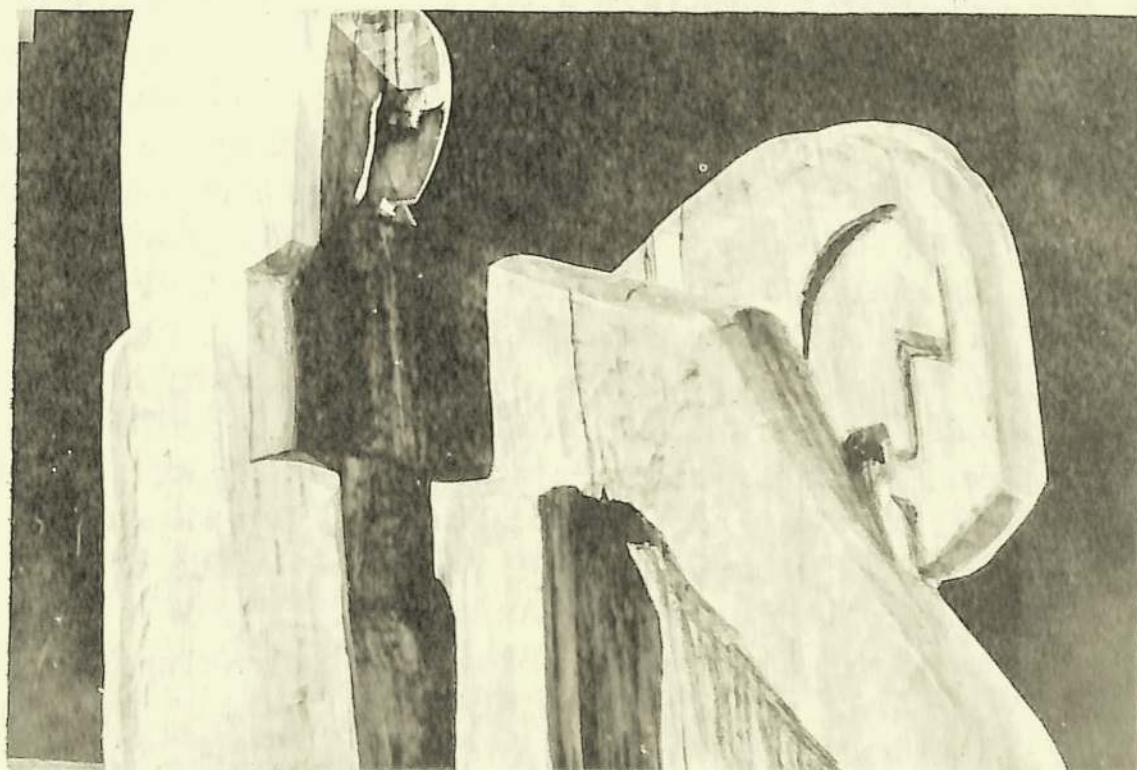

Būkim draugingi

Ateitis priklauso tau

DAGYS

Nesutariančios jėgos (medis) — DAGYS

TARP PRAEITIES IR DAŽARTIES

(Tęsinys iš "Mūsų Sparnų" Nr. 41)

* * *

Grižkime prie pirmųjų ateivių lietuvių į Pietų ir Siaurės Ameriką. Atidžiau pasižiūrėkime į istoriko Simono Daukanto ir "The School of Thinkers" žurnale pateiktus apie tuos ateivius duomenis.

Minimame žurnale teigiama: "... Anglijai nesvarbu buvo pasi-
laikyti "Guadalupį", kuri tais laikais buvo mažos vertės (ne Guada-
dalupi, bet Tobago sala, J.), bet ji pasiuntė keletą laivų perkelti
kolonistams į Ameriką ir jiems davė vietą prie Hudson upės, kur
dabar stovi New Yorkas, ir tie lietuviai pradėjo statyti miestą, ku-
rį pavadino "Aušra". Tuo laiku prasidėjo gausinga imigracija
olandų, kurie irgi apsigyveno toje vietoje, ir tarp lietuvių ir olandų
kilo ginčų dėl miesto vardo... "

Teigimu, kad anglų laivais atgabenti lietuviai "prie Hudson
upės pradėjo statyti miestą, kurį pavadino "Aušra", ne vienas abe-
joja. Jų tarpe net istorikas dr. Algirdas Budreckis. Girdi, anglai
lietuvius emigrantus, buvusius Tobago saloje, Pietų Amerikos pa-
kraštyje, pagal Simono Daukanto sakymą, iš tos salos į Hudsono
upės pakrantes atgabeno po 1688 metų. Tai buvo tada, kai anglai
buvo jau pilni šeimininkai ne tik tos buvusios olandų kolonijos, bet
ir visos aplink New Yorką išsiklosčiusios teritorijos. Tas tiesa,
bet negalime negirdomis praeiti minimo žurnalo straipsnyje
esanti istorinį faktą: 1618-1620 metais lietuviai protestantai"...
buvo sumušti ir nustojo savo įtakos. Tie, kurie išliko gyvi ir turė-
jo kokį turtą... daugumas iš jų vyko į Angliją, o iš ten su piligri-
mų tėvais vyko į Ameriką... "Pagal šį liudijimą, tie išvykėliai į
Ameriką galėjo būti patys pirmieji emigrantai lietuviai reforma-
tai, atklydę į Hudsono upės pakrantes, kur dabar stovi New Yorko
didmiestis. O anais laikais, kai ten kūrėsi olandų kolonistai, ly-
giagrečiai galėjo būti ir anglų laivais atgabentų anglų ir su jais
kartu lietuvių, Anglijoje iš Lietuvos pabėgusių reformatų: "... jų
tarpe buvo tokie didžiūnai, kaip štai: Buttvilai, Gedvillai, Ardvilai,
Landžiai, Gregai, Daukantai, Purviai, Zubrickai ir kiti... "Tokie ir
ten neišvardinti lietuviai emigrantai, Anglijos laivais atvykę į ang-
lų emigrantų koloniją, kaip lietuviai patriotai, pradėjo kurti vieto-
vę, pavadinę ją lietuvišku vardu "Aušra".

Tais laikais, pradedant tos vietovės kolonizaciją (nuo 1609 m.)
ten tebūta pustuštės, retai indėnų, čirokėzų giminės gyventos, vie-
tovės. Joje olandai pradėjo kurti didesnę koloniją, pavadinę ją
"Naujaisiais Niderlandais", o jos sostinę - "New Amsterdam". Ly-

giagrečiai, netoliese, anglai, galima spėti, telkė savo emigrantus, skelbdami, kad toji teritorija jiems priklausanti, nes jie pirmieji ją "atradę".

Ir kai olandai, Anglijos kunigaikščio Yorko buvo priversti kapituluoti, tada čia"... buvo paskelbta Yorko kunigaikščio vyriausybė ir "Naujasis Amsterdamas" perkrikštytas "New Yorku". Tai buvo 1653 m. Iš šio fakto aišku, kad tą koloniją pasisavindami anglai ten jau turėjo turėti pakankamai pareigūnų ne vien vyriausybę sudaryti, bet taip pat pakankamą skaičių jiems palankių gyventojų, kurių tarpe galėjo būti ir lietuvių.

Todėl turime tvirtą pagrindą tikėti, kad mūsų protėviai New Yorko aplinkoje yra tais laikais statę gyvenvietę, pavadintą "Aušra". Šitokią teigimą išaiškinti ir patvirtinti paliekame mūsų atitinkamų sričių mokslininkams-istorikams, archeologams ir kitiems panašiams. Kokią jų pareiga šitame reikale? Visų pirma, tektų New Yorko miesto archyvuose patikrinti užrašus apie to miesto įsikūrimo apystovas ir tolaikinę jo gyventojų sudėtį. Senųjų kapų paminkluose esantieji užrašai, palaidotų pavardės, paliudys jų tautinę kilmę. Tektų patikrinti New Yorko gatvių ir skverų pavadinimus, ne vien šiandien, bet ir anksčiau buvusius. Pvz., ar buvo ir ar šiandien yra New Yorke gatvė, pavadinta "Aušros" arba "Dawn" vardu? Ar yra kuriame nors to didmiesčio plane "skver" - keturkampis ar parkas, turintis čia minimą vardą?

Jeigu pasisektų tokius užrašus, šiandien tebesamus ar seniau buvusius ("Aušra" ar "Dawn-day-break") surasti, tada jau būtume atsistoję toje vietovėje, kurioje patys pirmieji lietuviai iš Anglijos atvyko į Šiaurės Ameriką, čia kūrė sodybą, pavadinę ją "Aušra", į kurią tie patys anglai, pagal Simono Daukanto liudijimą, daug vėliau (po 1688 m.) iš Tobago salos perkėlė ten atvykusius su latviais-kuršiais, kurių kunigaikštis Jokūbas jiems toje saloje buvo įrengęs savarankišką koloniją, lietuvius protestantus, pabėgusius dėl vykstančių persekiojimų iš Lietuvos į kaimyninį Kuršą.

Tuo atradimu būtume atkasę anų mūsų tautiečių buvusią gyvenvietę ir galėtume ją atitinkamai atžymėti, užmiršdami tvirtinimą, neva pirmieji iš Lietuvos į Ameriką atklydę ateiviai"... yra galutinai nuskendę" paslaptįgajame istorijos tvane...

* * *

Pasižvalgę po istorinius New Yorko didmiesčio kūrimo miglynus, kurie gali būti išsklaidyti mūsų atitinkamų sričių istorinių mokslininkų, grįžkime į Pietų Amerikoje, Venecuelos artumoje, esančią Tobago salą. Į tą salą, kurioje Kuršo kunigaikštis Jokūbas, istorikų minimais laikais, buvo įkūręs ne vien savo tautiečių-kuršių, bet ir lietuvių protestantų, dėl tada Lietuvoje siautusio katalikiškų valdovų ir Romos Bažnyčios laiminamų "smogikų" - jėzuitų

teroro, iš Lietuvos į Kuršą pabėgusių lietuvių koloniją. Besiknaisiodamas po lietuvišką rašliavą, užtikau ir tą žinią apie lietuvius emigrantus ir juos priglaudusią Tobago salą.

Iš Simono Daukanto ir minėto žurnalo autoriaus, viens antram prieštaringų pasisakymų, nebuvo aišku, katras iš jų teisus, o katras - miglose plaukioja. Tuos neaiškumus, buvo pagalvota, tiksliausiai gali padėti išaiškinti arčiausiai prie tos salos dabar gyvenantieji lietuviai, rašto žmonės.

Tuo reikalu parašiau 1974 m. Clevelande leidžiamam lietuvių laikraščiui "Dirvai" laišką, adresuotą to laikraščio iškiliai, Venecueloje gyvenančiai, bendradarbiai Jūratei Statkutei de Rosales, prašydamas ją patyrinėti Venecuelos archyvuose esančius duomenis apie Tobago saloje kadaise gyvenusius lietuvius ir tolimesnį jų likimą.

Tas laiškas buvo atspausdintas 1974 metų to laikraščio Nr. 78. Į jį pirmas atsiliepė šiame krašte gimęs ir istorijos mokslus studijavęs dr. Algirdas Budreckis. Jis tardamas "Kur lietuvių nebūta", pateikė jo naujai patirtų archyvinių duomenų apie tuos iš Lietuvos pabėgusius emigrantus ir jų įsikūrimą Tobago saloje. Vėlesniame to laikraščio numeryje ("Dirva", 1974 m. gruodžio 18 d., Nr. 93) atsiliepė tikroji adresatė - Jūratė Statkutė de Rosales, gyvenanti Caracase. Iš jos atsiliepimo, švelniai ir kultūringai parašyto, pateikiu ilgoką citatą:

"Tiesa, kaip A. Budreckis jau nurodo, pats salos atidavimas Kuršių hercogui abejonių nesukelia; dargi rašydama šį laišką, turiu prieš akis vadinamuosius "antrosios sutarties" tekstą, datuotą 1664 m. lapkričio 17 d., ir išvardinantį įvairias prekybines bei politines kuršų kolonijos įkūrimo Tobagoje sąlygas. Pirmoji sutartis (ar salos pirkimo aktas?) buvusi pasirašyta, anot mano užtikėtų šaltinių, maždaug 1655 metais; anot A. Budrecko davinių - tiksliai 1654 metais... Anot Caracase prieinamų šaltinių, tarp 1678 ir 1693 metų, Kuršių hercogo agentas kapitonas Points aktyviai rūpinosi kuršų kolonijos atgaivinimu Tobagoje ir verbavo žmones salos kolonizavimui... Kitas įdomus to paties klausimo aspektas būtų apytikrė baltiškų vietovardžių Tobago saloje apžvalga. Pvz., reikėtų pradėti nuo vietovės, kurioje kuršiai išsikėlė: Curland bay, ir išplėsti tyrimus visame, anuomet prancūzų geografų vadintame "quartier de Courland".

Visa tai užims dar daug laiko, taigi prašysiu pono Jašinsko pakantrauti. Kai susidarys šiek tiek pilnesnis vaizdas, mielai pasidalinsiu su ponu Jašinsku ir su "Dirvos" skaitytojais tuomi, kas bus paaiškėję... "

Tikrai žavus pažadas, tik perilgai užsitęsęs įsikūnyti. Jūratė Statkutė de Rosales lietuviškoje laikraštijoje, kiek man teko ją pa-

žinti, yra unikumas, kaip moteriškos giminės atstovė, savo išvalgumu ir nuoseklumu išglaudanti jos pasirinktos temos rašinių mintis. Retas talentas. Tačiau savo pažado dar iki šios dienos neištesėjo. Ji pakartotinai asmeniškai laišku prašoma, nebeatsiliepi.

Tačiau šis reikalas nepaliko be atgarsio "Dirvos" laikraštyje. 1976 m. balandžio I d. Nr. 14 patalpintas straipsnis: "Buv. Kuršių kolonijoje Tobago saloje". To rašinio pradžioje "Dirvos" redakcija įdėjo tokį priedą: "Pernai (išeina 1975 m., J.) vienas "Dirvos" skaitytojas pageidavo daugiau informacijų apie tariamąją mūsų protėvių - lietuvių koloniją, kaimynystėje esančioje Tobago saloje.

Venecuelos latvių liuteronų leidžiamame biuletenyje "Vėstis" Nr. 278, 1976 m. vasario mėn. šiuo mums įdomiu klausimu štai kas rašoma:

"1974 m. rugpiūčio II dieną sukako 320 metų, kai buvo baigti paskutiniai statybos darbai latvių protėvių gyvenvietėje Jekobpilyje (dabartn. Plymouth) ir Jekobpilio sutvirtinimai - fortai prie Didžiosios Kurzemės įlankos Tobago saloje bei pašventinta pirmoji liuteronų bažnyčia Amerikoje. . . "

Prie ano biuletenio liudijimo, kuris remiasi ". . . Vakarų Indijos istorijos tyrinėtojo dr. Edgars Andersons" - Latvijos mokslininko daviniais, būtina pridėti pataisą prie mūsų istoriko Algirdo Budreckio ir Jūratės Statkutės de Rozales netiksliai interpretuojamų istorinių datų, kurios sutampa su specialiai Tobago salos istoriją ištyrusio dr. Edgars Anderson datomis. Jūratė Statkutė de Rozales sako: ". . . Pirmoji sutartis (ar salos pirkimo aktas?) buvusi pasirašyta, anot mano užtikėtų šaltinių, maždaug 1655 metais; anot A. Budreckio davinių - tiksliai 1654 metais. "O tas, specialiai ištyrinėjęs tą laikotarpį istorikas dr. Edgar Anderson, tą datą paminėdamas, tvirtina, kad tai buvusi ne pirmoji tos salos nupirkimo data, o tai, kad tais (1654 m.) jau "buvo baigti paskutiniai statybos darbai latvių protėvių gyvenvietėje. . . ", nes: "su tam tikromis pertraukomis nuo 1639 ligi 1693 metų, nepaprastai gražioje Venecuelos kaimyninėje Tobago saloje buvo pagrindinė kurzemniekų latvių išeities bazė Amerikos pakraštyje. Čionai jie pasistatė keturias tvirtoves, miestelį - bažnytkaimį ir pirmąją liuteronų bažnyčią Amerikoje. Ir, pagal tolimesnį to rašinio teigimą, ". . . Dokumentai liudija, kad Kurzemės hercogai-kunigaikščiai ir vietiniai administratoriai jau tuo laiku buvo labai liberalūs. Kolonijoje toleravo absoliučią tikėjimo laisvę. Tame laikotarpyje panaikino vergiją ir buvusieji vergai tapo laisvais žemės savininkais arba amatininkais. "

Tame rašinyje esama ir daugiau įdomių duomenų apie tą latvių buvusią koloniją, nors nėra paminėta kitų tautybių ten gyvenu-

sių žmonių. Iš anksčiau paminėtų istorikų duomenų drąsiai galime tvirtinti, kad kartu su kuršiais-latviais iš Lietuvos dėl persekiojimų į Kuršą atbėgę lietuviai reformatai atvyko į tą Tobago salą ir kartu joje kūrėsi, statydami namus ir tvirtoves. O liberalūs tos salos administratoriai jiems leido savarankiškai tvarkytis bei išpažinti savo tėvų tikėjimą.

Latvių istoriko surinkti duomenys apie tą latvių ir lietuvių koloniją yra naujausia medžiaga, papildanti iki šiol buvusius, gal ir nevisai tikslus, šaltinius. Mūsų istorikai privalėtų jausti pareigą susipažinti su tuo latvių praeities tyrinėtoju dr. Edgars Andersonu ir padėti jam tęsti tuos tyrinėjimus. To istoriko rašinių lietuviškai parengė Venecueloje gyvenantis mūsų tautietis Vladas Venckus

* * *

Iš šiame rašinyje pateiktų duomenų, darant santrauką, išryškėja šie faktai:

1. Lietuvių emigracija į Pietų ir Šiaurės Ameriką prasidėjo septynioliktojo šimtmečio pirmoje pusėje;

2. Tie pirmieji emigrantai buvo protestantai, priversti išgimtojo krašto pasitraukti dėl tada jame vykusio katalikų teroro;

3. Pasiekti Naująjį Pasaulį padėjo jiems Kuršo hercogas (kunigaikštis) Jokūbas, Anglijos kolonizacinė valdžia ir, gal būt, Olandijos kolonizacinė bendrovė;

4. Pirmosios tų lietuvių emigrantų kompaktinės gyvenvietės buvo dviejose vietose: Tobago saloje prie Venecuelos ir dabartinio didmiesčio New Yorko aplinkoje prie Hudsono upės.

* * *

Antroji masinė lietuvių emigracija į daugelį pasaulio kraštų, daugiausia į J. A. V. ir Kanadą, įvyko II-jo Pas. karo 1939-1945 m. pasėkoje. Kaip prieš 300 su viršum metų lietuviai masėmis buvo priversti bėgti, gelbėdamiesi nuo Romos Bažnyčios fanatikų siautėjimo, taip dvidešimtame šimtmečiuje ta masinė emigracija įvyko, gelbstint savo gyvybes nuo besiartinančio rusiško bolševikinio teroro ir beatodairiškų žudynių.

Pirmoji masinės emigracijos, vykusios septynioliktame šimtmečiuje, banga, kai kurių dabartinės lietuvių kartos išminčių samprotavimu, yra dingusi mums neatpažįstamose Amerikos žemyno vietose. Tačiau antrosios masinės emigracijos lietuvių gretose mes šiandien turime pakankamai išmokslintų praeities žinovų ir tyrinėtojų. Jų valioje ir pastangose yra pirmosios lietuvių emigracinės bangos dalyvių gyvenviečių ir jų amžino poilsio kapinių suradimas ir dokumentinėse knygose užfiksavimas ateinančioms lietuvių tautos kartoms. Bet ar tie žinovai įstengs tą savo pareigą atlikti?

So. Boston, Mass. 1977. V. 4

DAGYS

LAMANŠO PAKRAŠTYJE

Lamanšo pakraštyje, man bebraidant karta,
Gelsvai spindėjo saulė, baltos bangos virto,
Jose bėgiojo žmonės - maudėsi ir taškės
Linksmučiai ir paraudę, kaip benokstant braškės.
Toliau šviesiais sparneliais lengvos burės čiuožė,
O horizonte sklaidės pilkas dūmų ruožas...

Aš akimis anuos sekiau, o mintimis tą laivą,
Tartum užburt norėjau, kad jis, kaip keleivį,
Mane paimtų ir nuvežtų į tą mielą šalį,
Kur ir menka smiltis meiliai kalbėti gali...

Bet mintys nepagavo laivo pakelėje,
Tik nerimas širdyje augo ir sunkėjo, -
O tolumoje miglos traukė pilką skarą
Ir lyg duris tarp laivo ir manęs uždarė...

Tada akis nuleidęs aš žemyn žiūrėjau, -
Po kojų kranto žvyras lakstė ir čiuzėjo:
Artyn per dugną ritos bangai pasikėlus
Ir vėl tolyn paslinko jai atgal nuėjus;
Tai vėl iš naujo kilo ten bangoms atūžus, -
Ir taip į smėlį virto stumdomi per amžius...

Bežiūrinčiam į žvyrą, kaip jisai bėgioja,
Sunkėjo mano mintys, o širdis raudojo;
Nejau aš taip sudilsiu, kaip pajūrio žvyras,
Nuo tėviškės sodybų vienas atsiskyręs?
Gi menkos jūros smiltys, slinkdamos pro kojas,
Lyg man vaizdavo būtį artimo rytojaus.

1947 - Vasara

KIEKVIENĄ DEBESĮ. . .

Kiekvieną debesį maldauju,	Gal ašarėles iš tėvynės, -
Kuris atplaukia iš rytų,	Iš tolimos, liūdnos šalies,
Kad ne vandens lašelį tyrą,	Čionai atnešęs debesėlis,
Bet mielą žodį atneštų.	Man barsto iš savos širdies.

PAMALDOS TAURAGĖJE

1977 metų vėlybą vasarą galėjau ką tai nepaprasto ir vienkartinio pergyventi. Liuteronų Sąjungos vokiečių tautinio komiteto įgaliotinis, Bažnyčios tarėjas dr. E. Eberhard ir aš buvome nuo rugpiučio 27 d. ligi rugsėjo 7 d. kelionėje į Vilnių, Lietuvoje, ir į Rygą, Latvijoje. Mūsų prašymu gavome leidimą aplankyti Tauragės evangelikų liuteronų bažnyčią. Saulėtą sekmadienio rytą, rugpiučio 28 d., vyskupas Jonas Kalvanas mus pasitiko Vilniuje ir privačiu automobiliu važiavome į Tauragę. Jau devintą valandą sėdėjome vyskupo jaukiame šeimos ratelyje, jo privačiame name, prie turtingai padengto pusryčių stalo.

Pamaldos prasidėjo dešimtą valandą ir mes turėjome skubėti, nes parapija jau laukė mūsų. Be to, tą dieną buvo confirmacija. Prie bažnyčios durų mus pasveikino parapijos Tarybos nariai ir kaimyninių parapijų kunigai - kun. Ernstas Roga, kun. Okas, diakonas Timpa ir teologijos studentas Moras. Tai buvo labai nuoširdus susitikimas. Vyskupui Kalvanui vadovaujant formavosi iškilminga eiseną į bažnyčią, priekyje Tarybos nariai, po jų kunigai ir 66 confirmantai, - mergaitės baltom suknelėm ir berniukai tamsiais kostiumais. Prie bažnyčios durų stovėjo žmonės vienas prie kito susigrūdę. Kai kurie mums įteikė rožių. Bažnyčioje iš abiejų pusių žmonės stovėjo kaip mūras. Tik mums reikalingas praėjimas buvo laisvas. Bažnytinis choras, lydimas triūbininkų, giedojo Beethoveno "Padangės giria Aukščiausio galybę". Aš buvau giliausiai sujudintas, kad po tiek metų galėjau senojoj tėvynėj tokias pamaldas pergyventi. Ir broliui Eberhard tai buvo vienkartinis pergyvenimas. Jaunieji ir seniai stovėjo vienas prie kito perpildytoj bažnyčioj, choro ir parapijos galingas giedojimas pripildė bažnyčią. Vyskupo confirmacijos pamokslas, dr. Eberhard sveikinimas, išverstas kunigo Rogos, choro giedojimai ir pati confirmacija užtruko tris valandas ir tik po to sekė mano pamokslas. Aš galvojau apie tą daugybę žmonių, jų tarpe daug senų žmonių, kurie stovėdami jau tris valandas klausėsi, ir norėjau savo pamokslą trumpinti. Bet kada aš stovėjau sakykloje virš altoriaus ir jaučiau, kaip parapija priima žodį, su kokiu įtemptu atydumu jį seka, negalėjau trumpinti. Parapija mane dvasiniai nešė, kas retai pergyvenama. Po pamokslo šimtai žmoniųėjo prie Dievo stalo, stebėtinai daug jaunų žmonių. Brolis Eberhard man patyliai sakė: "Tai tikra liaudies Bažnyčia, kokios pas mus jau daugiau nepergyvenama." Kėtu-

*Trečiojo liet. liuteronų suvažiavimo, įvykusio Annabergo rūmuose, vadovybė (iš k. į d.): kun. Paulius Urdzė, kun. Martynas Klumbys, p. Barnelienė, p. Klumbienė, kun. Fricas Skėrys, Oberkirchenrat dr. Gottfried Klapper, garbės senj. kun. A. Gelžinius, kun. Fridrikas Barnelis, kun. Rudolfas Vymeris, p. Vera Urdzienė ir kun. J. Urdzė. Suvažiavimo reportažas tilpo „Naujienų“ Nr. 22 ir 23, 1978.II.28 ir 30 d.d.
V. Vokietija, Bonn-Bad Godesberg, 1978.I.5-8*

rias valandas užsitęsusios pamaldos praėjo taip greit, kad mes to visai nepajutome. Užbaigai parapijiečiai stovėdami giedojo seną lietuvišką padėkos ir liaupsės giesmę. Giedant "Už rankų imk mėilingai" vėl mes visi iškilmingoje eisenoje apleidome bažnyčią. Lauke mus ir konfirmantus žmonės apipylė gėlėmis.

Po pamaldų buvo vyskupo name paruošti iškilnių pietūs. Pirmiausia vyskupo visa šeima - 5 dukros ir 1 sūnus, visi su užbaigtu aukštuoju mokslu, tada Tarybų nariai (ir iš kaimyninių parapijų) ir pagaliau mes kunigai. Mes abu svečiai buvome papuošti labai ilgomis tautinėmis juostomis ir gausiai apdovanoti. Daugelis sveikinimo ir padėkos žodžių lietuvių ir vokiečių kalba paliudijo tikėjimo vienybę virš visų regimų ir neregimų sienų. Prieš sauleinūsileidžiant trumpai pasivaikščiojome prie Jūros upės ir džiaugėmės paupio tyluma. Vyskupas Kalvanas pasakė: "Gaila, Jūra nebėra daugiau tokia švari, kaip seniau. Daugelis pramonės paplavų čia plaukia kartu." Mes jautėme, kad laiko srovė daug su savim neša, bet mums ši diena buvo lyg šviesi juosta, rodanti kelią per šį laiką.

Švedija, 1977

Kostas Tamulėnas ir p. Dainienė

Nuotr. L. Knopfmlerio

Švedija, 1977

Lietuvių grupė gegužinėje Aspen pas B. ir K. Plonaičius

Nuotr. L. Knopfmlerio

SLUCKĄ PRISIMINUS

Likimas lėmė, kad man teko gimti, augti ir bręsti veik visuose svarbiausiuose, išskyrus Kėdainius, Lietuvos reformatų centruose. Gimiau 1909 m. Vilniuje, reformatų šeimoje, kilusioj iš Biržų krašto. Anksti netekę motinos, 1913 m. pavasarį tėvas mane su vos kelių mėnesių broliuku Jonu pergabeno į Biržus ir atidavė savo sesers Emilijos Balčiūnienės globai.

Biržuose gyveno nuo seniausių laikų mano tėvo protėviai, kurių sodyba sueidavo su reformatų bažnyčios daržais ir sodais, kurie tarnavo nuo neatmenamų laikų užsakytojais. Nesant dar bažnyčioje vargonų ir daugumai parapijiečių nemokant skaityti, užsakytojas nuo "viškų" užtraukdavo giesmės posmą, kuri vėliau atkartodavo susirinkę pamaldoms tikintieji.

Senelis Jonas buvo paskutiniuoj užsakytoju, nes pastačius 1875 m. naują mūrinę bažnyčią ir įrengus vargonus, jo tarnyba pasibaigė. Jo šeimoje iš trylikos gimusių vaikų, užaugo šeši - keturi sūnūs ir dvi dukros. Iš jų trys vyriausi sūnūs, baigę pradžios mokyklą Biržuose, toliau mokėsi Slucko gimnazijoje. Vyresnysis Motiejus, baigęs Slucko gimnaziją, studijavo mediciną Maskvos u-te. Mokslus baigęs, trumpai gydytojavo Biržuose, bet netrukus buvo valdžios pasiūstas į Oloneckio gub., kur, vedęs rusę, liko gyventi iki mirties. Antras sūnus Jonas, baigęs Slucko gimnaziją, studijavo inžineriją, bet jam atostogaujant Vilniuje, staiga susirgęs šiltine, mirė ir buvo palaidotas Vilniaus reformatų kapinėse.

Tretysis sūnus Petras, mano tėvas, vos baigęs dvi Slucko gimnazijos klases, sunegalavus jo tėvui, buvo atšauktas iš gimnazijos ir liko ūkininkauti. Priartėjus naujokų ėmimo metui, seneliai tėvą išsiuntė į Ameriką, o ūkį išnuomavo.

Pats jauniausias sūnus Aleksandras Slucko gimnazijos nelankė. Baigęs Bausko keturklasę, buvo netrukus paimtas kariuomenėn ir pasiūstas į karinę felčerių mokyklą. Išstarnavęs kariuomenėje septynerius metus, liko gyventi Sibire, kur vedė estaitę. Užkluptas karo audrų tik 1923 m. įstengė sugrįžti į Biržus, kur ir mirė.

Vyresnioji tėvo sesuo Olga ištekėjo už Vanago, turėjusio Biržų laukuose pusanthro valako žemės ir veik dviejų hektarų sodybą, netoliese būsimo Jansono malūno. Teta Olga, sulaukusi keturių vaikų, apsisprendė juos visus išmokslinti. Tam tikslui išnuomavo savo ūkį su sodyba atvykusiam iš Latvijos Jansonui šešeriems metams, o pati su visą šeima iškeliavo į Slucką, kur tapo Sinodo išlaikomo konvikto vedėja ir ta proga leido visus jau paaugusius vaikus į

Slucko gimnaziją.

Jaunesnioji tėvo sesuo Emilija buvo ištekėjusi už felčerio Balčiūno, bet jam staiga mirus, su vieninteliu sūnumi Vytautu sugrižo pas tėvus. Paūgėjus jos sūnui, kuris buvo dešimčia metų už mane vyresnis, išsiuntė jį į Slucko gimnaziją mokslo tęsti, perdavusi savo sesers Olgos globai.

1915 metų vasarą, atostogaujant mano pusbroliui Vytautui, I Pasaulinio karo frontas staiga priartėjo prie Biržų. Kaip šiandieną pamenu į mūsų sodybą įjojo kazokų būrys. Sustatę arklius, ėmė ruošti vakarienei. Mano teta Balčiūnienė, kaip įmanydama, jiems patarnavo. Kazokai vakarieniaudami ėmė pasakoti apie vokiečių žiaurumus. Girdi, atėję pirmiausiai gauda moteris, jas išrengę iki nuogumo, pririša prie stulpų ir nupiausto krūtis. Vokiečiai jau esą prie Pasvalio ir netrukus netoliese prasidėsia dideli mūšiai. Biržai būsią sudeginti.

Besiklausant kazokų pasakojimų, visus apėmė siaubas. Teta paskubomis priprašė kaimynų, Snarskio ir Šilalniko, nugabenti į stotį. Pasikrovę ant greitųjų į du vežimus, palikę kazokus kieme, nakties tamsumoje pajudėjome Slucko link.

Taip beveik visi senelio Jono palikuonys, iki vaikaičių imtinai, buvo surišti su Slucku, nes ten buvo išlikusi kunigaikščių Radvilų įsteigta gimnazija ir Sinodo išlaikomas reformatams konviktas.

Slucko kunigaikštija buvo užkariauta Mindaugo ir įjungta į DLK, kurios sąstata išbuvo iki antrojo Rzeczpospolitos padalijimo. XVI a. pabaigoje išliko mažametė vienturtė Slucko kunigaikštijos įpėdinė Sofija Olelkaitė, kurios globa buvo pavesta Žemaitijos seniūnui Jurgiui Chodkevičiui. Vilniaus vaivada ir didysis Lietuvos etmonas kng. Kristupas Radvila Perkūnas nužiūrėjo kunigaikštę savo sūnui Jonušui, kai tik abu sulauks pilnų metų.

Dėl sužadėtinės ir jos didelių turtų vos neprieita prie naminio karo tarp Radvilų ir Chodkevičiaus šeimų. Radviloms sutelkus žymiai pranašesnes karines pajėgas, Chodkevičiai turėjo nusileisti. Tarpininkaujant Žemaitijos vyskupui Merkeliui Giedraičiui, įvyko taika ir jaunoji Slucko kunigaikštė Sofija Olelkaitė atiteko Jonušui Radvilai rokošininkui.

Jonušas Radvila buvo vienas iš karščiausių reformacijos gynėjų. Jis sudarė konfederaciją ir drauge su lenkų etmonu Zebrzydowskiu stojo į atvirą kovą prieš karalių Zigmantą Vazą, pasiryžusių sunaikinti bajorų laisves ir sužlugdyti reformaciją. Lemiamame mūšyje prie Grochovo disidentų kariuomenei vadovavo Jonušas Radvila, o karaliaus daliniams - Jonas Karolis Chodkevičius, jo žmonos buvęs varžovas.

Po pralaimėto mūšio Jonušas Radvila pasitraukė į Prūsiją, kur savo priešų Dancige buvo iš pasalų užmuštas. Jo turtus paveldėjo

jo sūnus Boguslovas, gimęs iš kitos žmonos, kuris parėmė 1626 m. Slucke įsteigtą Kristupo II Radvilos gimnaziją, prie kurios buvo taip pat įsteigtas alumnatas kunigams paruošti. Tokiu būdu, tolimoje Gudijos žemėje, maždaug šimtą mylių į pietus nuo Minsko, Slucko mieste susidarė žymus Lietuvos reformacijos židinys, prie kurio ilgesnį laiką veikė ir reformatų spaustuvė.

Slucko gimnazija buvo Sinodo žinioje iki 1863 m. sukilimo. Įsivėlus vyresniųjų klasių mokiniams į sukilimą, tapo perimta carinės valdžios žinion. Išliko tik Sinodo išlaikomas bendrabutis, vadinamas konviktu, kuriuo pasinaudojo reformatų kilmės mokiniai. Biržų krašto reformatams Sluckas buvo sunkiai pasiekiamas, dėl tolio ir buvusio blogo susisiekiimo.

Mūsų kelionė į Slucką buvo labai varginga. Teko važiuoti atviraime prekių vagone ir stebėti kariuomenės judėjimą į frontą. Pravažiuojant Vilnių, mėginta dar sykį pasimatyti su tėvu, bet jis jau su savo daliniu buvo išsiųstas kitur.

Atvykę į Slucką pas tetą Olgą, radome ją besiruošiančią su visa šeima trauktis į Rusijos gilumą, nes frontas buvo priartėjęs prie Baranovičių ir ji nenorėjo atsiskirti nuo savo sūnų. Jos vyriausias sūnus karininkas Motiejus buvo sunkiai sužeistas Prūsijoje ir pasiųstas gydytis į tolimą užfrontę. Antras sūnus Jonas studijavo veterinariją Kazanės u-te. Tais sumetimais visa likusi Vanagų šeima iškeliavo iš Slucko, palikdama savo vietoje seserį Emiliją, perdavus jai konvikto vedėjos postą.

Slucko miestas priklausė Minsko gubernijai ir buvo apskrities centras, karo metu tapęs žymiu kariuomenės telkimo mazgu, iš kurio žygiavo ištisi pulkai ir divizijos į frontą. Be minėtos buvusios reformatų gimnazijos, mieste dar veikė mergaičių gimnazija, realinė keturklasė ir komercinė mokykla.

Pačiame miesto centre, prie pat turgavietės, stovėjo didžiulis soboras, be kurio dar devynios cerkvės savo bokštais ženklino vietoves., Reformatų bažnyčia su gotišku bokštu buvo pastatyta prie plataus bulvaro, vadinamo "Širokaja ulica" (Plačioji gatvė), einančio iš miesto centro ir pasibaigiančiu išėjimu į pievas, kurių viduryje iš senovės laikų buvo išlikęs supiltas gynybos volas. Šis įtvirtinimas buvo išlenktas lanku, neturėjo uždarumo ir jokių pilies griuvėsių. Šioje vietovėje DLK laikais vyko mūšiai prieš besiveržiančius totorius, o šio karo metu telkėsi kariuomenės daliniai, iš kur buvo siunčiami į frontą.

Plačiosios gatvės viduriu ejo bulvaras, apšodintas iš šonų medžiais, nubertas žvyro takais, apstatytas suoleliais, prie kurių riogsojo ant stulpų žibintai, žerintieji vakarais žibalinėmis lempomis. Iš abiejų bulvaro pusių tęsėsi išgrįstos akmenimis gatvės su mediniais šaligatviais. Dabar suprantama, kodėl ši miesto arterija

gavo Plačiosios gatvės vardą.

Maždaug per bulvaro vidurį kirto skersinė gatvė, vadinama "Tilto" ir einanti upės Slučės link. Perėjus tiltą, dešinėje pusėje baltavo barokinio stiliaus katalikų bažnyčia, o kylant į pakilimą, kairioje pusėje, tysojo didžiulis soboras, apjuostas plataus šventoriaus, už kurio prasidėdavo turgavietė. Įdomu, kad visomis rusų šventėmis vykdavo didžiuliai turgai.

Reformatų bažnyčia buvo pastatyta ant šių dviejų gatvių kampo, bet frontu išėjo į "Širokąją" pusę. Greta, dažyti ta pačia spalva, tęsėsi dviejų aukštų gimnazijos rūmai, už kurių, iki pat upės, išsiplėtė kiemas ir sodai su juose pastatytais mediniais pastatais. Baigiantis gimnazijos pastatams, toliau palei gatvę, stovėjo konviktas, susidedęs iš didelio pastato fronte ir mažesnio, pastatyto kiemo gilumoje.

Konvikte buvo laikoma apie 15-20 mokinių, gyvenusių po kelis viename kambaryje. Maitinamasi buvo mažesniame pastate įrengtoje virtuvėje, kuri drauge tarnavo kaip valgykla. Antrame pastato gale tilpo butas, skirtas konvikto vedėjos šeimai.

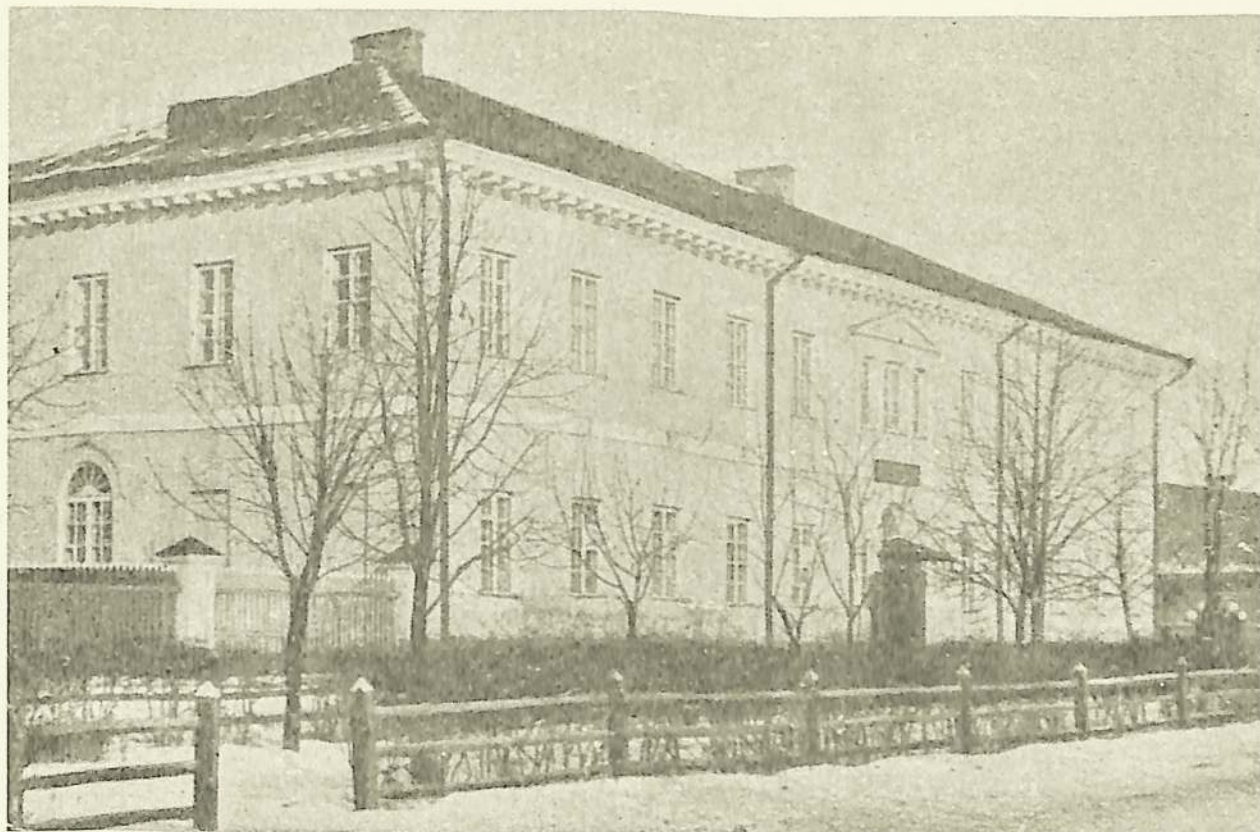
Antroje "Širokos" gatvės pusėje, dideliame sode, skendėjo klebonija, kurioje tuo laiku gyveno su savo šeima kun. Felicijonas Kurnatauskas. Ištisai, pradėdant nuo bažnyčios vienoje pusėje ir nuo klebonijos antroje pusėje "Širokos" gatvės esamos nuosavybės su dideliais daržais ir sodais iki bulvaro galo, priklausė Sino-
dui ir iš jų gaunamų nuomų išsilaikė reformatų bažnyčia.

Karo metu į pamaldas, laikomas lenkų kalba, nesusirinkdavo daugiau dešimties asmenų, nes aplinkiniai reformatai, daugumoje bajorai dvarininkai, priartėjus frontui, atsiėmę savo vaikus iš gimnazijos, pasitraukė į Rusijos gilumą.

Atėjus mokslo metų pradžiai, konviktas prisipildė baltgudžiais, kuriems mano teta ruošė valgių ir tuo būdu susidarė mums visiems pragyvenimo šaltinis. Gyvenimas buvo vargingas ir man iš mažens teko prisidėti prie tos naštos pakėlimo.

Tą patį rudenį, suėjus man šešeriems metams, pradėjau lankyti netoliese esamą pradinę mokyklą, rusiškai vadinamą "prichodskoje učiliščė". Vienoje didžiulėje salėje tilpo visi keturi skyriai, vienu laiku mokytojaujant dviem mokytojams. Mokslas sekėsi gerai, ypatingai pasižymėjau skaičiavime, nes sugebėdavau išspręsti ketvirtąjo skyriaus uždavinius.

Mokslas slinko be didesnių nuotykių, tik einant pavasariop atsilankė stačiatikių šventikas tikybos pamokų patikrinti. Atėjęs į mokyklą, pirma pareikalavo visus ne stačiatikius pakelti rankas. Pakėliau ir aš. Į klausimą kokio esu tikėjimo, atsakiau - reformatas. "Tai tu vokietis", - piktai prakošė šventikas. To tik tereikėjo visai mokyklai. Nuo tos dienos ramybės mokykloje nebeturėjau. Pa-

Slucko gimnazija

sipylė mano adresu pikti pravardžiavimai, užgauliojimai ir apstumdymai. Dar šiandieną ausyse skamba eiliuotas pravardžiavimas, į lietuvių kalbą sunkiai išverčiamas: "Nemec perez kilbasa, tuchlaja kapusta, sjel kobylu bez chvosta..."

Dažnai teko grįžti iš mokyklos su ašaromis akyse. Teta mane visaip ramino, bet nedrįso nueiti į mokyklą ir išaiškinti visą kilusį nesusipratimą. Juk mano tėvas tarnavo rusų kariuomenėje ir pavardė neskambėjo vokiškai. Negalėdamas pakęsti pasityčiojimų ir apstumdymų, ėmiau vengti mokyklos. Išeidavau rytais neva į mokyklą, bet iš tikrųjų prasibastydavau su vaikais gatvėse ir grįždavau į namus tuo laiku, kai normaliai baigėsi pamokos.

Po kokios savaitės ar kitos, kažkas paskundė mano tetai apie mano bastymąsi gatvėmis ir įvyko pirmoji drama mano gyvenime. Užsispyrusiai atsisakiau su ašaromis akyse toliau lankyti mokyklą. Tetai, kaip ir visai mūsų giminei, mokslas buvo šventenybė, dėl kurio reikėjo visiems pakelti daug vargo ir pažeminimų, nes tik per mokslą tegalima buvo pasiekti šviesesnio ir laimingesnio gyvenimo.

Teta surado kitą sprendimą. Slucko reformatų tarpe gyveno senas pensininkas, kuris apsiėmė mane paruošti per vasarą egzaminams į gimnazijos parengiamąją klasę. Buvau iš prigimties gabus mokslams, tad nesudarė didelių sunkumų įsisavinti reikiamas žinias.

Tą pačią vasarą įvyko kitas nemalonus susidūrimas su lenkais ir katalikų kunigu. Išvažinęjus mokiniams atostogų, konviktas liko tuščias, ir nesant pajamų bei pristatomų iš kaimo produktų, pasidarė trumpa su maistu. Kaip tyčia, greta konvikto, taip pat reformatams priklausomame name, lenkų pabėgėlių komitetas įrengė vaikų darželį, kur priešpiečiais buvo maitinami vaikai. Teta nutarė pasinaudoti ta proga ir įrašė mane į darželį. Taip susiklostė laikas, kad iki pietų buvau darželyje ir, vos sudorojęs davinį, skubėjau pas savo mokytoją ruošti egzaminams.

Vėl įvyko nelaimingas susidūrimas su katalikų kunigu, nulėmęs mano tolimesnį gyvenimą. Rusų mokyklose nebuvo daug dėmesio kreipiama į tikybės dėstymą, bet ne pas lenkus. Po kurio laiko atsirado kunigas, stambaus ūgio, tvirto sudėjimo, rūsčiu veidu ir šaltu, veriančiu žvilgsniu. Dėvėjo juodą sutaną, didelę plačiabrylę juodą skrybėlę ir nešiojo ant krūtinės nemažą kryžių. Atėjęs pirmą kartą į darželį, kunigas neklausinėjo kas yra kokio tikėjimo, bet drausmingai susodinęs visus valgykloje ėmė pasakoti apie Mozės stebuklus. Aš įdėmiai sekiau pasakojimą, bet greta manęs sėdįs berniukas, našlaitis, ką tai knibinėjo rankose. Šiaip salėje viešpatavo mirtina tylą. Net nepastebėjau, kaip kunigas vienu šuoliu prišokęs, stvėrė už pakarpos sėdintį greta manęs berniuką ir pakėlęs už sprando, kaip kačiuką, paguldė ant stalo. Berniuko marška buvo apjuosta dviguba virveline juosta. Kunigas atrišęs juostą, sulenkė dvigubai ir ėmė kirsti visa jėga nelaimingajam per užpakalį ir nugarą. Berniukas neišdavė nė vieno garso, kuri po egzekucijos, kaip niekur nieko, pakėlęs vėl lyg kačiuką už marškos, pasodino į seną vietą. Matant visą egzekuciją ir žiaurią kunigo išraišką, mane sukrėtė iki pat gelmių.

Kitą rytą, išėjęs iš namų, nepasukau į darželį, bet tiesiai į laukus. Vėl prasidėjo mano bastymasis, vėl teko meluoti tetai ir drauge papildomai alkanauti, kol nepaaiškėjo teisybė.

Per vasarą pasirengęs, lengvai išlaikiau egzaminus į Slucko gimnazijos prirengiamąją klasę. Tebuvau tik septynerių metų amžiaus, tad tetai teko pridėti vienerius ar dvejus metus, kad aplenkus nuostatus. Tai lengva buvo padaryti, nes neturint galimybės išgauti metrikų, reikėjo vadovybei pasitikėti tetos žodžiu.

Pradėjus lankyti gimnaziją vėl teko susidurti su stačiatikių šventiku, bet su labai skirtingais rezultatais. Parengiamoji klasė tilpo mediniame pastate, kurio galas rubežiavosi su konvikto kiemo tvora. Tuo metu buvo priimta į klasę lygiai 60 mokinių, iš kurių buvo apie dešimt lenkų, kiek mažiau žydų. Iš lietuvių tikrumoje buvome dviese, bet antras, kilęs iš Kauno, kurio pavardės neprisimenu, kaip katalikas, save laikė lenku ir su lenkais tedraugavo.

Gimnazijoje pasijuto visai kita nuotaika. Visi dėvėjo gimnazistiškas uniformas ir jutosi mokiniuose pasididžiavimas prieš kitus berniukus bei noras atokiau laikytis nuo prastuomenės.

Atėjus pirmajai tikybos pamokai, išmušė mano valanda. Šventikas, dėvįs liturginius rūbus, ilgą barzdą ir pakirptus plaukus, atsisotojo prieš klasę. Pirma apklausinėjo mokinius pagal religijas, pradėdant nuo stačiatikių. Į klausimą ar yra dar be stačiatikių, katalikų ir moižiešiaus tikėjimo, kitų - iškilo mano vienintelė ranka.

Pasakius, kad esu reformatų tikėjimo, šventiko veidas nušvito. Atkreipęs visos klasės dėmesį į mane, pradėjo sakyti, kad priklausau didžiai garbingai kunigaikščių Radvilų tikėjimo giminei, kurie pastatė šią gimnaziją ir globojo stačiatikius nuo katalikų persekiojimo.

Klausant šventiko žodžius, širdyje užvirė iki tol nežinomas pasididžiavimas savimi, - iš niekinamos būtybės tapau pakeltas į aukštybes. Nuo to laiko mano gyvenimas esminiai pakito. Vietoj drovaus mokiniuko, besilaikančio nuošaliau nuo kitų, entuziastiškai įsijungiau į visos klasės žaidimus ir visa klasė man tapo artima ir miela.

Aišku, sugrižęs namo, papasakoju apie įvykį tetai, kuri dar daugiau papasakojo apie Biržų Radvilas ir išlikusią pilį, kas sukėlė manyje patriotinį pasididžiavimą. Pamažu manyje ėmė bręsti sąmoningumas, kad reformatų tikėjimas ir lietuvybė yra vienas ir tas pats. Prie tokio sąmonėjimo prisidėjo ir kiti pergyventi įvykiai.

Paūgėjęs mano broliukas Jonas ėmė reikšti iniciatyvą ir agresingumą. Mūsų gatve amžinai žygiavo kariuomenės daliniai, praeidavo karininkai ir karo valdininkai. Mažas Jonukas įsimanė kiekvieną praeinantį karininką šaliutuoti, už tai kartais sulaukdavo kokio saldainio ar kapeikos.

Vieną kartą pasveikintas karininkas pasilenkęs paklausė broliuko vardo. Atsakė - Jonukas. Tuomet nepažįstamas prakalbino lietuviškai ir paėmęs broliuką už rankos atsivedė pas tetą. Išsikalbėjus paaiškėjo, kad esąs papilietis reformatas ir tarnavo ūkvedžiu prie pulko štabo, laikinai sustojusio Slucke. Jis labai nudžiugo suradęs tolimame krašte savo tikėjimo žmones. Kitą dieną atsilankęs parnešė visą dubenį sviesto ir kvietinių miltų. Už poros dienų atėjęs, atgabeno teliuko ketvirtį ir cukraus. Dalinosi savo vargais ir nuotykiomis lietuviškai ir manyje kilo nepaprastas džiaugsmas ir pasididžiavimas, kad štai nesame apleisti, kad tarp svetimųjų sutinkame savus žmones ir jie yra tokie artimi ir geri. Po savaitės mūsų geradaris papilietis išvyko su savo daliniu į frontą.

*Emilija Karosaitė-BALČIŪNIENĖ su Viktoru (kairėje) ir Jonu Karosais.
Biržai, 1915 m.*

Dar vienas įvykis papildė mano reformatiškai lietuvišką sąmonėjimą. Slucke atsidarė Šalpos komitetas pabėgėliams remti. Teta, nusivedusi mane su broliuku į komitetą, įrašė mus kaip našlaičius, nurodydama mūsų kilmę ir tikėjimą. Po kurio laiko atėjo pranešimas, kad mums skirta dovana.

Ateinu vienas atsiimti skirtos man dovanos, kaip tik ką išlaidavusiam egzaminus į gimnaziją. Be uniforminių drabužių man buvo paskirti chrominiai bateliai. Džiaugsmui nebuvo galo, net eidamas miegoti batelius paimdavau į lovą, kad kas nepavogtų nakčia. Brolėnas Vytautas užtiko žinią laikraštyje, kad Šalpos komitetui Petersburge vadovauja Martynas Yčas, savas žmogus. Štai kodėl gavau tokią puikią dovaną, išsikaliau sau galvon.

Gyvenimas Slucke buvo sunkus. Užėmus vokiečiams Vilnių, savaimė nutrūko parama konvikto išlaikymui. Teko tetai verstis savo išmone. Savo nuožiūra priimdinėjo mokinius bendrabutin, kurie būdami aplinkinių pasiturinčių ūkininkų vaikai, išsipareigodavo kas

mėnesį pristatyti produktų ir primokėti pinigais. Teko gaminti valgių ir prižiūrėti kambarius bent 15-20 mokinių ir drauge patiems išsimaitinti.

Darbo buvo begalės. Parėjęs iš mokyklos, stovavau tetai talkon: skusdavau bulves, prinešdavau visai dienai vandens, iškūrendavau visas krosnis, sulakstydavau į krautuvę ir net iš turgaus pergabendavau pieno. Nebuvo laiko kada pažaisti su vaikais, nė tinkamai paruošti pamokų bei knygų skaityti. Visas mano išsigelbėjimas buvo, kad kartą išklauses pamoką, galėjau kitą dieną ją atpasakoti.

Įvykusi Rusijoje Vasario revoliucija sukretė mūsų gyvenimą. Gavome žinią iš tėvo, kad bus atleistas iš kariuomenės, nes pasiekė 43 metus amžiaus ir įskaitytas į atsarginius. Su dideliu džiaugsmu laukėme tėvo ir sulaukėme.

Netrukus vokiečių kariuomenė, pasinaudodama kilusia Rusijoje suirute, ėmė žygiuoti Ukrainos link. Tą pačią vasarą vokiečiai, kiek pasišaudę su rusų besitraukiančia kariuomene, užėmė Slucką ir įvedė savo griežtą tvarką. Atsirado galimumas grįžti į tėviškės namus.

Ilgai buvo tartasi kas daryti. Tetos sūnus Vytautas buvo pasiekęs aštuntąją klasę, tad teta apsisprendė likti dar vienerius metus Slucke ir leisti sūnui užbaigti gimnaziją. Tuo tarpu tėvas veržėsi į Vilnių, nes ten paliko jo namai, butas ir Sinodo turtų užvaizdos postas.

Išgavęs per dideles pastangas leidimą grįžti į Vilnių, tų pačių metų rudenį pajudėjome kelionėn. Kelionė buvo varginga, nes teko pakeliui Baranovičiuose išbūti dvi savaites karantine, iš kurio su dažnais sustojimais prekiniais vagonais atsibaladojome į Vilnių.

Dėka Vaidylų šeimos priežiūros radome savo butą neapgrobtą ir namą nesukūrentą. Sinodo namai ir visas turtas nebuvo nuo karo veiksmų nukentėjęs, bet Vilniuje siautėjo badas. Veikė miesto valgyklos, kur pagal korteles vieną kartą į dieną buvo galima gauti skystos sriubos ir dar prisipirkti kiek produktų. Be juodosios rinkos neįmanoma buvo išgyventi. Tėvui teko pardavinėti ar tiesiog mainyti išlikusius drabužius ar šiaip daiktus į maistą, bet ir tuo būdu buvo sunku gintis nuo bado.

Vilniuje tuo metu veikė kelios lietuviškos prieglaudos, skirtos daugumoje karo našlaičiams. Arčiausiai mūsų buvo lietuviška dvi-klasė mokykla su bendrabučiu, įsirengusiu Pranciškonų vienuolyne. Dėl vietos stokos bendrabutyje abu su broliuku buvome priimti su sąlyga, kad vakarais grįšime namo pernaktoti, o anksti rytą sugrįšime į bendrabutį. Taip diena iš dienos, paėmęs už rankos Jonuką, keliaudavome ten ir atgal. Gaudavome tris kartus pavalgyti per dieną: pusryčiams juodos kavos puodelį su riekute duonos ir kiek marmelado; pietums - skystos sriubos dubenį, kurioje kartais

plūduriuodavo kokia spirga ar mėsgalis; vakarienei vėl dubenį sriubos kiek prabaltintos pienu.

Nuo tokio maisto apsėdo mus votys ir ėmėme abu negaluoti. Ypač gyvenimas pasunkėjo žiemai atėjus. Nepristatant valdžiai kuro, žmonės kūreno tvorą, ardė apleistus sandėlius, net namus ir butus. Vieną kartą, mums sugrįžus namo, tėvas pranešė, jog tapo paskelbta Lietuvos Nepriklausomybė, bet toji žinia mus nepradžiugino.

Atsidūrus desperatiškoje padėtyje, tėvas parašė tetai laišką į Slucką, kad ji, viską metus, greičiau sugrįžtų į Biržus ir drauge paimtų mus, kitaip ilgiau neišlaikysime. Teta buvo apsisprendusi iki mokslo pabaigos likti Slucke, tad ji atsiuntė savo sūnų Vytautą paimti mus pas save. Taip, žiemai baigiantis, abu su broliuku, palikę tėvą Vilniuje, vėl atsidūrėme Slucke.

Vienų metų mokslas nuėjo niekais, nes tik prasidėjus 1918 m. rudenį mokslui, pradėjau lankyti pirmąją klasę. Tačiau mokytis daug neteko, nes pasibaigus karui vokiečiai ėmė trauktis iš užimtų žemių. Sluckas ne iš karto pateko į bolševikų rankas, nes ilgokai vyko kautynės su "baltaisiais".

Užėjus bolševikams, viskas apvirto aukštyn kojom. Visos Sinodo nuosavybės tapo nacionalizuotos. Konvikte, vietoje bendrabučio, tapo įrengta neturtingiems gimnazistams valgykla, kurią tvarkė koks tai komitetas. Mano teta buvo palikta virėjos vietoje ir tai tik laikinai. Gyvenimas pasidarė triukšmingas ir neįmanomas, nes kasdien šimtai mokinių pereidavo per valgyklą.

Gimnazijoje mokslas visai pakriko, nes kiekvienoje klasėje buvo išrinkti mokinių komitetai, kurie turėjo prižiūrėti mokytojus ar jie nekalbą ką nors prieš valdžią, ar nepataikauja turtingiesiems. Teta labai gailėjosi, kad anksčiau negrįžo į Biržus, bet dabar reikėjo laukti, kol slenkanti raudonoji armija besitraukiančių vokiečių įkandin nepasieks Biržų. 1919 metų pradžioje bolševikų kariuomenė užėmė Panevėžį ir teta sukruto ruošti grįžti tėviškėn. Tuo tarpu sovietiniai organai paskelbė mobilizaciją ir paėmė broliuką Vytautą kariuomenėn, kuris kariavo prieš lenkus, buvo sužeistas ir tik 1921 m. sugrįžo į Biržus.

Maždaug kovo mėn. gale, su dideliu vargu ir daiktų pundais, teta su dviem mažais vaikais pajudėjo Vilniaus link. Buvome sustoję Vilniuje pas tėvą, bet tas patarė mums kuo skubiausiai vykti į Biržus, nes sklido gandai apie lenkų kariuomenės artėjimą.

Paskubomis grįžome į stotį. Tėvui padedant bei davus gerą kyšį, vargais negalais susikrovėme į prekinis vagonus ir pajudėjome per Daugpilį Biržų link, kuriuos pasiekėme pirmą Velykų dieną. Tą pačią dieną lenkų kariuomenė užėmė Vilnių.

XIX ŠIMTMEČIO KAIMO MOKYKLA

Gajūnų kaimas buvo įsikūręs Biržų girios pietiniame gale, kur baigėsi buvusių kunigaikščių Radvilų valdos. Iki 1904-5 metų kaimas dar buvo apsuptas iš visų keturių pusių mišku ir tik vėliau, to laiko valdovo grafo Tiškevičiaus administracijai servitutiniuose plotuose iškirtus miškus, iš kaimo jau galėjai matyti tolimesnius horizontus.

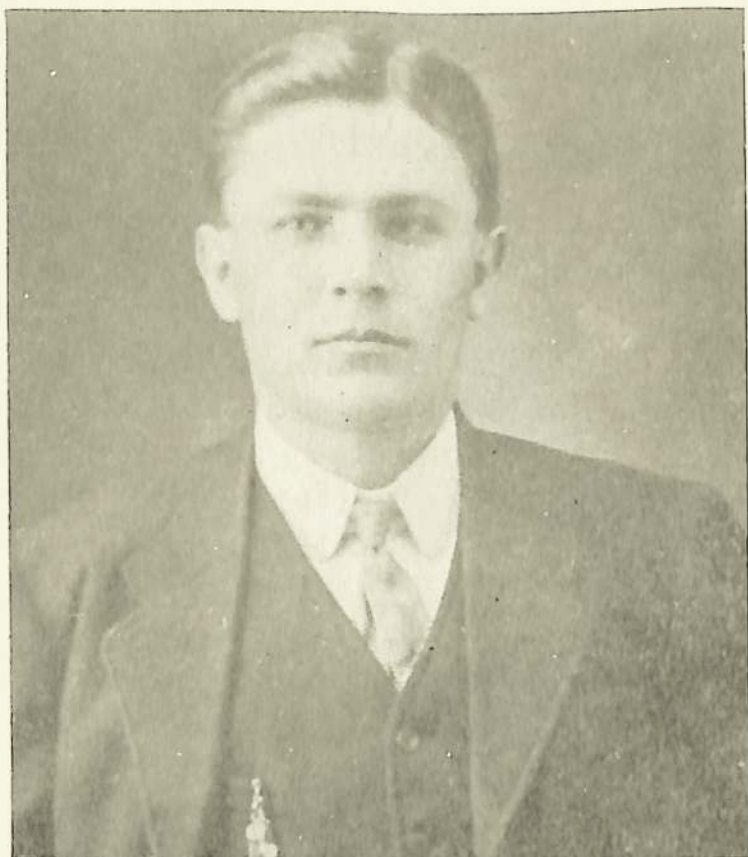
Kaimas buvo nedidelis, tik 13 pilnų kiemų - ūkių. Aštuoni kiemai priklausė reformatams ir penki - katalikams. Gale šimtmečio tebegyveno pirmoji generacija po baudžiovos panaikinimo, vienok jau spėjo ūkiai susmulkėti žemę padalinant tarp vaikų. Per tai gyventojų skaičius jau gerokai spėjo padaugėti.

Nežiūrint į tai, kad kaimas buvo beveik girioje ir gana toli nuo didesnio centro Biržų, per eilę metų turėjo beveik nuolatinę, iš kiemo į kiemą kilnojamą, mokyklą. Pereito šimtmečio gale ir dar šio pradžioje, tai buvo retas dalykas, kad kur būtų buvusi panaši mokykla.

Bet kas gi galėjo būti toks pasišventėlis, kuris visai už mažą atlyginimą arba be jo, sutiko iš metų į metus ruošti tą mokyklą ir

Mykolas Tamulėnas
1884 - 1956

Jokūbas Tamulėnas
1887 - 1947

mokyti per žiemą kaimo vaikus? Buvo tai eilinis ūkininkas Lapienė, valdęs pusę ūkio. Jis skyrėsi nuo kitų tuo, kad buvo pakankamai prasilavinęs būti kaimo mokytoju, vertino mokėjimą skaityti, rašyti bei skaičiuoti. Buvo, galima sakyti, to laiko idealistas ir norėjo, kad sekančios žmonių kartos turėtų šviesesnę gyvenimą. Ypatingai buvo reikalinga pramokti nors kiek rusų kalbos, nes, be kalbos žinojimo ir mokėjimo skaityti, rusų kariuomenėje buvo neapsakomai sunkus ir vargingas gyvenimas. Bet ne visi to laiko tėvai suprato ir mokyklą lankė labai ribotas vaikų skaičius.

Tuo laiku, kai Lapienės tvarkoma mokykla veikė, raštingesnių žmonių mažai tebuvo. Buvęs kariuomenės feldšeriu Karosas, didelis raštingumo šalininkas, neužilgo persikėlė į Biržus gyventi ir didesnės įtakos į kaimo gyventojus nebeturėjo. Buvę jo geri kaime kaimynai pas jį atsilankydavo ir gaudavo vienu ar kitu klausimu patarimų.

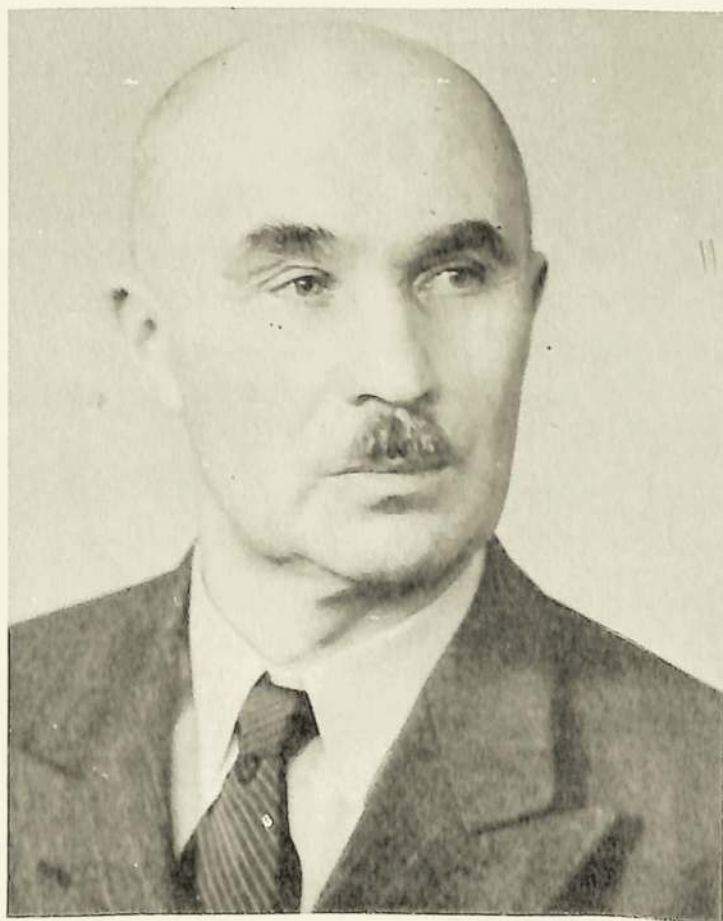
Be šių dviejų raštingų asmenų kaime dar buvo Tamulėnas, kuris rusų kariuomenėje tarnavo puskarininkiu. Mokėjo pusėtinai rusų kalbą, rašyti ir labiau už kitus buvo prasilavinęs. Buvo kviečiamas surašyti įvairias susitarimo sutartis. Jis tai padarydavo gana formaliai, duodamas pasirašyti šalims ir dalyvavusiems liudininkams. Valsčiaus teismas Medeikiuose, kai iškildavo ten byla, vadaudavosi tokiomis sutartimis ir pagal jas teisdavo. Jis ir kaimyninės karčiamos žydelis Boruchas būdavo kviečiami padaryti tvar-

ką, kai kas susikibdavo už krūtinių.

Rudenį Tamulėnas traukė iš linmarkos linus, persišaldė, gavo plaučių uždegimą ir mirė palikdamas žmoną našlę ir tris mažamečius vaikus. Nežiūrint didelės nelaimės, visi trys vaikai, vieni anksčiau, kiti vėliau, lankė tą kaimo mokyklą. Vyresnysis Mykolas, kuris tėvui mirus buvo 14-15 metų amžiaus, palankęs pora žiemų tą mokyklą, nežinia kieno paremtas ar patartas, sugalvojo lankyti Papilio pradžios mokyklą, kur mokytojavo rusas mokytojas. Pabuvus jam antrame skyriuje keletą dienų, mokytojas jį perkėlė į trečią skyrių, sakydamas, kad jis tam skyriui tinka ir yra pasiruošęs. Po Kalėdų atostogų, mokytojas matydamas Mykolo darbštumą, jį perkėlė į ketvirtą skyrių pažadėdamas, jei taip gerai mokysis, prileisti pavasariį prie egzaminų. Mykolas egzaminus išlaikė ir gavo atestatą.

Mokyklą lankė daugumoje reformatai gal dėl to, kad mokytoju buvo reformatas. Katalikai gal mažiau tikėjo mokslo naudingumu, ar nenorėjo vaikų atitraukti nuo šiokių ar tokių ūkio darbų.

Mykolas ūkininkaudamas, porą žiemų ar kiek daugiau, mokė kaimo vaikus, gal susitaręs su savo buvusiu mokytoju Lapiene. Tais spaudos draudimo laikais Mykolas slaptai gaudavo Biržuose nusipirkti Tilžės kalendorių, kuriame gana smarkiai būdavo pasisakoma prieš carą ir bendrai prieš rusus. Prisimenu eilėraščio

Motiejus Tamulėnas
g. 1891.XII.22

posmelį: "Verkiu dieną, šaukiu naktį, tu Lietuva mano miela, koks padėjimas šiandien tavo, kada gudas viršų gavo". Kiekvienas, kas paskaitydavo tą kalendorių ir jame tilpusius straipsnelius, dainas ar juokus, degdavo pykčiu ir neapykanta rusui, mūsų tautos paver-gėjui.

1904-5 metų žiemą Mykolas buvo pašauktas atlikti karinę prie-vo-lybę. Jam važiuojant į Panevėžį per girią, revoliucionieriai piaustė telegrafo stulpus.

Kaip turintis pradžios mokyklos baigimo atestatą, Mykolas buvo paskirtas mokytis raštininko darbą, pasiūstas į Tukumą, Estijoje, gi po metų pasiruošimo, buvo pervestas į divizijos štabą Vilniuje. Baigdamas tarnybą pasiekė vyresniojo puskarininkio laipsnį. Išei-nant į atsargą buvo jam pasiūlyta išlaikyti egzaminus gauti karo lauko karo valdininko laipsnį, ką jis sėkmingai ir padarė.

Užėjus 1914 metų karui ir paskelbus mobilizaciją, Mykolas bu-vo pašauktas į karo tarnybą. Jam buvo suteiktos karo valdininko teisės, apvilktas uniforma su blizgančiais antpečiais ir kardu prie šono. Karo laiką praleido vakarų fronto užnugaryje, karo lauko li-goninėje, kurią laiką stovėjo už Daugpilio, apie 50 kilometrų nuo sa-vo namų, kur paliko žmoną su dviem vaikais. Tvarkė ligoninės rei-ka-lus ir vedė piniginę atskaitomybę, gyvendamas kartu su daktaru vienose patalpose.

Mykolo brolis Jokūbas buvo išvykęs į Ameriką ir per karą buvo pasiūstas į Prancūziją. Tarnavo signalistu užfrontėje. Jauniausias brolis Motiejus buvo pasiūstas į frontą Rytprūsiose ir paimtas į nelaisvę su sumuštomis Samsonovo ir Renenkampfo armijomis.

Ir taip visi trys broliai - Mykolas, Jokūbas ir Motiejus Tamulė-nai -, gavę pradinį mokslą Lapienės mokykloje, pergyveno Pirmojo pasaulinio karo laiką nepalieti karo ugnies ir nepraradę gyvybės. Daug milijonų tos laimės neturėjo ir buvo užmušti ar sužaloti. Tenka prileisti, kad tie trys broliai turėjo laimę dalinai todėl, kad buvo gavę gerą pradinį mokslą.

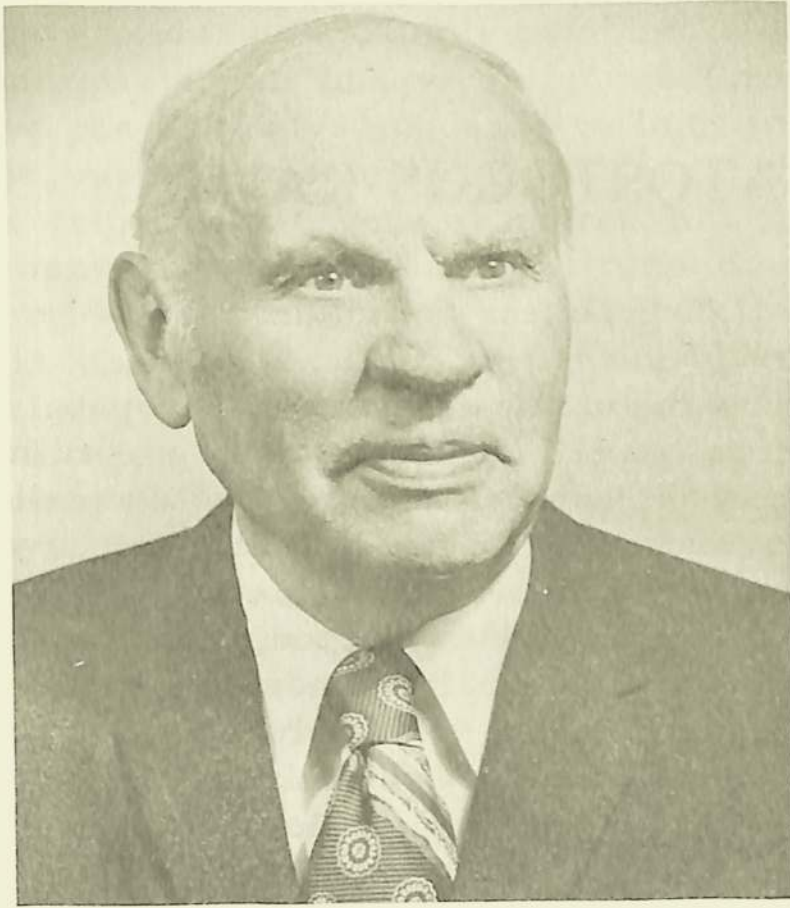
JEI UŽGESO...

Jei užgeso laužo ugnys,	Lai jų niekas neb'suranda,
Nepalik nė pelenų.	Nė ugniakuro žymės;
Išbarstyki juos pavėjui,	Tą vietelę lai pridengia
Lai neb'randa niekas jų.	Žalias kilimas žolės.

Užsimiršta lai tos dienos, -
Dienos džiaugsmo ir kančios,
Kaip ugniakurui užgesus,
Nebėra tenai šviesos...

X-6-1948

DAGYS

Kurt. Petras ŠERNAS 80 metų amžiaus sulaukė 1977 m. lapkričio 6 d.

Prie Išganytojo bažnyčios (iš k. į d.): Aldona Švarcienė, Edita Šernienė, Asta ir Silvija Šernaitės, Rūta Meiklejohn, Valentinas Šernas, Erika Šernienė, Petras Meiklejohn, Irena Meiklejohn, jubilatas kurt. Petras Šernas ir Gytis Šernas.

Toronto, 1977.XI.6

ATOSTOGOS KAIME

(Iš praeities atsiminimų)

Laisvos Lietuvos metu mieste gyvenančiam pats gražiausias laikas būdavo, kai galėdavai išvažiuoti atostogų į kaimą. Mano senelis turėjo nemažą ūkį, keletą kilometrų nuo Pasvalio, prie Mūšos upės. Mūšą, vasaros metu kai išdžiūdavo, galėdavai perbristi skersai, jei tekdavo eiti į Pasvalio miestelį. Ūkio trobesiai buvo geri, ūkis pavyzdingas, turėjo du sodus todėl, kad kadaise pirmame sode prie beržynėlio buvo gyvenamieji namai ir visa ūkio sodyba, bet gyvenamam namui sudegus, visa sodyba buvo atstatyta naujai, - netoliese kitoje vietoje. Senelė buvo mirusi, ūkyje šeimininkavo, kaip buvo vadinama, gaspadinė, kuri nešiodavo visuomet su savimi klėties ir kamaros raktus.

Mokslo metams pasibaigus, mano tėveliai mane tuoju išveždavo pas senelį atostogų į kaimą. Senelis mane labai mylėdavo. Kasdien, pasirėmęs lazduote, eidavo į laukus pažiūrėti, kur darbininkai dirba. Mane pasiimdavo kartu ir pasakodavo ką nors iš kaimo gyvenimo, ką mano protas tuo metu suprasti galėdavo. Aš labai norėdavau būti kaime kuo nors naudinga ir prašydavau senelio darbo.

Man duodavo nunešti pusdienius į laukus darbininkams. Gaspadinė pridėdavo didžiules duonos riekes apteptas sviestu, apdėtas baltu sūriu, bliūdelyje varškės, ar lėkštę su blynais. Nešti turėdavau labai atsargiai, kad krepšys neapsiverstų. Įduodavo dar ir ąsotį su koku tai gėrimu, kaip Latvijos pasienyje vadindavo "Skabaputre" (tai buvo varškės, rūgštaus pieno ir kruopų mišinys). Suradusi darbininkus, grėbiančius šieną ar nuimančius javus, atsisėdėdavau ant ežios ir laukdavau kol darbininkai pavalgys pusdienius. Pakelyje girdėdavau kaip varlės kurkdavo balose, svirpliai pasilėpę čirkšdavo ir paukščiai praskrisdami, atrodo, mane šnekindavo. Prie troyų buvo prūdas, pakraščiuose apaugęs ajarais. Ajarai duodavo labai malonų kvapą, ypač vakare. Gaspadinė jų daug prisipaudavo ir smulkiai supiausčius priberdavo po paklode. Sakydavo, kad tai nuo blusų apsisaugojimas.

Nuobodžiausias laikas būdavo vakare, kada senelis, prieš einant gulti, būtinai norėdavo palošti kortomis šešiasdešimt šešių. Ir kaip pykdavo ir nervindavosi, kada pralošdavo. Pasibaigus lošimui, nueidavo prie sienos, kur kabėjo maža spintelė, išimdavo iš jos

keletą saldinių ir man paduodavo kartu su obuoliais ir sausainiais. Tai buvo atpildas už kortomis palošimą su juo.

Dienos metu pas senelį būdavo didelis judėjimas. Kaimynai atvedavo karvę pas jautį, atvažiuodavo svetimų žmonių iš labai toli. Jis apylinkėje buvo pagarsėjęs, kaip mokąs išgydyti žmones nuo rožės, voties ir pasiutusio šuns įkandimo. Kai jis juos gydydavo mes niekas nematydavome ir nežinodavome. Savo miegamajame kambaryje turėdavo spintą, pilną visokių buteliukų ir miltelių. Laisvalaikiais jis pats skindavo ir parsinešdavo namo visokių žolių, jas virindavo, džiovindavo ir sausus lapus trindavo. Be to, žinojome, kad turėjo kokią tai knygą ir sąsiuvinį. Raktą nuo tos spintos visuomet nešiodavo su savimi.

Šeštadienį ir sekmadienį po pietų viešpataudavo neapsakomai tylai. Apie Sekmines, kai sužydėdavo pinavijos, pasklisdavo jų kvapas po visą kiemą. Daugumas išvažiuodavo į bažnyčią ir grįždavo tik po pietų. Apylinkėje visur galėdavai girdėti tik armoniką grojant ar dainas dainuojant.

Po lietaus, sekančią dieną, gospadinė man įduodavo krepšiuką su peiliuku ir prašydavo eiti grybauti į beržynėlį. Grybauti labai mėgdavau. Beržynėlis nebuvo didelis, nes skersai ir išilgai galėdavai matyti galą. Grybų būdavo įvairių: ūmėdžių, raudonikių, voveruškių ir lepšiučių pilkom galvytėm. Prisirinkusi krepšiuką, grįždavau namo. Tą dieną per vakarienę visi valgydavome šviežius grybus su bulvėmis.

Taip pat labai mėgdavau žitūrėti, kaip darbininkai šeštadienį po pietų gaudydavo žuvį prūde. Pirmiausia įbridę sudrumzdavo vandenį. Po to mesdavo tinklą. Koks neišpasakytas būdavo žingeidumas, kada traukdavo tinklą lauk iš prūdo į krantą, matant didesnes ir mažesnes žuvis šokinėjant tinkle. Kartais užtekdavo net ir vieną kartą tinklo įmetimo - prižuvaudavo pakankamai žuvies dviem kartam pavalgyti.

Labiausiai laukdavau atvažiuojant karabelninko. Jis sunešdavo visas savo dėžes su prekėmis ir iškraudavo virtuvėje ant stalo. O kiek tų prekių būdavo daug, net ir indų turėdavo! Man senelis irgi visuomet ką nors nupirkdavo: tai kaspinių, tai spilkučių plaukams.

Kasdien būdavo vis nauji ir nauji darbai iki vasaros galo. Liūdna būdavo, vasaros atostogoms pasibaigus, skirtis su seneliu ir vėl gyventi ištisus metus uždarytame mieste, belaukiant sekančių metų vasaros atostogų.

Caracas, 1977 m. vasario 26 d.

MĖGĖJŲ TEATRŲ FESTIVALIS

1977 m. rudenį nuo spalio 26 iki gruodžio 2 d. Toronte vyko mėgėjų teatrų festivalis, kuriame dalyvavo rež. Dauguvietytės - N. Kudabienės Hamiltono teatro ansamblis "Aukuras" ir rež. Aldonos Dargytės-Byszkievicz Toronto teatro ansamblis "Aitvaras".

Mėgėjų teatrai išdygsta įvairiose vietose ir įvairiausiose aplinkybėse, bet kadangi jų varomoji jėga dažniausiai priklauso nuo režisierių ir aktorių pasišventimų, jų gyvavimo laikotarpis neretai būna trumpokas. Be to, nežiūrint to, kad kai kuriems ansambliams pavyksta ilgiau išsilaikyti ir net atsiekti gana aukštą menišką lygį, jie dažniausiai reiškiasi tiktai savose, mažose visuomenės ribose. Taip ypač įvyksta su etninių bendruomenių sambūriais, kurie stato savo tautybės dramaturgų pjeses savo kalboje. "The Multicultural Theatre Association" Ontario provincijoje įsisteigė prieš šešerius metus, tikslu apjungti tokius pavieniai veikiančius teatro mėgėjų būrelius, suteikti jiems progą plačiau pasireikšti, užmegsti ryšius tarpusavy ir galiausiai juos iškelti į viešumą ir supažindinti platesnę Canados visuomenę su šių atskirų grupių veikimu scenos srityje. Tokiu būdu tikimasi atsiekti didesnio suartėjimo ir susipratimo tarp įvairių, šiaip visai uždari pasireiškiančių, etninių grupių ir tuo pačiu pagyvinti, paskatinti ir pakelti jų veiklą festivalio metu vykstančiais konkursais. "The Multicultural Theatre Association" pradėjo savo veiklą su šešiomis teatrinėmis grupėmis iš Toronto. Šiandien ji jau apjungia 40 vienetų iš įvairių Canados vietovių. Festivalyje dalyvavo dvidešimt ansamblių, iš kurių tik penki buvo anglų kalba. Su savo kalbos pastatymais pasirodė, šalia latvių, estų ir lietuvių, taip pat italai, čekai, serbai, ukrainiečiai, vengrai, suomiai, armėnai. Nors pabaltiečių gyventojų, proporcingai imant, yra mažiau, negu kitų etninių grupių, jie festivalyje užėmė dominuojančią vietą: visos trys tautybės pasirodė po du kartus, kiekvieną kartą su atskirais ansambliais.

Canadoje seniausias lietuviškas teatrinis vienetas yra Hamiltono "Aukuras", kuris neseniai atšventė 25 metų jubiliejų ir Canadoje bei Amerikoje davė virš 170 puikių pasirodymų. Galiausiai ir Toronte, rež. ir aktorės Aldonos Dargytės-Byzckiewicz pastangomis, prieš kokius septynerius metus įsisteigė dramų būrelis "Aitvaras", kuriame susibūrė nemažai talentingų ir pasišventusių entuziastų, kurie, ypač per paskutinius kelerius metus, suspėjo užsirekomenduoti sėkmingais pastatymais. "Aitvaro" pastatymai

St. Pilkos komedijoje „Žemės Rojus“ vaidina Petras Šturmas - Petro rolėje ir Aldona Dargytė-Byszkiewicz - tetos rolėje

mums įdomūs ir tuo, kad juose aktyviai dalyvauja mūsų Petras Šturmas.

Toronto "Aitvaras" pasirodė su St. Pilkos "Žemės Rojum" (lapkričio 26 d.), o Hamiltono "Aukuras" su Antano Rūko "Bumbuliu ir Dunduliu" (gruodžio 3 d.). Abiejose komedijose režisierės taip pat ir vaidino. Pastatymai praėjo su geru pasisekimu, mūsų visuomenės gausiai buvo lankomi. Abi grupės gražiai atsižymėjo festivalio konkurse. P. Kudabienė gavo atžymėjimą "Avard" už geriausiai pagalbines roles išpildymą, o jos "Aukuras" gavo nominacijas už režisūrą, vaizdinį pristatymą, o taip pat ir už pagrindinių (Kalavitiene) ir pagelbinių (R. Bunkarta, S. Ramanauskas) rolių išpildymą. "Aitvaras" gavo tris nominacijas: A. Byškevičienė ir S. Ramanauskas už pagelbines roles išpildymą, o Petras Šturmas už pagrindinės roles išpildymą. (Už tą pačią rolę p. Byškevičienė jau 1977 m. ketvirtam lietuvių teatro festivalyje laimėjo geriausios pagelbines roles atžymėjimą). Kitiems metams ji pakviesta perimti "New Canadian Theatre" režisūrą.

Linkime sėkmės ir ištvermės abiem vienetam ir jų režisierėm. Tik jų dėka lietuvių vardas taip ryškiai figūravo pernykščio "Multi-Cultural Theatre Association" festivalio programoje.

MOTERŲ DRAUGIJOS VEIKLA

ŠVENČIANT TĖVIŠKĖS PARAPIJOS 25 METŲ JUBILIEJŲ

Prieš 25 metus, įsisteigus Liet. Ev. Liuteronų Tėviškės parapijai ir išrinkus parapijos Tarybą, mūsų pirmosios parapijietės nutarė įsteigti Moterų draugiją, kad savo veikla galėtų Tarybai padėti, prie parapijos gerovės bei augimo prisidėti.

Buvo sušauktas steigiamasis susirinkimas, išrinkta valdyba ir prasadėjo Moterų dr-jos veikimas. Pirmame savo posėdyje valdyba nutarė kiekvieno mėnesio paskutinį šeštadienį ruošti kavutes, kad prie moterų stalo subūrus visas parapijietes, pritraukti jas prie bendros šalpos ir būsimųjų darbų talkos.

Pirmieji tokio veikimo daviniai, tai į užjūrių siunčiami maisto ir drabužių siuntiniai, kurie ten gyvenantiems lietuviams leidžia pavalgyti sočiau ir apsirengti šilčiau. Kiek darbo ir laiko reikia skirti maistui supirkti, drabužiams surinkti, viską surūšiuoti, supakuoti ir, nuvežus į centrą, išsiuntimui atiduoti.

Kiekvienais metais savo šalpa jos prisideda prie Vasario 16-sios gimnazijos išlaikymo ir veiklos. Moterų dr-jos pastangomis kartais ir didesnės piniginės aukos pasibeldžia į gimnazijos duris.

Jos neužmiršta ir savos lietuvių evangelikų spaudos! Remia Europoje lietuvių evangelikų išlaikomas bažnyčias ir V. Vokietijoje likusius ligoninėse lietuvius senelius, kurie negalėdami kitur išvykti, turėjo tenai pasilikti.

Dr-jos narės neša paguodos žodį visur, kur jo tiktai reikia ir, kiek gali, piniginę pašalpą teikia. Jos savo dosnią ranką tiesia visur, net ir svetur.

Chicagos ligoninėse lanko sergančius parapijiečius savus, nešdamos jiems gėlytes bei pakietėlius mažus. Siunčia kaip į ligonines, taip ir į namus, sveikinimo bei užuojautos atvirukus, ir prie bendro moterų kavos stalo deda visas parašus savo, tuo parodydamos, kad sergantieji nėra užmiršti ir sugrižtant laukiami. Jiems bendrai sugiedama giesmė šventa ir sukalbama sergantiejiems skirta malda.

Nežiūrint, kad bažnyčios patalpos kas šeštadienį valomos ir Moterų dr-jai tas darbas neprivalomas, jos vieną kartą per metus valo viską pagrindinai: nuima užuolaidas nuo langų, valo, mazgoja, šveičia ir verčia kėdes ir stalus, bevalydamos visus kampus.

Chicagos Liet. Ev. Liuteronų Tėviškės parapija iškilmingai atšventė 1977.XI.27 25-rių metų jubiliejų, dalyvaujant gausiam būriui kunigų ir parapijiečių

Ziono liuteronų parapijos Moterų Draugija „Rūta“ 1978 m. balandžio 2 d. atšventė savo veiklos 25 metų jubiliejų
Nuotr. M. Nagio

Moterų dr-ja daug pasidarbavo iki iš bažnyčios sėdimų suolų tamsiai rudos spalvos, šviesiai geltoną spalvą išgavo. Jos nutarė be vyrų pagalbos visą padaryti: visus suolus atnaujinti ir nuo senų dažų nuvalyti. Dabar visi sėdime be baimės, nes žinome, kad mūsų rūbai prie atnaujintų suolų neprilips ir dėmių ant jų nepaliks.

Per visus parapijos parengimus, Moterų dr-ja dengia stalus ir vaišina, kaip parapijiečius savus, taip ir atėjusius svečius. Didžiausias kasmetinis parengimas - Verbų sekmadienį choro pagerbimas, kada po programos bažnyčioje atliktos, parapijos salėje, prie gražiai padengtų stalų kalbų pasiklauso apie choro veikimą bei programos atlikimą.

Moterų dr-ja prisidėjo prie parapijos salės praplėtimo, kambarių papuošimo ir statybos užbaigimo. Jos nupirko stalams dengti visus indus, kėdes, stalus ir naujos užuolaidos papuošė visų kambarių langus. Vyrams - darbininkams jos virė, kepė, visus valgydino ir dar prie statybos padėti mėgino. Jos valė sienas, langus, grindis, duris, viską privesdamos prie tvarkos, iki naujai praplėstos salės atidarymo dienos.

Tą iškilmingą dieną stalai ir salė buvo ypatingai gražiai papuošti ir valgiai skaniai paruošti, kuriems daug laiko reikėjo skirti, kad tiek prikepti ir tiek išvirti. O ant stalų buvo valgių įvairių: štai antys ir lydekos rodė savo dantis; čia žuvis pafarširuota, prie jos silkė marinuota; čia vėl ikros, šalia zuikis, nors ir netikras; paštetas, kumpis, vinegretas, priedo sūris kietas, balandėliai, blynai, kugelis ir cepelinai. O dar džiaugsmui visų, buvo ir kopūstų ir dešrų. Tortų ir pyragų - niekas suskaičiuoti negalėjo, tokia daugybė ant stalų gulėjo. Buvo ir skanios lietuviškos giros. Visko buvo taip apsčiai, tiktai ponios valgė taip mažai! Vyrai valgo ir nepaiso, ponios savo linijas vis taiso... Jei pamato riebalų kiek daugiau, tuojau šaukia garsiau: "Riebalai!.. Šiais laikais juk tai nuodai!..". Ir vis kalti daktarai: jie neleidžia valgyt nei riebiai, nei saldžiai. Tad ponios nevalgo nė sriubos, nė kopūstų, nė dešros... Pieno, cukraus nevartoja, viską stumia nuo savęs, kas tik suplonėti kelių joms pastoja. Baimė sustorėti ramybės neduoda, geria kavą tik juodą!..

Tad pas mus jūs nerasit nė vienos ponios storos: visos plonos, sveikos, greitos ir be išvardytų darbų, rengia gegužines ir loterijas gausias. Visą pelną skirsto dalimis ir tuoj siunčia ten, kur reikalinga parama.

Per visus 25 metus Moterų dr-ja gražiai sugyveno su Taryba: davė jai pinigines aukas ir savo darbo rankas. Visur padėjo ir prie Tėviškės parapijos augimo ir gerovės prisidėjo. Ir taip dirba jos per dienų dienas be atvangos. Tik Balfas jas įvertins ir supras.

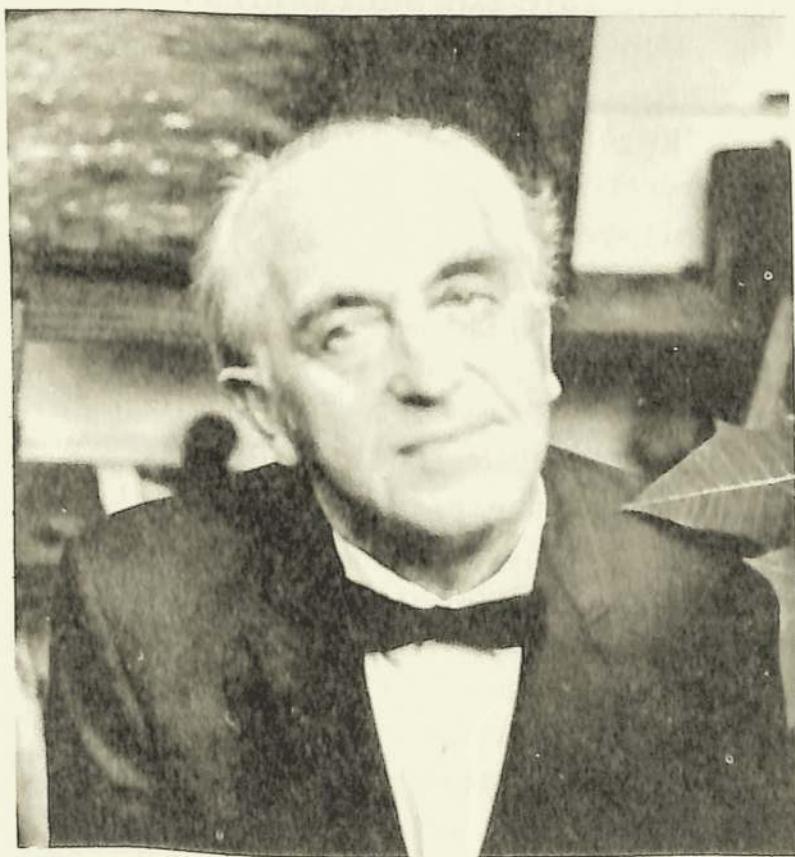
KUN. MARTYNAS PREIKŠAITIS

Jo gyvenimas ir darbai

M. Preikšaitis ordinuotas kunigu 1937 m. rugpiūčio mėn. 27 d. Sudarge (Suvalkijoje). 1977 m. suėjo kunigavimo 40 metų. Ši sukaktis buvo kukliai paminėta Liet. Prot. S-gos Los Angeles mieste.

Kun. M. Preikšaitis gimė 1908 m. birželio 21 d. Paberžių km., Tauragės vls. ir aps. Jo tėvai - Jurgis ir Marė Preikšaičiai buvo ūkininkai. Tėvas apie 3 metus gyveno JAV-se. Abu buvo labai pamaldūs - "pamokslininkai". Jų namuose susirinkdavo vad. liaudies sakytojai ir bendrai giedodavo giesmes, meldavosi.

Be Martyno augo jų šeimoje dar trys sūnūs: Jonas, Jurgis, Mikas ir dukra Anė, ištekėjusi už Gocento, dabar našlė Lietuvoje. Mikas buvo liuteronų kunigas, Jonas - vargonininkas, Jurgis - statybos inž. Visi aktyviai reiškėsi atsistatančios Lietuvos tautiniame gyvenime ir liuteronų Bažnyčios veikloje. Jau visi yra mirę.

Kun. Martynas PREIKŠAITIS

1928 m. baigė kun. Martynas komercijos mokyklą Tauragėje. Išvyko į Kauną, kur jau gyveno brolis Mikas, ir 4 metus dirbo Liet. Evang. Liuteronų Konsistorijoje raštininku, kurios pirmininku tuo metu buvo dr. V. Gaigalaitis. Rinko parašus dėl Evangelikų Teologijos Fakulteto atidarymo. Po 2 metų gyvenimo Kaune, paskatintas brolio Miko, stojo į atsidariusį Evangelikų Fakultetą studijuoti teologijos. Studentaudamas įsteigė Liet. Ev. Studentų „Donelaičio“ Draugiją, kurios buvo sekretorius. 1935 m. gerai baigė Vyt. Didžiojo Universitetą, parašęs diplominį darbą "Tauragės evangelikų parapijos praeitis".

1936 m. išlaikė prie Liet. Ev. Liut. Konsistorijos nustatytus kvotimus ir buvo paskirtas į Sudargą prie parapijos klebono senjoro kun. H. Srokos vikaru, vykdamas pamaldų laikyti į Kudirkos Naumių, Jurbarką ir Šakius. 1937 m. buvo iššventintas Sudarge kunigu. Ordinacijos iškilmėse dalyvavo net 5 kunigai, Maž. Lietuvos veikėjas Mart. Jankus ir rašytojas Vydūnas (jis pasakė ir kalbą).

Sudargo parapija turėjo apie 1,300 parapijiečių, kurių dalis buvo vokiečiai. Čia kun. Martynas suorganizavo chorą ir pats jį dirigavo. Su tikru atsidėjimu paruošdavo jaunuolius konfirmacijai. Pamaldomis ir kitokiomis apeigomis aptarnaudavo Skaudvilę, Šilalę, Žem. Naumių, kartais ir Kauną. 1939 m. vasario mėn. vedė Ievą Kontvilaitę. Atėjus sovietams, nemaža dalis parapijiečių repatriavo į Vokietiją. Sumažėjus parapijai ir batakiesiems prašant, 1941 m. persikėlė į Batakus. Čia taip pat suorganizavo bažnytinį chorą, kuriam abu su žmona vadovavo.

1923 m. buvo įsteigta Lietuvoje liet. ev. liuteronų sąjunga "Pagalba". Į ją įsijungė kun. Martynas ir aktyviai joje reiškėsi. Sąjungai dažnai tekdavo kovoti su vokietininkais dėl lietuvių parapijiečių teisių mišrioje parapijose.

Broliui Mikui perėmus Batakų parapiją, dar trumpą laiką teko kun. Martynui kunigauti Žem. Naumiestyje, o jau 1944 m. spalio mėn., vokiečiams spaudžiant, teko atsisveikinti su savo mielais parapijiečiais, brangia tėviške ir pasitraukti su žmona ir dviem vaikais Mantvydu ir Rūta į Vokietiją.

Prasidėjo sunkios tremties dienos. Iš pradžių buvo sustoję Dirschau pereinamoje stovykloje, vėliau ilgesnį laiką gyveno Itzeho stovykloje. Čia suorganizavo bažnytinį chorą, laikė pamaldas, parašė "Karaliaus Žvaigždė", kuri ten ir buvo suvaidinta. Pradėjo leisti pirmąjį evang. laikraštį tremtyje "Tiesos Balsas", kurio pasirodė 8 numeriai. Pats jį prirašydavo ir spausdindavo. Prasidėjus "screeningui", padėjo apginti stovyklos gyventojus nuo išmetimo iš stovyklos. Lankė Vedelio ir Gladstadto stovyklas, suorganizavo ir ten chorą. Liubecke suorganizavo didelę giesmių šventę, kurioje dalyvavo net 4 chorai. Perkėlus didesnę dalį evangelikų į Elmshor-

*Iš k. į d.: prof. M. Biržiška, N.N., A. Devenienė, kun. M. Preiksaiis.
Los Angeles, 1961 m.*

na (prie Pinnebergo), ir čia veikė jaunimo tarpe, įsteigė chorą, laikė pamaldas. Kun. Martyno iniciatyva buvo atvykę su paskaitomis profesoriai Vacl. ir Myk. Biržiškos.

Be pastoracinio ir tautinio darbo, rado dar laiko ir savo studijoms. 1946-47 m. lankė Goettingeno universitetą. 1946 m. išleido savo lėšomis "Mažąjį Liuterio katekizmą" su maldomis ir religinių vaidinimų "Kalėdų vaizdai", kuris vėliau buvo suvaidintas Chicagoje. Buvo Ev. Liuteronų Bažnyčios Tarybos pirmuoju pirminku anglų zonoje.

1949 m. kun. Martynas atvyko į JAV-es su žmona ir trimis vaikais (Elmshorne gimė dukra Marytė). Apsigyveno pas vieną Ziono Bažnyčios parapijietį. Reikėjo ir vėl viską iš naujo pradėti. Dirbo įvairius fizinius darbus: dėžučių dirbtuvėje, geležinkelyje, vėliau gavo spaustuvėje darbo - tvarkė skelbimus, rinko raides ofsetu, "Naujienose" - linotipu.

Chicagoje tuo metu buvo įsikūręs Nat. Lutheran Council, kuriam be lietuvių priklausė dar ir estai su latviais. Kurį laiką kun. Martynas dirbo jų raštinėje. 1951 m. pradėjo redaguoti ir leisti "Evangelijos Žodį", kurio išėjo 3 numeriai, vėliau jį perėmė kun. A. Trakis.

Lietuviams pamaldas pradėjo laikyti vienoje liuteronų bažnyčioje prie Marquette parko, kartu su teologu Jurėnu. Vėliau, atvykus kun. A. Trakiui, susitarė su čekų Šv. Petro ir Povilo Bažnyčios vadovybe (prie Halsted ir 18-sios g.) ir ten laikė pamaldas

kartu su kun. A. Trakiu. Čia įvyko ir steigiamasis parapijos susirinkimas, vėliau išaugusią į dabar gausią Tėviškės parapiją.

Skatinamas dr. P. Pamataičio, 1955 m. kun. Martynas persikėlė jau su ketverta vaikų (Chicagoje gimė sūnus Jonas) į Los Angeles. Californijoje beveik visą laiką dirbo daržininko pagalbininku, vėliau savarankiškai daržininkavo ligi pensijos. Laikė pamaldas kas sekmadienį St. Andrews Luth. Church (kun. O. Noremo bažnyčioje), vėliau kas mėnesį, daugiausia First Lutheran Church patalpose. Buvo įsteigta Parapijos Taryba, kuriai vadovavo P. Pamataitis. 1950 m. pradėjo leisti religinio turinio laikraštėlių "Širdis Aukštytyn", kurio ligi šiol pasirodė 258 numeriai. Čia tilpo kun. Martyno pamokslai, šv. Rašto ištraukos, jo paties poezija, vietos žinios.

Atliekamu laiku kun. Martynas stengėsi pagilinti savo teologines žinias. Lankė ir su geru pažymiu baigė Lutheran Bible School Institutą 1961 m. Kiek laikas ir sveikata leidžia, lanko California Graduate School of Theology, Glendale m., vis galvoja įsigyti daktaro laipsnį. Disertacijai yra pasirinkęs temą "Lietuvos krikščionybė".

Kun. Martynas šiuo metu yra gerokai sustiprėjęs, pilnas energijos ir planų dėl ateities. Gyvena savo mažame namukyje W. Los Angeles mieste. Visi stalai ir lentynos apkrautos knygomis ir laikraščiais. Tenka tad kunigui pačiam ir visais buitinais reikalais pasirūpinti, nes žmona su vaikais gyvena atskirai.

Planuoja netrukus išleisti maldų knygą, penkias poetas "Žemaičiai" ir kt. Galvoja ir apie knygos "Lietuvos Reformacija" išleidimą. Tenka pripažinti, kad kun. Martynas yra apdovanotas įvairiais gabumais, yra šakota asmenybė: jam arti prie širdies muzika, poezija, pašyba ir pan. Gal nenuostabu, kad ir jo vyriausias sūnus Mōntvydas, baigęs UCLA muzikos mokyklą, reiškiasi kaip gabus vargonininkas - koncertantas.

Kun. M. Preikšaitis yra Californijoje vienintelis lietuvių protestantų dvasininkas. Jis ne kartą buvo pakviestas ir vietos ALT-os sukalbėti invokaciją per Vasario 16-sios minėjimus salėje ar prie miesto rotušės, pakeliant mūsų trispalvę. Jis aptarnauja čia gyvenančius lietuvius liuteronus ir reformatus. Jo straipsnių sutinkame "Sėjoje", "M. Sparnuose" ir kt.

Toks tai kun. Martyno gyvenimas ir jo spalvota veikla. Baigiant norisi sukaktuvininkui palinkėti Dievo malonės, kad Jis suteiktų jam daug geros sveikatos ir ilgų metų pasidžiaugti prie Ramiojo vandenyno savo nuveiktais darbais ir įvykdytais planais.

J. Kutra

DAGYS

JŪROS VĖJAS

Žalias jūrų vėjas per bangas ateina
Uždamas ir skleisdams liūdno kelio dainą,
Ir priglaudęs veidą į putas, it sniegą,
Kaip pavargęs vaikas, ten ramiai užmiega...

O, kad aš galėčiau, kaip tas jūrų vėjas,
Poilsį surasti krantą palytėjęs.
Bet toli tas krantas, kurs mane paguostų
Ir į jį patekti aš nerandu uostų.

Tai todėl klajoju ten nebesugrįždams
Ir tik liūdną dieną visada surasdams.
Jos čia man sukluo jau į eilę metų,
Tai verkiu lyg vaikas motiną pametęs...

O, kad taip galėčiau, kaip šis jūrų vėjas
Atsidusti krantą tėviškės priėjęs,
Tai užgulę liūdnos dienos pakelėje
Tirptų, tartum putos sniegu pražydėję...

Bet tas jūrų vėjas lekia vis ir lekia,
Ilgesys mane gi, kaip tą putą, plaka.

1947

TAIP GAILA

Dainuoju aš dainą: taip gaila
Ir vis man širdy neramu;
Taip gaila, taip gaila, taip gaila,
Kad laukti kažko vis turiu.

Taip gaila, kad laikas nebėga
Kaip viesulas jūra plačia;
Kad bręsta iš lėto man jėgos, -
Negyja širdis sužeista...

Norėjau dienas pastūmėti
Jaunystės laikais kuo greičiau;
Norėjau vėl jas sulaikyti,
Kai laimėn kelių neb^lmačiau.

Taip gaila, kad viskas praeina
Ir dingsta, kas būna gražu;
Taip gaila, kad viltys išsenka,
Kad jų nesurandu naujų.

Dainuoju aš dainą: - taip gaila,
O man širdyje vis sunku:
Kodėl negaliu aš pamesti
Dienų skausmingų nei linksmų?

* * *

Paliaukit tiems išmetinėti,
Kas sąžinės tyros yra,
Juk žemė nuodėmėm^ls nusėta, -
Nebuvo ir nebus šventa.

1947

KUN. ALEKSANDRAS BALČIAUSKAS

25 METŲ MIRTIES SUKAKTĮ PRISIMINUS

Vytauto Didžiojo Universiteto Evangelikų Teologijos fakultetas Kaune, per trumpą gyvavimo laikotarpį, išleido darbui gerai paruoštų nemažą teologų būrelį. Kaip liuteronų, taip ir reformatų parapijos buvo labai reikalingos naujų kunigų.

Vienu tų teologų būrelio nariu buvo kun. Aleksandras Balčiauskas, atėjęs dirbti reformatų Bažnyčiai. Nuo pat pirmųjų kunigavimo dienų pasižymėjo religingumu, darbštumu bei noru, su dideliu malonumu žmonėms pasitarnauti, kaip jų dvasiniuose, taip ir visuomeniniuose reikaluose. Buvo ramaus ir nuolankaus būdo.

Kun. A. Balčiauską paskyrus pirmuoju kunigu Biržų parapijai, jis čia pasinėrė į didelį ir platų darbą parapijos reikalus tvarkant. Vienam nepajėgiant visų darbų aprėpti, į parapiją buvo paskirtas antrasis kunigas, gi jam teko prisiimti tikybos dėstymą vietos gimnazijoje. Jis tą darbą mylėjo ir su visa siela atsidėjęs ruošė būsimus reformatų Bažnyčios šulus, kad giliau pažintų tikėjimo pagrindus, reformatų Bažnyčios istoriją ir neštų evangelijos šviesą į platesnes mases. Mokė kaip melstis, kaip sukurti savo maldas. Mėgo svarstyti mokinių iškeltus klausimus tikėjimo reikalais ir duoti išsamius ir pagrįstus atsakymus. Leisdavo net pabalsuoti, jei mokinių tarpe būdavo skirtingų nuomonių. Po to jis pamatuotai nurodydavo, kur glūdi tiesa ir kaip ją surasti. Jis mokė ir demokratiškumo, ir kaip reikia žmonėms sugyventi savųjų tarpe bei turėti pakantrumo bei tolerancijos. Mokiniam laike tikybos pamokų nebuvo kada nuobodžiauti, jie turėjo galvoti ir stengtis giliai reikalą suprasti. Skatino mokinius imtis kūrybos, pradėti rašyti į spaudą ir pratintis prie visuomeninio darbo. Skatino visą laisvą laiką sunaudoti gerų knygų skaitymui ir lavinimuisi, nes gyvenimas reikalauja rimto darbo ir įtampos. Apie kun. Balčiausko veiklą gimnazijoje plačiau aprašo kurt. E. Gerulis "Mūsų Sparnų" Nr. 10, pusl. 10-13.

"Radvilos" jaunimo organizacija

Be parapijos reikalų tvarkymo ir tikybos dėstymo gimnazijoje kun. Balčiauskas labai rūpinosi, kaip prieiti prie jaunimo ir padėti jam šviestis bei pažinti Bažnyčios tiesas. Jis galvojo, kad tikslo

Kun. Aleksandras BALČIAUSKAS
1907 - 1952

pasiekti galima tik per jaunimo organizaciją. Jo pastangų dėka buvo suorganizuota jaunimo draugija vardu "Radvila". Radviliečių draugijos skyriai steigėsi visur, kur tik buvo kiek daugiau reformatų. Šiam darbui teko pritraukti parapijų kunigus, mokytojus ir šiaip sąmoningesnius reformatus.

Apie Reformatų jaunimo draugijos "Radvila" įkūrimą ir tos draugijos veiklą, tenka pasinaudoti kurt. Stasio Palšio "M. Sparnuose" Nr. 40, psl. 10-15 tilpusiu straipsniu. Ten nušviečiama, kaip toji jaunimo draugija 1932 m. sausio 12 d. buvo įkurta ir jos pirmininku buvo išrinktas kun. A. Balčiauskas, o sekretoriumi Stasys Palšis. Čia buvo tik formalus draugijos įkūrimas, gi paruošiamieji darbai buvo atlikti žymiai anksčiau. Netrukus tos draugijos skyriai entuziastiškai kūrėsi kiekvienoje parapijoje, o kai kuriose net po kelis.

Jau 1935 m. buvo suruoštas draugijos skyrių atstovų suvažiavimas - kursai. Kaip matyti iš ten pat tilpusios nuotraukos, buvo suvažiavęs nemažas skaistaus jaunimo būrys. Galima įsivaizduoti, kiek iš viso tos draugijos narių buvo per visas parapijas.

Tai buvo padarytas neapsakomai didelis darbas per gana trumpą laiką - suorganizuoti tokių didelių skaičių jaunimo į bažnytinę organizaciją. Tas rodo, kad jaunimas myli savo protėvių tikybą ir Bažnyčia yra artima jų širdžiai. Todėl ne tik jaunimas, bet ir visi reformatai labai mylėjo kun. Balčiauską ir dėkojo Aukščiausiam už jo prisiuntimą jiems. Kurt. S. Palšis savo straipsnį baigia tokiu sakiniu: "1944 m. per Jonines Biržuose įvykęs paskutinis Lietuvos Ev. Reformatų Bažnyčios Sinodas buvo pravestas visų reformatų jaunimo suartėjimo ženkle".

Kun. Balčiauskas buvo to laiko kunigas, ėjo su gyvenimu, mylėjo žmones ir buvo pasiryžęs padėti jiems plačiu mastu. Jis sekė savo pirmtakūno kun. P. Jakubėno pėdomis, nes ir pastarasis nesitenkino vien formaliu parapijos darbu, bet ėjo žymiai platesniu keliu, dalyvaudamas įvairiose žmonėms naudingose organizacijose, kaip steigiant dar caro laikais kooperatyvus, perkant ir įkuriant spaustuvę Biržuose, leidžiant knygas, kalendorius. Trumpai neapsakysi jo nuveiktų žmoniems naudingų darbų.

Vokiečių okupacijos metu

Rašančiam šias eilutes, 1941 m. vokiečiams išvijus komunistus iš Lietuvos, prie vokiečių okupacijos teko būti išrinktam į Kolegijos prezidentus. Padėtis buvo gana sunki ir įtempta. Komunistų valdymo metu daug mūsų Bažnyčios narių žuvo ar buvo į Sibirą išvežti. Dalis Kolegijos narių su prezidentu repatriavo į Vokietiją. Bažnytinis gyvenimas buvo gerokai apgriautas.

Naujai išrinktai Kolegijai, kad atstačius bažnytinį gyvenimą į prideramą padėtį, teko imtis sunkaus ir atsakomojo darbo su mažesniais ir silpnesniais pajėgomis. Teko išsirinkti superintendentą, aprūpinti parapijas kunigais, gauti mokytojus pradžios mokyklose tikybai dėstyti, rūpintis giesmyno nauja laida, atgaivinti gerokai dezorganizuotą jaunimo "Radvilos" draugiją. Neišvardysi čia visų darbų ir rūpesčių po praėjusios komunistų valdymo žiaurios bangos.

Ir visais čia išvardintais darbais daugumoje teko rūpintis kun. Balčiauskui. Į Kolegijos posėdžius jis atvykdavo apsirūpinęs smulkiai išdirbtais ir gerai suplanuotais projektais. Kolegija be didelių svarstymų priimdavo siūlomus projektus ir pavesdavo juos vykdyti jam pačiam, žinoma, Kolegijos vardu.

Kun. Balčiauskas taip buvo užsiėmęs Bažnyčios ir žmonių pagalbos reikalais kad atrodė, jog nebeturėjo laiko ir apie save kiek pagalvoti. Tačiau taip nebuvo. Jis apskaičiavo, kad normaliam gyvenimui jau esąs laikas pasirinkti gyvenimo draugę.

Einant karo kapeliono pareigas kun. Balčiauskui teko važinėti

Kun. A. Balčiausko šeima (iš k. į d.): konfirmantė Virginija, A. Balčiauskienė ir konfirmantas Donatas
Biržai, 1959. VI.28

po įvairias vietas, ypač kur buvo kariuomenės garnizonai ir dvasiniai aptarnauti karius evangelikus. Teko jam lankytis ir Tauragės mieste tais pačiais reikalais. Tame mieste, tarp kita ko, buvo ir Mokytojų Seminarija, kurioje mokytojavo "M. Sparnų" bendradarbis Jurgis Jašinskas. Pagal kun. Kelerį, toje seminarijoje 1937 m. mokėsi 120 evangelikų tikybos mokinių, kaip berniukų, taip ir mergaičių. ("M. Sparnų" Nr. 4, psl. 62). Kun. Balčiauskas turėjo progos susipažinti su tos seminarijos auklėtine Alisa Brokertaite, klaipėdiete. Laiko bėgyje pamažu draugystė stiprėjo ir baigėsi vedybomis. Vėliau kun. Balčiauskas susitikęs J. Jašinską dėkojo jam už išauklėjimą labai geros žmonos.

Kunigui 1952 m. sausio 23 d. mirus, liko žmona našlė su dviem mažamečiais vaikais - berniuku ir mergaite. Žmona tebegyvena nuosavame name Biržuose, jau pensininkė ir padeda auklėti vaikičius. Vaikai gyvena kituose miestuose.

KUN. PETRAS DAGYS

Lietuviška visuomenė, o ypačiai New Yorke Evangelikų Parapija jau seniai susirūpinę sekė ilgą ir pavojingą kunigo Petro Dagio ligą. Tuo lyg ir buvo paruošta momentui, kai brangus kunigas ir visuomenės veikėjas turės nuo mūsų atsiskirti. Vis tiek, kai sužinojome, kad mielo Petro jau nebėra mūsų tarpe, mes buvome prislėgti ir tuojuo pajutome spragą mūsų protestantiškame veikime išeivijoje.

K. Klastauskas žurnale "Mūsų Sparnai" Nr. 36, 1974 m. birželis, psl. 52-55 ir Nr. 37, 1974 m. gruodis, psl. 66-68, išsamiai nušvietė kun. Petro Dagio asmenybę ir supažindino skaitytojus su jo gyvenimo eiga, jo veikla Lietuvoje ir išeivijoje, o ypačiai su jo darbu tarp lietuvių evangelikų ir dalinai katalikų New Yorke.

Dabar tenka man, velionio kolegai, žurnale, kurių Petras taip mėgdavo skaityti, aprašyti jo paskutinę kelionę į vietą, kur jis jau ilsisi ramybėje, laisvas nuo savo kančių.

Kunigas Petras Dagys mirė po ilgos ir sunkios ligos New Yorko ligoninėje 1977 m. gruodžio 1 d. Našlės Arijanos Dagienės pastangomis, Evangelikų Parapijos valdybai padedant, velionis buvo pašarvotas Shalins Funeral Home, Woodhaven, N. Y. Ten įvyko penktadienį, gruodžio 2 d. vakare, atsisveikinimas su velioniu. Gedulo namai negalėjo sutalpinti atvykusių pasakyti paskutinį su diev brangiam klebonui. Pamaldas prie velionio karsto atlaikė atvykęs iš Chicagos kun. Povilas Dilys, ilgametis (nuo 1940 m.) kun. Petro bendradarbis Bažnyčioje. Atsisveikinimo žodį tarė keliolikos lietuviškų organizacijų atstovai, o tarp jų ir Lietuvos konsulas New Yorke Anicetas Simutis, SLA prezid. dr. Povilas Dargis ir kt.

Šeštadienį, gruodžio 3 d., Christ Congregational Church, Woodhaven, kur kun. Dagio parapija per eilę metų susirinkdavo pamaldoms, įvyko gedulingos pamaldos, kurias atlaikė trys kunigai: vietinis klebonas Rev. Titcock, latvių kun. Zarins ir lietuvių kun. Dilys. Kunigai Titcock ir Zarins šiltais žodžiais paminėjo buvusį malonų bendradarbiavimą su lietuvių kunigu Petru Dagiu, dėkodami jam už pilną supratimą problemų, iškilusių per eilę metų. Kun. Dilys savo pamoksle pabrėžė kun. Petro veiklą Lietuvoje, ypačiai jo drąsą tuojuo po I-jo Pasaulinio karo, kada tarp inteligentijos viešpatavo pozityvizmo dvasia, studijuoti teologiją krašte, kur evangelikai buvo mažuma. Kun. Dilys pavadino kun. P. Dagio pamokslą, pasakytą Vilniaus reformatų bažnyčioje 1940 m. sausio 6 d. istoriniu žygiu. Tada įvyko Lietuvos Ev. Ref. Bažnyčios ir Vil-

Vaizdai iš atsisveikinimo su kun. Petru DAGIU bažnyčioje ir kapinėse

niaus Ev. Ref. Bažnyčios bendras Sinodas, pirmas po I-jo Pasaulinio karo. Lietuviškas žodis Ev. Ref. Bažnyčioje Vilniuje neskambėjo per ilgus metus.

Kunigas Petras Dagys buvo palaidotas Cypriss Hills kapinėse New Yorke, kur ilsisi ir jo brolis kurt. Jonas Dagys.

Visiems nuliūdusiems, o ypačiai našlei Arijanai, seserims Marijai Plačienei iš Chicagos ir Matildai Kuolienei iš Toronto, giminėms, visai New Yorke Parapijai gili mūsų užuojauta.

Kun. P. Dilys

MARTYNO RAILOS ATMINČIAI

(Ištrauka iš kuratorės Emilijos Janonytės-Railienės laiško, rašyto 1978 m. kovo 8 d. Jurgiui Jašinskui)

"... Iki šiol Jums jau žinomos mano naujienos. Tokios skaudžios naujienos...

Jei šis laiškas parodys visišką išsiblaškimą mano minčių, nesusigaudymą, tikiu, mane suprasi, nepasijuoksi. Esu taip išsiblaškius, mano mintys, lyg paberti žirniai, rieda į visas puses. O tų visokių minčių, jausmų - begalybė; atsiminimai lenda į galvą nesulaikomai...

Paskutiniai keli mėnesiai mano gyvenime yra lyg koks baugus, blogas sapnas. Viskas supinta, sumaišyta...

Maždaug nuo Padėkos dienos vyras labai matomai kasdien ėjo prastyn. Taip, kad net į krautuvę jau nebedrįsau eiti ir jį vieną palikti. O jau nuo Naujų Metų tai darėsi visai blogai: maždaug iki 3 val. nakties aš jau nė gulti nebeeidavau.

Pradžioje vasario pradėjo lyg ir kosėti po truputį. Vasario 10 d. gydytojas atėjo į namus, apžiūrėjęs, spėjo, kad gal "flu", gal pradžia plaučių uždegimo. 11 d. buvo išvežtas į ligoninę. Pasirodė, iš daktarų sprendimo, kad buvo viskas nuo širdies ir užkimštų gyslų. Nors, tiesą pasakius, man vis mintyse sukasi, kad buvo pačioj pradžioj kiek ir persišaldymo. Ir dabar man vis mintys lenda: na, gal man taip reikėjo daryti, gal tą ar kitą padariau negerai. Ligoninėje išbuvo 9 dienas. Vieną dieną prieš mirtį jį suparaližavo. Dešinė ranka ir koja buvo atimta, nė žodžio nebekalbėjo, nė lašo vandens nenurijo. Ir taip vargšas išsikankino kelias minutes po 12 val. nakties 1978 m. vasario 20 dienos. Tai buvo jau pirmadienis. Sekmadienį nuo 8 val. vakaro iki po 12 val. išlaikė suspaudęs mano ranką. Abejoju, ar jis ką nors bežinojo.

Ligoninėje jis visą laiką buvo labai neramus, tai iš pradžių jį bandė priišti. Kad taip nebūtų daroma, samdžiau privačias nurses ir pati dienomis išbūdavau po 8 val., kartais net po 16 ar 18 valandų į parą. Laikiau jį privačiam kambaryje, išmokėjau virš 500 dolerių samdomoms nursėms.

Jis buvo gimęs ir augintas katalikų šeimoje, tai ir palaidojau su visomis katalikiškomis apeigomis. Nei jo giminės, nei kiti man negalės išmėtinėti, kritikuoti. Tiesa, dėl skirtingų tikėjimų mudu niekad neturėjom nesutarimų.

Niekuomet nesitikėjau, kad būtų tiek užjaučiančių, velionių pagerbiančių pažįstamų ir draugų. Dvi dienas buvo pašarvotas ir žmonių visados buvo pilna. Gėlių buvo virš 30, geriau sakant netoli 40 vainikų. Na, žinoma, Mišių pigesnių ir labai brangių virš 40.

Prie M. Railos karsto kurt. E. Janonytė-Railienė ir jos šeimos nariai

Daug aukotojų į Širdžių Fondą jo pagerbimui (Heart Fund Association). Dar į keletą kitokių labdaros organizacijų. Virš 100 užuojautos laiškų. Kada visiems parašysiu, padėkosiu už tokį gražų pagerbimą, tai nežinau.

Sūnaus visi 3 berniukai buvo atskridę ir buvo grabnešiai. Dukters jauniausias irgi nešė grabą. Taip pat sesers sūnus ir Konstantas Pelanis. Dukters vyriausias negalėjo atvykti.

Esu dėkinga kunigui Antanui Dranginiui už jo visą patarnavimą, - gražiai pakalbėjo, gražiai atsiliepė, prisiminė. Kas buvo geriausia, kad nesakė: "buvo katalikas", tikrojo tikėjimo "išpažintojas", bet pasakė - "buvo krikščionis".

Kas buvo ne tik man, bet ir kitiems nuostabiausia tai, kad prelatas Mendelis kun. Dranginiui asistavo prie Mišių. Visi nustebė, kad jis atidavė tokią pagarbą mano vyrui ir, žinoma, man. Mat, aš su juo esu labai susikirtus dėl tikėjimo. Tiesa, po to jis mane visados gerbė.

Palaidotas prie mano tėvelių palaikų. Dar vieta ir man ten yra. Mano gėlių puokštė buvo lietuviškų spalvų.

Palydovų buvo apie 50, nors ir buvo labai šalta diena.

Polaidotuviniai pietūs buvo Lietuvių salėje. Jis nemažai ten yra dirbęs, tai nors ir toli, bet man išrodė tinkamiausia. Bandžiau, kiek galima, palaikyti lietuviškas tradicijas... Jaučiausi taip išsisėmus, išvargus. Atpratau nuo miego, - negaliu miegoti... Tiesa, apie Martyno mirtį niekam į kitus miestus nedaviau žinios. Viena, buvau labai susijaudinus, suvargus, o kita - net ir laiko nebuvo.

Dar ir dabar labai daug legališkų dalykų turiu sutvarkyti, sąskaitas sumokėti. Vien už laidotuves bus netoli 3, 000 dol. Teks priimokėti ligoninei už nurses, daktarui, už privatų kambarį, telefoną jo kambaryje ir šiaip už kitokius mažmožius.

Jis turėjo mažą apdraudą, - unijos apdraudą. Aišku, reikės pridėti, bet su tuo tai jau tokios didelės bėdos nebus. Svarbiausia tai, kad aš galėčiau pradėti pailsėti ir savo jausmus šiek tiek pergaleti.

Šio mėnesio (kovo) 14 d. būtų buvęs 88 metų. Gegužės 14 d. būtų mėm šventę 56 vedybinio gyvenimo metus. Buvę blogumai gyvenime iš galvos išskrido, rodos jų visai nebuvo. . . "

J. J.

DAGYS

PAVASARĮ

Sparnus išskleidžia lengvos kregždės,
Pakyla į dausas gandrai,
Ir lekia į gimtinę žemę
Pradėt gyvenimo naujai.

Tik aš sugrižti į gimtinę,
Kaip laisvas paukštis, negaliu,-
Ir man pavasario dvelkimas
Neatneša, kaip jiems, džiaugsmų.

Jis blaško tik, kaip jūroj laivą,
Ir negražina į krantus,
Arba, kaip šiukšlę nevalyvą,
Nešioj' po kiemus svetimus.

Klajoju aš vis po pasaulį
Su nenurimstančia dvasia,
Nėra namų kur pasilsėti,
Šalies, kur būtų kaip sava.

Kur suks, kur plauks laivelis mano,
Kur vyksiu aš? -kokiuo keliu?
Ar čia sunykti aš turėiu,
Jei grižt su paukščiais negaliu?

V-12-1947

PRISIMINIMAI

Albertas KRAUZAS staigiai mirė tarnyboje 1968.III.24. Paliko giliam liūdesy žmona Elzbieta, du sūnūs su šeimomis ir sesuo. Elzbieta Krauzienė-Starr buvusį brangųjį vyrą mini neužmirštamai dešimties metų mirties proga

Jokūbas ir Marė Jagutytė-JAUDZIMAI, gyvenę savo ūkyje Šliučkų km., Kretingos vls., iš tėviškės ištremti, mirė V. Vokietijoje: Jokūbas 1969.XII.9, Marė 1972.III.21. Abu palaidoti Emsdetten kapinėse, Westfalijoje. Našlė Greta Jagutienė mini savo vyro seserį ir jos vyrą su nalda širdyje

Povilas KUTRA tarnavo rusų kariuomenėje 4 metus. Nuotrauka daryta 1908 m. Mirė Cheltenham, Pa., 1977 m. prieš Kalėdas, būdamas 94 m. amžiaus

Marija Ruplėnaitė-Kutrienė (kairėje) ir Ieva Žaldokaitė iš Skratiškių km., Biržų aps. Philadelphia, 1957.IX

Iš k. į d.: Korsakas iš Vaitkūnų km., Olga Ruplėnaitė-Tuiniienė, Katrė Ruplėnaitė-Skeberdienė (mirusi) ir Kostas Ruplėnas iš Štakirijų km., Biržų aps. Philadelphia, 1914 m.

PAPILIEČIŲ PADAVIMAI

(III-ji dalis)

(Tęsinys iš "M. Sp." Nr. 43)

STATYBININKAI IŠ GUDIJOS

Netekus gerų statybininkų iš Lenkijos, dvarui susidarė rūpestis, iš kur gauti kitus. Po poros dienų, visai netikėtai, užsuko į Papilio dvarą atvykęs iš Gudijos vyriausio urėdo jaunų dienų draugas. Pradžioje pasikalbėjo apie praleistą jaunystę, kaip susipažino su savo žmonomis, kiek turi šeimos ir kt. Vėliau pradėjo kalbėtis apie šių dienų reikalus. Palietė ir Kubilių sodžiaus statybos klausimą. Tada svečias pasisiūlė padaryti paslaugą:

-Aš galiu atsiųsti jums statybininkus, jie nebus prastesni už lenkus. Parvažiavęs atsiųsiu juos kuo greičiausiai.

Po keturių dienų viešnagės, sėdo į savo puošnią, keturių arklių traukiamą, karietą su dviem vežikais, sėdinčiais priekyje ir dviem ginkluotais palydovais, sėdinčiais užpakalyje.

Po dviejų savaitių atvažiavo iš Gudijos būrys statybininkų, bet jie neturėjo maisto gamintojų ir ruošos darbininkų. Sustoję Papilio smuklėje, pradėjo teirautis, kur jie galėtų pasisamdyti apie dvidešimt darbininkų ir ruošos bei virimo darbui apie penkias moteris. Į smuklininko pasiteiravimą, kam jiems tiek daug darbininkų reikia, grupės vadovas pasakė, kad darbininkai reikalingi prie statybos ir ruošos darbams Kubilių sodžiuje. Tada smuklininkas, garsiai nusijuokęs, užklausė buvusių smuklėje:

-Kas iš jūsų norėtų gauti darbo, atsistokite! -ir iš ten buvusių nemažo būrio, atsistoję apie dešimt vyrų.

Tada smuklininkas, rodydamas į gudus, pasakė:

-Čia yra atvažiavę statybininkai baigti statyti Kubilių sodžiaus trobesius.

Kaip tik išgirdo žodį Kubiliai, tuojau visi kaip vienas sušuko: "Ne, ne, ne" ir visi atsisėdo. Tuomet smuklininkas pasakė atvažiavusiems statybininkams, kad jie čia nerasią nė vieno žmogaus, kuris eitų dirbti į Kubilius. Kubiliai, tai tie patys Degėšiai-vieta didžiausios epidemijos. Jis patarė jiems grįžti iš kur atvažiavo.

Statybininkai, išėję iš smuklės, pasuko į kairę už Papilio į krūmuotą įkalnę, pasistatė poilsiui palapines ir nutarė patyrinėti, ar kartais kas nors nedaro iš jų juokų. Tuo laiku kai statybininkai ilsėjos ir teiravosi, tai vienas iš jų-Steponas Zorba, arti 50 metų amžiaus, darė kitokius žygius. Jis buvo girdėjęs, kad dvaras siū-

lo laisvo valstiečio teises tam, kuris pirmas apsigyvens Kubiliuose. Papily surado vertelgą, kuris mokėjo šiek tiek gudiškai kalbėti. Jis jam suteikė žinių, kaip surasti reikalingą urėdą. Zorba, atėjęs į dvarą, pradėjo pasikalbėjimą su surastu pareigūnu dėl laisvo valstiečio teisių. Pareigūnas nelanai norėjo duoti tokias teises lietuviui, o iš antros pusės, jam patiko, kad Zorba jau geroškai pagyvenęs ir viengungis.

Papilio dvaras buvo nusistatęs, kad negalima perleisti savasties kitiems, bet tik pirmaeiliams palikuonims, -sūnui ar dukrai, ir negalima ūkio dalinti. Zorbai, kaip pirmam sutikusiam apsigyventi Kubilių sodžiuje, buvo nutarta duoti laisvo piliečio teises. Zorbai liepė nueiti į Kubilius ir pasirinkti vieną iš keturių senesniųjų sodybų. Pakeliui į Kubilius, Zorba susitiko statybininkų darbų vadovą, skubantį į dvarą.

- Labai gerai, kad tave sutikau, -pasakė Zorbai darbų vadovas, -nebereikės tavęs daugiau ieškoti. Mes išvažiuojame, nes čia negalima gauti žmonių, kas eitų į Kubilius dirbti. Kubiliai, tai permainytas vardas iš Degėsių, kur buvo didelė epidemija. Žmonės bijo eiti į Kubilius, kad nenumirtų. Ir mūsiškiai pradėjo bijoti ten dirbti. Rytoj rytą išvažiuojame. Būk vietoj, kad nereikėtų tavęs ieškoti. Einu į dvarą pasakyti, kad išvažiuojame.

Zorba pasisakė, kad jis kartu su jais negrįšiąs, nes nespėjęs svarbių reikalų atlikti. Darbų vadovas, atvykęs į dvarą, pasakė urėdai, kad jie išvažiuoja, nes čia neįmanoma gauti pagalbinių darbininkų. Dar norėjo kažką sakyti, bet susilaikė. Urėdas jam pasakė, kad jis žinąs ką dar noris pasakyti, palinkėjo jam laimingai sugrįžti ir atsisveikino.

Zorba, apžiūrėjęs Kubilių sodžiaus visus ūkius, pasirinko trečią iš rytų galo. Ten Rovėja buvo arčiausiai prie namų. Grįžęs į dvarą pasakė urėdai, kurią sodybą pasirinko. Urėdas surašė visą susitarimą knygoje, o atskirai surašytą dokumentą padavė Zorbai, sakydamas:

- Tai yra popierius, kuris liudija, kad tu esi šeimininkas to ūkio.

Zorba turėjo gudišką pasą, kuriame buvo pažymėta, kad jis yra laisvas valstietis, ne baudžiauninkas. Urėdas surašė tokį pat pasą lietuviškai. Lietuviškame pase jo pavardė buvo daugiau panaši į Zurbą, bet ne į Zorbą.

STATYBININKAI IŠ LATVIJOS

Prieš porą metų Latvijoje sudegė didelis Vecsaulės dvaras (Vecsaulės muiže-senos saulės dvaras), nepertoliausiai nuo Bauskės, Brunovo apylinkėje. Švedai statybininkai šiame dvare dirbo statybos darbus. Susidarė grėsmė visiems statybininkams būti atleistiems iš darbo. Jie koku tai būdu sužinojo, kad Papilio dvaras ne-

gali gauti statybininkų baigti Kubilių kaimo statybos. Sumanė pasiūsti pasiuntinį pasiteirauti. Sumanyti pasiūsti pasiuntinį buvo vienas dalykas, o ką siūsti tai jau kitas dalykas. Vyresnieji meistrai buvo atvykę iš Švedijos tik laikinai ir su vietiniais žmonėmis nebendravo. Jaunesnieji, kurie didžiumoje buvo tik mokiniai, bendravo su vietos jaunimu, o ne kurie buvo jau pramokę ir latviškai. Lietuviškai šiek tiek grabaliojosi tik vienas jaunuolis, su gera priemaiša latviškų žodžių. Jis buvo gimęs Rygoje, mišrioje šeimoje. Motina buvo lietuvaitė, o tėvas - švedas.

Vecsaules dvaro vyriausias statybininkas, vykdamas į Papilio dvarą, pasiėmė sau už pagalbininką tą jaunuolį, mokantį šiek tiek lietuviškai. Visai netikėtai atvažiavusius švedų statybininkus, urėdijos dvariškiai priėmė su džiaugsmu. Švedams dvaras pasiūlė tas pačias sąlygas, kaip ir lenkams. Dvaras švedams paaiškino, kad Kubiliuose prieš keletą metų buvo epidemija. Statybininkas švedas į tai atsakė, kad jiems yra tas žinoma ir jų tas nebaimina. Švedai sutiko su jiems pasiūlytomis lenkų sąlygomis su mažais pakeitimais. Sutartį reikėjo surašyti dviem kalbom: lietuviškai ir švediška. Čia susidurta su nemažais keblumais. Atsivežtas jaunuolis nesuprato daug lietuviškų žodžių. Iš keblios padėties išsigelbėta suradus žmogų, kuris mokėjo gerai kalbėti lietuviškai ir latviškai. Jaunuolis laisvai vertė iš latvių į švedų kalbą. Tokiu būdu buvo surašyta Papilio dvaro sutartis su švedų statybininkais.

Nepraėjus nė savaitei, atvažiavo ilga vilkstinė vežimų su visokiais statybai įrankiais ir, užėmę Kubilių sodžiaus tris senąsias gryčias ir kitus jiems reikalingus pastatus, pradėjo visu smarkumu vykdyti statybą. Nebaigtoms troboms bematant buvo uždėti stogai ir įrengtos dvi gryčios, kad atėjus žiemai būtų kur gyventi.

Švedai skubino padaryti pamatus kitiems trobesiams. Apie gruodžio vidurį turėjo palikti išorinius darbus ir dirbti viduje. Po Kalėdų dvaras gavo laišką iš Švedijos, adresuotą Karoliui Swensonui su pastaba, kad latviškai jo tėvas vadinosi Sveninš. Dvaro pareigūnas, atvažiavęs į Kubilius, priėjo prie lietuviškai kalbančio jaunuolio ir, rodydamas tą laišką, pasiteiravo, gal jis žino tą žmogų. Jaunuolis, drebančia ranka imdamas laišką, pasisakė, kad tai esąs jis. Karolis, perskaitęs laišką, susimąstęs tylėjo.

-Kas atsitiko, kad tyli? -paklausė dvariškis.

-Kas nors bloga įvyko su mano tėvais. Turiu tuojau važiuoti į Švediją, kur gyvena mano tėvai. Toks yra čia teisėjo įsakymas.

Nuvažiavęs į Liepoją, nusiskubino į krantinę ir suradęs kapitoną, kuris sutiko nuvežti jį už darbą ant laivo, išplaukė į Švediją. Po keleto dienų Karolis stovėjo prie savo tėvų namo durų ir skaitė prisegtą raštą: "Jei kas turi kokį reikalą šiuose namuose, turi kreiptis pas miesto rotušės teisėją".

Karolis, nuėjęs į rašte nurodytą vietą, surado teisėją, kuris nušvedė Swensoną į atskirą kambarį. Karolis tuoj pasiteiravo, kas atsitiko su jo tėvais. Truputį patylėjęs, teisėjas pasiteiravo apie Karolio gyvenimą ir paklausė, ar jis vartoja svaiginamus gėrimus. Karolis pasisakė, kad to daryti negališ, nes neturiš tiek pinigų tokiems dalykams pirkti. Teisėjas, atsisėdęs šalia Karolio, pradėjo pasakoti:

-Atvažiavai sužinoti, kas atsitiko su tavo tėvais. Man yra pavesta sunki pareiga. Mėginsiu tau išaiškinti kuo trumpiausiai. Jau trys metai kai išvažiavai su statybininkais. Tau išvažiavus, nepraėjo nė pusės metų, kai tavo tėvas susidėjo su grupe vyrų nepageidaujamoms reputacijos. Pradėjo daug gerti ir savaitėmis nepareidinėti į namus. Praeitais metais po viso mėnesio nesirodymo, birželio mėnesį smuklėje kilo tarp tavo tėvo ir jo sėbrų barnis. Tavo tėvas buvo gerokai sumuštąs ir išmestas laukan. Kuomet atsipeikėjo, jau smuklė buvo uždaryta ir jam nebebuvo kur eiti, tai parsvirduliavo namo. Įėjęs į vidų pradėjo triukšmauti. Pabudusi tavo motina ir pamąčiusi tėvą sudaužytą ir kruviną, pradėjo jį barti ir išmetinėti. Kai pasakė, kad ji važiuosianti gyventi atgal į Rygą, tada tėvas, nutvėręs kokią tai kietą daiktą, tvojo tavo motinai į galvą užmušdamas ją vietoje. Pamatęs, kad žmona nebegyva, nuėjęs į miškelį nusižudė. Tai toks tavo tėvų skaudus likimas. Reikia sutvarkyti tėvų palikimas, kuris dabar priklauso tau.

Man nereikia to tėvų namo, - skubiai pasakė Karolis, - aš nenoriu jo visai net matyti. Gal yra koks būdas, kad galėčiau nuo jo atsikratyti?

-Yra, -tarė teisėjas, -pirma turėsi gauti žmogų, kuriam gali pasitikėti. Reikės sudaryti popierius, kurie įgalios tą žmogų parduoti namą ir pinigus sutvarkyti taip, kaip tu norėsi.

-Garbingas teisėjau, aš manau, kad gerbiamas teisėjas galėsite surašyti reikalingus popierius ir sutvarkyti visus reikalus. Jei liktų kiek iš palikimo, apmokėjus išlaidas, tai pirmiausia reikės sumokėti už darbą tvarkytojui, o jei dar liktų, tai norėčiau, kad ant mano tėvų kapo būtų pastatytas antkapis.

Karolio labai prašomas, teisėjas sutiko visus reikalus sutvarkyti. Atėjus laivo išplaukimo dienai, teisėjas pats nuvedė Karolį į priplauką. Suradęs laivo kapitoną, duodamas jam už kelionę pinigų paprašė jo, kad jis nusamdytų vežiką, kuris Karolį iš Liepojos nuvežtų į Papilį.

Atvykęs į Papilį, Karolis nuskubėjo į Kubilius. Darbų vedėjas leido Karoliui dirbti jo grupėje ir toliau, kol jie baigs darbą čia. Kiek pailsėjęs ir apsitvarkęs, Karolis išskubėjo į dvarą. Pamatęs, kad dvaro pareigūnas atėjo į savo raštinę, nusiskubino jį pamatyti. Karolis, išpasakojęs apie savo kelionę ir tėvų likimą, ką dvariškis

labai apgailėstavo, pareiškė norą apsigyventi Kubiliuose. Dvariškis labai nustebė, išgirdęs Karolio prašymą.

- Esi laisvas, nepriklausomas statybininkas, nejaugi nori nešti baudžiamos naštą? - paklausė dvariškis.

- Taip, - atsakė Karolis. - Atsibodo bastytis po svieta, gyventi be pastovios pastogės. Nebenoriu grįžti į Švediją ar eiti dirbti į Latviją. Noriu pasilikti ir gyventi Lietuvoje.

- Tai labai gerai, - pasakė dvariškis, - surašysime reikalingus popierius. Norėsiu dabar gauti apie jus davinius.

- Esu gimęs Rygoje ir ten vadinausi Karlis Sveninš, o mano tėvas - Janis Sveninš. Švedijoje mano tėvą vadino Jan Swenson, ten ir mane vadino Karl Swenson. Aš nebeneriu turėti nė vienos iš šių pavardžių. Noriu likti Lietuvoje ir vadintis, jei galima, lietuviškai - Karolis Švedas.

- Tas mums nesudarys keblumo, surašysime popierius jūsų norima pavarde, - pasakė dvariškis. - Pas mus nuo seno yra tokia tvarka: kai naujas gyventojas nieko neturi, tai dvaras duoda jam pakinkytą arklį, arklą, akėčias ir vieną karvę gyvenimo pradžiai. Jeigu galėtum prirodyti norintį apsigyventi Kubiliuose, tai dvaras tau už tai duotų dar vieną karvę ir dvi veislines avis, tik apie tai niekam nesakyk. Dabar gali eiti į Kubilius, o už keletos dienų įteiksiu tau paliudijimą, kad esi paskutinio vakariniame gale ūkio sodybos savininkas. Pareigūnas, paduodamas Karoliui ranką, pridūrė: - Esu užganėdintas, kad pasiliksi gyventi Kubiliuose.

Sugrįžęs iš dvaro į Kubilius, Karolis rado statybininkus einančius vakarienės valgyti. Kartu sėdosi prie stalo ir Karolis. Pavalgęs nuėjo gulti ir greit užmigo. Ryta, anksti atsikėlęs, apsirėdė darbui. Pasirodęs darbų vedėjas nusiuntė Karolį dirbti prie jauno žmogaus, rytinės sodybos klojime.

Pavasaris tais metais buvo labai ankstyvas. Visu mėnesiu anksčiau galėjo pradėti dirbti išorinius darbus. Pirmiausia stengėsi baigti statyti gryčias. Vasaros viduryje gryčių sienos ir stogai buvo užbaigti. Kiti pastatai buvo gerokai įpusėti. Karolis visą laiką su savo bendradarbiu nieko nekalbėjo, išskyrus tik tai, kas buvo būtina prie darbo. Vieną dieną Karolis, būdamas geroje nuotaikoje, išsipasakojo apie kelionę į Švediją ir pasisakė, kad jis pasiliks gyventi Kubiliuose. Paprašė savo bendradarbių, kad jis niekam apie tai nesakytų. Vienok bendradarbis papasakojo viską savo žmonai. Žmonai Karolio nutarimas likti gyventi Kubiliuose padarė įspūdį. Ji susimąstė ir pagalvojo, kad ir jai gali ištikti panašus likimas, kaip ir Karolio motinai. Šiurpas ją nukrėtė, kada pagalvojo apie grįžimą į Švediją. Ir jos vyras yra gimęs Švedijoje, bet užaugo Latvijoje. Ji pradėjo kalbinti vyrą, kad jis pasiteirautų pas Karolį, ar būtų galimybė ir jiems apsigyventi Kubiliuose?

- Aš žinau kur Karolis praleidžia vakarus vienumoj. Tuojuau nueisiu ir pasiteirausiu, - pasakė vyras.

Karolis, netikėtai užkalbintas, net krūptelėjo, bet tuojuau atpažino bendradarbio balsą ir pasiteiravo, kokie reikalai jį čia atvijo.

- Atėjau pasiteirauti ir paklausti, ar būtų ir mums galimybė čia apsigyventi?

- Žinai, mielas prieteliau, nueikime į dvarą rytoj po pietų ir sužinosime ar yra laisva kuri sodyba. Jau praėjo keturi mėnesiai, kai aš pasirašiau sutartį. Tada tai dar buvo.

Tie du vyrai, nuėję į dvarą ir radę vyriausį pareigūną, pasisakė koku reikalu jie atvyko. Kiek pasikalbėjęs, pareigūnas sutiko leisti ir jam apsigyventi Kubiliuose. Taip pat sutiko duoti jam sodybą šalia Karolio sodybos, - antrą į vakarus nuo Karolio Švedo. Pareigūnas tuojuau pasiėmė turimus popierius ir jam pasakė, kad jis jau rytoj būsiąs tos sodybos savininkas. Bendradarbis labai susijaudino. Jis pagalvojo, kad gal čia kas nors yra sukta, kad taip lengvai ir greit viskas daroma. Jis nusiramino tik po to, kai Karolis jam viską smulkiai išaiškino švediškai. Pareigūnas paprašė jo duoti reikiamas apie save žinias: vardą, pavardę ir kitką.

- Esu gimęs Švedijoje, pakrikštytas vardu Jan Sweringer. Buvau atvežtas į Latviją keturių metų amžiaus. Tėvas Švedijoje vadinosi Jan Sweringer, o Latvijoje - Janis Sverinš. Ir aš ligi šiol taip vadinau. Pradėdamas gyventi Kubiliuose noriu vadintis Jonas Švedas, - išdrožė būsimas Kubilių gyventojas.

Surašyti popieriai įgaliojo Joną Švedą užimti antrą iš vakarų pusės Kubilių kaimo sodybą.

Prieš visų šventųjų dieną statybos darbai Kubiliuose buvo užbaigti. Likosi nebaigti valymo darbai. Darbų vedėjas paprašė Karolį ir Joną, kad jie tuos darbus baigtų. Jie sutiko tą padaryti, jei už tą darbą jiems bus perleista visa likusi medžio medžiaga. Darbų vedėjas, nuėjęs į dvarą, perdavė visą reikalą vyriausiam urėdui. Urėdas sutiko su pasiūlymu, kad visas likęs nuo statybos medis būtų paliktas naujiems gyventojams, tik ne dviem, o visiems trimis. Už jų darbą, turinti sumokėti statybininkų grupė. Darbų vedėjas, nenorėdamas būti smulkmeniškąs, sutiko su urėdo noru.

Dar neprasidėjęs biauriam rudeniniam orui, statybininkai su skubo išvažiuoti į savo būstinę Latvijoje. Sunkiai vykusi Kubilių sodžiaus statyba, galų gale, buvo užbaigta. Pristačius keturias sodybas prie buvusių ankstyvesnių keturių, padarė gražų aštuonių kiemų sodžių, bet tik su trim gyventojais.

(Pabaiga)

DAGYS DEJUOJA IR DAINUOJA

1977 metais dail. J. Dagys atskiru leidiniu išleido savo poezijos ir prozos rinkinį, pavadindamas jį "Dagys dejuoja ir dainuoja". Knyga krenta į akis jau savo viršeliu: ant spindinčiai balto fono ryškiai juodas (dail. L. Nakrošienės) įrašas ir ryški skulptūros "Prisiminimų pasauly" nuotrauka. Visa knyga turtingai papuošta skulptūrų nuotraukomis ir jau vien dėl to ji bus brangi dovana visiems Dagio draugams, pažįstamiems ir gerbėjams.

Knygą perskaičiau atydžiai. Kritišką jo poezijos įvertinimą te-
gu rašo tos srities žinovai, specialistai. Aš čia noriu tik pasidalinti savo asmeniškais išspūdžiais, nes ji paliko man gilų išspūdį, su-
jaudino savo atvirumu, atskleidė mūsų didelio menininko vidinį pasaulį, mane su juo suartino ir padėjo geriau suprasti jo skulptūrą.

Knyga prasideda su 1975 m. sukurtais eilėraščiais: "Autobiografija", "Mano ranka" ir "Ąžuolas ir aš". Štai pirmas brandus posmelis iš "Mano rankos" :

Aš kartą pažvelgiau į savo ranką ir nustebau,
Kokia jinai?! Lig šiol tokios dar nemačiau:
Oda suvytusi, susiraukšlėjusi, gumbuota,
Lyg vandenų paviršius audrų subanguotas.

Panašiu kontempliuojančiu tonu Dagys žvelgia atgal ir eilėrašty "Ąžuolas ir aš" :

Beklaidžiojant po šį pasaulį platų,
Taip pasenau!
Gyvenimą, kaip svečias, bematau . . .

Po šių trijų eilėraščių seka keletas puslapių nuotraukų. Mato-
me autorių penkiuose jo gyvenimo tarpsniuose nuo 1917 m., kaip
mažą mokinuką, iki 1975 m., nuotrauką pavargusio oraus žilagal-
vio. Toliau dar keli puslapiai jo skulptūrų nuotraukų.

Visi šiame rinkiny sutelkti eilėraščiai paduodami su datomis,
bet grupuoti ne kronologiškai, daugiau tematiniai. Daugumas jų
priklauso 1945 m. iki 1956 m. periodui, išreikšdami jo skausmą
ir vienišumą svetimam krašte, praradus tai, kas jam pasauly buvo
brangiausia - šeimą ir tėviškę.

Knyga suskirstyta į tris dalis: "Klajonių keliais", "Vienatvės
vėjai" ir "Platus pasaulis". Tarp pirmų dviejų dalių didelio skir-
tumo nepastebėjau. Kaip pirmoj, taip ir antroj dalyje viršija tra-
giškas tonas, vienišumas, menininko blaškymasis po svetimas vie-
las ir tarp svetimų žmonių, gilus praradimo skausmas:

Šiandien šventi gimimo dieną,

Tik aš pasveikint negaliu,
Nei palinkėt ilgiausių metų,
Nei dovanoti tau gėlių . . .

Žiaurus likimas, paslaptingas,
Gal džiaugiasi perskyręs mus,
Ir nepasako, kur dukrelė

Sutinka tryliktus metus (psl. 92) 1945. XII. 15

Ir vėl t. p. metų liepos 1 d. :

Aš neradau to, ko ieškojau,
Neišvydau brangių veidų,
Jaučiau tik kaip mane užkloja
Likimas užmaršties sparnu (psl. 39)

Tiek pirmoj tiek antroj dalyje eilėraščiai grynai asmeniško pobūdžio, skirti išreikšti jo paties jausmus ir pergyvenimus. Meinininkas savo skausme vengia žmonių ir jų draugystės: "Artumas priešus iš draugų padaro". Taip pat prasiveržia ilgesys meilės: "Kas tas gyvenimas be meilės?". Šalia nostalgiškų tėvynės prisiminimų antroje dalyje randame ir lyriškų meilės motyvų:

Oi, liūdi mano siela, liūdi,
Tik ne laukų saulėtų,
Tik ne lankų gėlėtų,
Bet kas širdyje glūdi . . . (psl. 75)

Tik paskutiniuose šios dalies eilėraščiuose praskamba nauja gaida, net žaismingumas:

Kai aš mažas buvau
Žąsytelę ganiau,
Po rugienas, dobilienas
Paskui ją vis ėjau . . . (psl. 94)

Trečioje dalyje sutelkti eilėraščiai daugiau visuomeniško, filosofinio pobūdžio, kelionių įspūdžiai (ypač daug iš Londono), kelios baladės. Šioje dalyje randame ir visai naują kompozitoriui ir muzikui Vladui Jakubėnui mirties proga sukurtą ilgą eilėraščių "Nusileido tamsa":

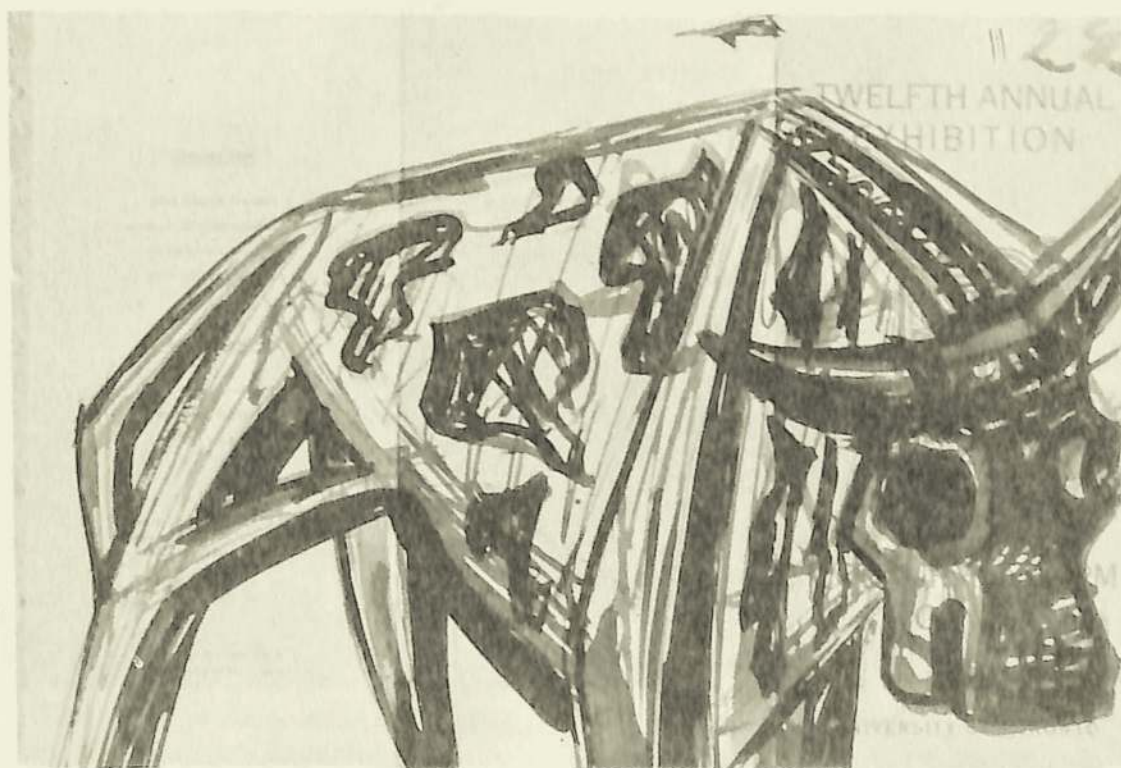
Nusileido tamsa virš keleivio kuklaus . . .
Ir nebėra šioj žemėje svečio - žmogaus,
Nes tik tiek jam tebuvo paskirta ir duota.
Šis pasaulis yra tiktai laikinas uostas visų,
Į kurių atsiūbuoja laivai iš kelionių savų.
Vieni jų atsiveža turtus didžius,
O kiti mažesnius.
Vieni jų išdalija tuos lobius savus ir tą uostą
palieka,
Gi kiti pasitraukia iš ten, atminimui nedavę nič

nieko . . . (psl. 101)

Ši dalis užbaigiama su prozos gabalais, dialoginiais škicais, dienoraštinėmis ištraukomis iš didesnio kūrinio, pavadinto "Išvietintieji". Knyga baigiama kelių puslapių biografija.

Kaikuriuos eilėraščius puošia skulptūrų nuotraukos. Jos ten įdėtos neatsitiktinai. Įspūdingai veikia skulptūra "Su ugnimi" ... Tai rūstus, tragiškas veidas žmogaus laikančio žibintą, simboliškai pabrėždama pirmosios dalies turinį. Panašiai išreiškiama ir abiejų kitų dalių tematika. Įsigilinus į eilėraščius, pastebima subtili harmonija ir tamprus ryšys tarp eilėraščio minties ir skulptūros. Atrodo, kad jis drožė savo meno kūrinis pagal eilėraščių ar atvirkščiai, - droždamas kūrė poeziją, bandė savo jausmą išlieti žodžiu. Man ypatingai patraukli grakšti, lengva moters figūra šalia eilėraščio "Smilga" (psl. 15), kuriame suspindi vilties prošvaitės: "Dar palaikyt jėgas viltis, viltis tik gali ..."

Daug iš mūsų praėjome ašarų kelius karo ir pokario laikais, bet retas sugebėjo savo pergyvenimus išreikšti kūrybiškai. Knyga yra menininko autobiografija. Tame ir glūdi, mano supratimu, šios knygos didžioji vertė. Menininkui esant gyvam, nedaug skiriama dėmesio jo asmeniškam gyvenimui, o jam užbaigus šią žemišką kelionę, veltui paskui ieškoma papildomų biografinių žinių. Man ši knyga, gauta iš paties autoriaus rankų, buvo brangi dovana. Savo draugams ir pažįstamiems jis ją dosniai išdalino. Istoriai žiūrint, ši knyga yra didelis įnašas į biografinę literatūrą.

Sunkus gyvenimas

DAGYS.

JAUNIMAS

AKADEMIKAI

Alisa Raminta LAMPSATYTĖ įsigijo muzikos doktoratą Berlyno un-te 1977.XI.11. Nuo 1978 m. balandžio mėn. yra Hamburgo operos mokyklos dainavimo pamokų ir koncertų akomponuotoja. Dr. Raminta su tėvais Jurgiu ir Palmyra Lapsačiais. Chicago, 1978.III.19.

Nuotr. V. Noreikos

Kurt. Eugenius GERULIS teologijos studijas baigė Christian International un-te, San Antonio, Texas ir Phoenix, Arizona, bakalauro laipsniu 1978 m. balandžio 15 d., visus egzaminus išlaikydamas aukščiausiais pažymiais. Toliau teologines studijas gilina Chicagos Moody Bible institute

Susan Alice Urbonaitė, g. 1955. X.4 Chicagoje, baigė Valparaiso un-te, Indiana, gailestingų seserų mokslus 1977 m. birželio mėn. A.B.C. laipsniu

Marytė S. BENDIKAITĖ, g. 1953 m. Montrealyje, Canada, baigė Concordia un-tą 1978 m. Bachelor of Commerce laipsniu. Anksčiau buvo įsigijusi diplomą Sir George Williams un-te

Lenius J. BENDIKAS baigė Mc Gill Un-to Medicinos Fakultetą 1974 m. Doctor of Medicine ir Master of Surgery laipsniu. Tais pačiais metais buvo priimtas į akių ligų chirurgiją

BUVO SUMAINYTI AUKSO ŽIEDAI

Rūta Laima Kleinaitytė ir Arnoldas Antanas KONČIUS sutuokti kun. J. Juozapaičio ir kun. J. Šarausko Tėviškės bažn. 1977.VI.18

Ela TIMPAITĖ-SINICKIENĖ ir JONAS HOFMANAS sutuokti kun. senj. A. Trakio Tėviškės bažnyčioje 1977.XI.12

Gunda ELEKSIS ir Clifford MASER sutuokti senj. kun. A. Trakio Tėviškės bažn. 1977.IX.24

GERTRŪDA PREIKŠAITYTĖ ir Thomas TRIER sutuokti senj. kun. A. Trakio Tėviškės bažn. 1976.VII.31. Nuotraukoje — jaunieji su tėvais

Dr. Alviną O. Pipinytę-Šabaniene ir teisėją Alfonso Wells sutuokia gener. suprnt. kun. St. Neimanas. Kairėje — liudininkas Reinoldas Pipynė. Chicago, 1977.XII.31

Garbingoji gener. suprnt. kun. Stasio ir Kazimieros NEIMANŲ šeima. Chicago, 1978.II.11

Tėviškės p-jos Sekmadieninės mokyklos Biblijos stovykla Rako Liet. Skautų paviljone, Michigan, veikė 1977.VII.30 - VIII.7. Stovyklos dir. Alfredas Kleinaitis, šeimininkė — Anelė Albrechtienė. Dalyvavo apie 100 asmenų

Butniūnų km. (Biržų vls. ir aps.) pradžios mokyklos mokiniai su mokytoju P. Bružu 1934 m.

VASARIO ŠEŠIOLIKTOJI

CHICAGO. 1978 m. vasario 16 d. suėjo 60 metų nuo Lietuvos Nepriklausomybės atstatymo. Paskelbus Nepriklausomybę buvo atgauta laisvė mūsų tėvų, protėvių žemėje, kuri buvo gausiai apilaistyta savanorių-kūrėjų krauju. Atkovota laisvė po 22 metų vėl buvo uzurpatorių sutrempta.

Šiandieną lietuvius savoje žemėje negali minėti Vasario 16, negali giedoti Tautos himno, už laisvesnį žodį brukamas į kalėjimą, į vergų darbo stovyklas ar į beprotnamius. Lietuva Sovietų Rusijos paversta Maskvos kolonija, kur mūsų broliai, seserys ekonomiškai išnaudojami, kultūriškai skriaudžiami ir prievarta siekiama visiškai užslopinti lietuviybės jausmus.

Belgrado konferencijoje JAV ambasadorius Arthur Goldberg ir senatorius Robert Dole ryškiai pažymėjo, kad Lietuva, Latvija ir Estija yra okupuotos, kad JAV nepripažįsta jų įjungimo į Sovietų Sąjungą ir kad šios valstybės turi pilną teisę į nepriklausomybę. Tas mus, gyvenančius laisvajame

pasaulyje, dar labiau paskatina kietesniai ryžtui ir nepalūžtančiomis pastangomis kovoti už laisvę Lietuvai iki galutinio laimėjimo.

Chicagos reformatų parapija kartu su Moterų draugija šį reikšmingą Vasario 16 minėjimą surengė š. m. vasario 26 d. Iškilmingas pamaldas pravedė suprint. kun. Povilas Dilys, pasakydamas tai ypatingai dienai turiningą pamokslą. Vargonininkavo p. Burbulienė. Pamaldos baigtos Tautos himnu.

Tolimesnį minėjimą parapijos salėje, prie Moterų draugijos parengtų skanių užkandžių ir kavutės, sklandžiai pravedė parapijos pirmininkė kurt. Halina Dilienė. Pamaldose ir kavutėje dalyvavo lietuvių masonų delegacija.

Kurt. Viktoras Karosas turiningoje paskaitoje išsamiai išanalizavo nūdieninį okupuotos Lietuvos stovį ir pasireiškiančias kovos dėl laisvės prošvaistes. Gražius sveikinimo žodžius su ryžtinga viltimi į ateitį tarė lietuvių masonų ložės-klubo pirmi-

ninkas dr. V. P. Dargis. Padėkos žodžius už prasmingą Lietuvos Nepriklausomybės minėjimo sureošimą tarė Vytautas Uznys ir dar keli kiti.

J. Kr.

LOS ANGELES mieste gyvena nedaug lietuvių evangelikų-liuteronų ir reformatų, bet jie yra gana aktyvūs. Čia darbuojasi kun. M. Preikšaitis, jau daugelį metų veikia Liet. Protestantų Sąjunga, kuriai šiuo metu vadovauja teis. J. Kutra.

1978 m. vasario 12 d., minint Los Angeles Lietuvos Nepriklausomybės 60 m. sukaktį, pirmą kartą buvo surengtos jungtinės pamaldos naujai pastatytoje lietuvių bažnyčioje, Riverside Dr. Be

lietuvių kunigo jose dalyvavo lietuvių kunigas Klinbergs ir estų kun. Neggo.

Visi bendrai pasimeldė, pasakė trumpus pamokslus, pasveikino lietuvius ir palinkėjo sulaukti laisvės. Vargonais grojo muz. O. Metrikienė, giedojo E. Vilimienė. Pamaldos buvo baigtos tautos himnu.

Tarpe dalyvių buvo dr. M. Devenis su žmona, LTS sekr. E. Balceris su žmona, S-gos sekr. H. Yčaitė-Petkienė, mkt. V. Glažė, J. Kutra ir kt.

Po pamaldų visi susirinko Taut. Namuose priešpiečių, o pasistiprinę skubėjo į bendrą Vasario 16-sios dienos minėjimą.

J. Ktr.

--o0o--

EVANSTON. Dažniausiai esti minimos jungtinių sukaktys sidabrinės-25 metų. Auksinės-50 metų jungtinių sukakčių jau žymiai rečiau kam iš mūsų pavyksta pilyventi. Dar mažiau kam pavyksta sulaukti deimantinės sukakties.

Tad pabrėžtinai reikia sveikinti šeimas, sulaukusias auksinių jungtinių ir kartu su jomis pasidžiaugti. Tokią reikšmingą auksinę jungtinių sukaktį-paminėjimą surengė savo tėvams-gener. supernt. kun. Stasiui ir poniai Kazimierai Neimanams jų dukros ir sūnūs. Minėjimas įvyko 1978 m. vasario 11 d. Evanston, IL, 1710 Orrington Ave, gražioje Orrington viešbučio veidrodžių salėje.

Nors Chicagos gatvės buvo padengtos storu sniego klodu ir sunkiai pravažiuojamos, o oras šaltas, bet į mielių Neimanų garbingą

jungtinių šventę atvyko gausus dalyvių skaičius, virš 100 asmenų.

Minėjimą pagerbimą nuotaikingai, gražiais žodžiais pasveikindamas Jubilatus, pravedė teisėjas Alfonsas Wells. Nuoširdžius sveikinimo žodžius tarė Liet. Ev. Reformatų Kolegijos prezidentas M. Tamulėnas, atvykęs su ponia iš Racine, Wis. Jis pasveikino Jubilatus Kolegijos, Parapijos, Moterų Draugijos, "Mūsų Sparnų" vardu ir įteikė atitinkamą adresą. Prasmingais žodžiais sveikino Tėviškės parapijos klebonas senj. kun. A. Trakis. Jis pasveikino savo parapijos, Vyriausios Evangelikų Tarybos ir savo šeimos vardu. E. Mikužiūtė sveikino SLA, prezidento Povilo Dargio ir savo vardu. Buvo ir daugiau sveikinimų.

Visa eilė kitų dalyvių, paspausdami Jubilatus rankas, linkėjo

jiems visokeriopos palaimos. Jubiliatams buvo sudainuota Ilgiausių Metų ir ta proga gausiai ap-
laistyta šampanu. Prie nuotaikin-
gos šokių muzikos minėjimas nu-
sitęsė iki vėlyvos nakties. J. Kr.

CHICAGO. Chicagos reformatų
parapijos visuotinas, metinis na-
rių susirinkimas įvyko 1978 m.
balandžio 23 d., tuoj po pamaldų.
Susirinkimui pirmininkavo Jokū-
bas Kregždė, sekretoriavo Jonas
Indriūnas.

Praeito susirinkimo protokola,
St. Dagio tiksliai ir išsamiai su-
rašyta, susirinkimas patvirtino su
pagyrimu. Parapijos pirmininkė
H. Dilienė peržvelgė metų bėgyje
valdybos atliktus darbus. Gener.
suprnt.kun. St. Neimanas, papildy-
damas valdybos pranešimą, paska-
tino visus žvelgti į ateitį su ryž-
tinga viltimi. Išdininko P. Bružo
patiektą praeitų metų pajamų ir
išlaidų apyskaitą susirinkimas
patvirtino.

Revizijos komisija, kurios aktą
perskaitė M. Neimanaitė, konsta-
tavo tvarkingumą ir taupumą. Su-
sirinkimas priėmė valdybos suda-
rytą sekantiems metams sąmatą
ir išreiškė valdybai padėką už rū-
pestingai tvarkomus parapijos
reikalus, linkėdamas sėkmingos
veiklos. Darbingas susirinkimas
baigtas malda. J. Kr.

CHICAGO. Komp. Vl. Jakubėno
kūriniai: "Mano pasaulis", "De
Profundis" ir pilna 2-ji Simfoni-
ja įtraukti į Orchestra Hall, Chi-
cagoje, 1978-79 metų sezono re-
pertuarą.

TORONTO. Canados Skulptorių
Sajunga, kuriai priklauso tik vie-
nas lietuvis dail. Dagys, šiais me-
tais (1978) mini savo 50 metų su-
kaktį. Ta proga ji turėjo parodą
Toronte nuo gegužės 23 iki bir-
želio 18 d. Joje dalyvavo dail. Da-
gys su statula "Sugriautas mies-
tas". Šios parodos eksponatai bus
perkeliama į Europą ir rodomi
šiuose miestuose: Londone nuo
liepos 19 d. iki rugpiūčio 30 d.;
Paryžiuje nuo rugsėjo 21 d. iki
spalio 22 d.; Briuselyje nuo lap-
kričio 9 d. iki 30 d. Po to planuo-
jama tą parodą perkelti į JAV.

* * *

Nuo 1978 m. gegužės 16 d. iki
liepos 4 d. Toronte buvo suruošta
pabaltiečių meno paroda. Tarp
šešių joje dalyvaujančių lietuvių
dail. Dagys ten parodė dvi savo
statulas. D.

SPAUDOS PUSLAPIUS PAVAR- ČIUS

J. Pr. savo straipsnyje "Miela
buvo tarp senų draugų" 1978 m.
balandžio 6 d. "Naujienose" rašo:

... "Daugelį stebino Rockfordo
lietuvių toks taikingas bendruo-
meninis sugyvenimas. Ar tik ne
tame faktas, kad lietuvių tautinia-
me ir kultūriniame gyvenime čia
gyvai ir veikliai dalyvauja Lietu-
vos šiaurės dalies lietuviai re-
formatai, kurių labiau praktikuo-
jama tolerancija ir liberališkes-
nė pažiūra į dogmas nekursto, o
švelnina santykius su žmonėmis
bendrai, o su savo broliais ir se-
sėmis ypatingai"...

"DAGYS, THE SCULPTURE"

Tokia antrašte užvardijo savo

Prof. kompozitoriaus Vlodo JAKUBĖNO vienerių metų mirties minėjimo, įvykusio Jaunimo Centre, dalyvių dalis. Chicago, 1977.XII.11
Nuotr. M. Nagio

straipsnį Toronte leidžiamas mėnesinis anglų kalba laikraštis "Villager" 1978 m. kovo mėnesio laidoje ir idėjo dvi skulptoriaus J. Dagio kūrinių reprodukcijas.

Toliau, po biografinių žinių, rašoma, kad nuo 1954 m. jis dalyvavo parodose, rengiamose Skulptorių dr-jos Canadoje, Karališkosios Meno akademijos, Ontario Menininkų dr-jos, Montrealio Dailiojo Meno muziejaus ir kitose muziejų ir draugijų parodose. Jo darbai buvo išstatyti Toronte, Montrealyje, Kvebecke, Ottavoje, Chicagoje ir kituose miestuose. Daugelis jo kompozicijų besirandą privačių kolektorių rinkiniuose. Jis kuria skulptūras daugiausia medyje, kartais naudojasi bronzą ir kitokias medžiagas. Dail. J. Dagio darbuose juntamas erdvumas ir ekspresyvūs šviesos ir šešėlių kontrastai. Jo kūrinių temos imamos iš plačios aplinku-

mos žmonių įpročių ir jausmų, išskiriantį tai meilę, heroizmą, atsiskyrimą, nostalgiją ir persisvarstymą.

Ta pačia proga laikraštis praneša, jog dail. J. Dagio darbų paroda įvyksianti Lietuvių Namuose 1978 m. balandžio 1 d.

DAR DĖL H.KORSAKIENĖS PRISIMINIMŲ

Praeitame "M. Sparnų" numeryje J.Ktr. paminėjo H.Korsakienės Lietuvoje išleistą naują knygą "Prisiminimai", kurioje ji aprašo savo buv. visus Biržų gimnazijos mokytojus. Atrodo, kad knygos recenzentas pamiršo vieną svarbų trūkumą H. Korsakienės knygoje - nė vienu žodžiu neprisimenamas buv. gimnazijos steigėjas, ilgametis tikybos ir lotynų bei vokiečių kalbos mokytojas kun. prof. P. Jakubėnas. Matyt, kad buvo prisibijota jį paminėti

vien dėl to, kad buvo kunigas ir dėstė tikybą. Atrodo, kad dėl to galėjo sugriūti visa sistema...

J. Ktr.

KRISTUI PASKIRTAS PALIKIMAS
(Pagal "Los Angeles Times"
korespondento pranešimą)

Anglijos pilietis Ernest Digweed pernai mirė sulaukęs 82 m. Prieš mirtį surašė keistą testamentą, pažymėdamas, kad jo turto 44,000 dol. suma skiriama Jėzui Kristui Jam sugrižus į šį pasaulį (80 metų bėgyje) vėl viešpatauti, įrodžius britų vyriausybei neabejotiną savo autentiškumą.

Velionio palikimo tvarkytojas advokatas tvirtina, kad būsią daug rūpesčio sprendžiant, kas yra tik-

rasis Kristus, o kas yra šarlata-nas-apsimetėlis. Tokių būsią daug. Britų finansų ministerijos pavaldinys yra paskirtas testamento vykdytoju ir galutinu sprendėju įteikti šią sumą "tikrajam Kristui", o jei toks nepasirodytų, ir jeigu kas kitas bandytų klas-tingai save vaizduoti Kristumi, tai šis testamentas būsiąs anu-liuotas ir pinigai pereisią finan-sų ministerijos nuosavybėn.

Minėtas britų pilietis gyveno Portsmouth mieste, viengungis ir jokių giminių gyvųjų tarpe netu-rėjo. Jis vengė draugauti su ki-tais. Buvo tylus atsiskyrėlis, ma-žai kalbėjo, bet prieš mirtį nuta-rė susitaikinti su Kristumi ir nu-sipirkti sau rojų danguje.

(Laisvai versta iš anglų kalbos)

H. Pavilionis

NUO 1977 M. GRUODŽIO 1 D. IKI 1978 M. BIRŽELIO 1 D.
GAUTOS "MŪSŲ SPARNAMS" AUKOS

A. Šernas, Australija-56.75 dol. ; dr. J. Yčas, Toronto ir V. Vambutas, N. York-po 30 dol. ; kun. P. ir H. Diliai, Chicago, V. Karosas, Cicero, Mary Kutra, Cheltenham ir "Tėviškės" P-jos Moterų D-ja, Chicago-po 25 dol. ; skulpt. Dagys, Toronto, R. Gudaitis ir J. Jokubonis, abu iš Chicagos, kun. Fr. Skėrys, V. Germany ir M. Tamulėnas, W. Palm Beach-po 20 dol. ; Mrs. I. Bauer, Australija-15 dol.

Po 10 dol. :

J. Indriūnas, J. Gepneris, E. Hollenderienė, A. Lingaitis, J. Timpa, J. Anysas, E. Starr, E. Šleiterienė, J. Jurkšaitis, K. Bakšytė, H. Kuzienė, J. Hofmanas ir G. Jagutienė-

visi iš Chicagos; Ch. Gavcus, Fremont, Wis., J. Cirul, Owensboro, Ky, K. Tamulėnas, Švedija, O. Šlepavičienė, Cape Code, K. Žemaitienė, Rochester, I. Manomaitis, W. Roxbury, P. Dagys, Columbus, Ed. Šernas, Rockford, P. Šernas, Toronto, D. Kregždienė, Cincinnati, M. Šenferienė, Toronto, A. Dagys, N. York, A. Neimanaitė, Vokietija, Los Angeles Liet. Protest. S-ga ir J. Kaufmanas, Danija.

Po 9 dol. :

Mrs. V. Anysas, Canada, A. Vaisiūnas, Venecuela ir 8.96 dol. P. Kėželis, Australija.

Po 8 dol. :

Leo Knopfmileris, Florida.

Po 7 dol. :

V. Šniuolis, Brockton, M. Tranelis, Canada.

Po 6 dol. :

P. Lampsatienė, Chicago, G. Borchert, Hot Springs, V. Nastopka, Baltimore ir 5.60 dol. J. Šeštokas, Australija.

Po 5 dol. :

A. Hermanas, Palos Heights, A. Bardy, Tinley Park, dr. Palaitis, Racine, M. Pesys, Fairfield, O. Dągienė, St. Louis, E. Blynas, Santa Monica, M. R. Brakas, N. York, K. Grinthal, Vokietija, C. Kikutis, Collinsville, K. Plepys, Hot Springs, J. Krueger, Worcester, P. Kuginys, Nebr. ; H. Šleiterienė, M. Jakovičienė, O. Paulikienė, I. Pilmonienė, K. Juškėnas, H. Pankienė, L. Leipienė, H. Malone, E. Morron, R. Gecevičienė, M. Preikšaitienė, M. Plačienė, L. Plačaitė, A. ir R. Dagiai, A. Uznienė, V. Variakojis, St. Dągys, G. Josuweith, M. Nordėnas, A. Ramonis, E. Gerulis, dr. P. Tunkūnas, E. Pušneraitienė, O. Budėjas, J. Variakojis, P. Vaitaitienė, V. Girdauskas- visi iš Chicagos.

Po 4 dol. :

E. Lukošaitis, Vokietija, Z. Dalibogas, A. Kaminskas, J. Padagas ir I. Jonušaitienė- visi iš Chicagos.

Po 3 dol. :

M. Nauburienė, M. Meyerienė, E. Noreikienė, N. Žibas, E. Panavienė, A. Lekšienė, M. Galinaitienė, M. Panaras, L. Klimienė, K. Karazija, O. Kregždienė- visi iš Chicagos; V. Glažė, Los Angeles, kun. St. Neimanas, Evanston, J. Misiulis, A. Naruševičius, Detroit, kun. J. Urdzė, Vokietija.

Po 2 dol. :

L. Liubartienė, A. Vėlienė, I. Kasparaitienė, J. Skvirblys, E. Varaneckienė, V. Puodžius, E. Simaitis, M. Kleinaitienė, H. Drejerienė, A. Neimanaitė- visi iš Chicagos; A. Vaisiūnienė, Venecuela.

Po 1 dol. :

A. Galinauskienė, A. Janušauskienė, E. Baršketienė- visi iš Chic.

* * *

Per "Mūsų Sparną" atstovą Canadoje p. J. Dambarą aukojo "Mūsų Sparnams" :

Liet. Ev. Liut. Moterų D-ja-25 dol. Martynas Jankus ir Emilis Jankus- po 7 dol. ; Jonas Dambaras- 9 dol. ; Petras Sturm, E. Kaunienė ir George Sturm- po 10 dol. ; Elzė Jankutė- 7 dol. ; po 5 dol. - P. Langienė, A. Usvaltas, K. Stepnienė, E. Ulickienė, J. Paulikaitis, U. Bleizgienė, P. Jankauskienė ir E. Smilgis; P. Enskaitienė- 3 dol. ir K. Vaičekauskas- 2 dol.

Aukotojas, jei nerastų savo pavardės aukų sąrašė, prašomas susisiekti su administracija:

"Mūsų Sparnai"

5718 So. Richmond Str.

Chicago, IL, 60629

Administracija

Mieli Skaitytojai,

Jūsų meilė spaudai ir parama jai, leidžia mums tęsti šio žurnalo leidimą ir jo paruošimą. Šiame darbe daug pasiaukojimo ir meilės parodo ir mūsų bendradarbiai, kurie be jokio atlyginimo paruošia žurnalui straipsnius ir kitokią medžiagą. Redakcija Jums visiems t'krai nuoširdžiai dėkoja!

Žurnalo Redakcija

KNYGOS

gaunamos "Mūsų Sparnų" administracijoje:

1. Kun. V. Kurnatauskas "Evangelikų tikybos knyga lietuviams tremtyje" su prof. dr. kun. P. Jakubėno ir senjoro kun. A. Kelerio pratarmėmis. Išleista Schleswig-Holsteine, 149 psl. Kaina 3 dol.
2. Kun. lic. Jonas Pauperas "Dievo Žodžio tarnyboje" su Marijos Pauperienės žodžiu skaitytojui ir prof. Vl. Jakubėno straipsniu. Išleista Chicagoje 1973 m., 240 psl. Kaina 3 dol.
3. Dr. Martynas Anysas "Senprūsių laisvės kovos". Išleista Mažosios Lietuvos Lietuvių Draugijos, Chicago 1968 m. Vertinga istorinė knyga, iliustruota, su santrauka anglų kalba ir dviem senais žemėlapiais, 329 psl. Kaina 7 dol.
4. Jurgis Jašinskas "Julius Janonis, poetas ir revoliucionierius". Monografija su poeto ir jo šeimos bei kitomis nuotraukomis ir su autoriaus epilogu. Išleista "Naujienu", Chicago 1975 m., 265 psl. Kaina 8 dol.
5. Brunonas Bušackis "Radvila Juodasis", biografija. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 1, iliustruotas. Išleista Chicago 1977 m. Knyga priskiriama prie žymiausių istorinių veikalų, 263 psl. Kaina 5 dol.
6. Kostas Burbulys "Gyvoji Evangelija". Stambi, gilios krikščioniškos minties, populiariai parašyta 6x9" knyga, 348 psl., susideda iš 2-jų dalių: iš surinkimų istorinės medžiagos ir 35 asmenų liudijimų apie gyvąjį tikėjimą. Išleista "Rūtos", Hamilton, Canada 1977 m. Kaina 5 dol.
7. Viktoras Karosas "Lietuvos ryšys su Amerika". Istorinė apybraiža. Devenių Kultūrinio Fondo leidinys Nr. 2, Chicago, 1977 m. Knyga iliustruota ir skirta Amerikos 200 metų Nepriklausomybės sukakčiai paminėti. Knygos gale duota plati santrauka anglų kalba, 176 psl. Kaina 3 dol.
8. DAGYS DEJUOJA IR DAINUOJA-stambaus formato knyga 152 psl., Toronto 1977. Knyga puošni. Iliustruota keliomis autoriaus nuotraukomis ir jo skulptūrų reprodukcijomis. Autoriaus leidinys. Siuntinėjama veltui, prisiuntus persiuntimui pašto išlaidoms padengti.

Knygas užsakant prašoma prisiųsti knygos vertės money orderį šiuo adresu:

"Mūsų Sparnai"
5718 So. Richmond St.
Chicago, Ill., 60629

